

Galeusca lehen eta orain: Mallorcatik kronika

ARGIA

uskal Herriko Astekaria

CARLOS GARAIKOETXEA

Elkarrizketa

AZAROKO
larrun

BALANTZE GARAIA

Javier Armentia

Iruñeko Planetarioko zuzendaria:

**“Ez dakit zer mania dugun
gauari iluna izaten ez uzteko”**

Datorren astean

Durangoko Azoka 2002

Dosier berezia

- **37. Euskal Liburu eta Disko Azokako berrikuntzak, egitaraua, ezaugarria**
- **Argitaletxeek Azokarako aurkeztutako liburuak • Diskoetxeen azken diskoak**

Eta Mahai-ingurua:

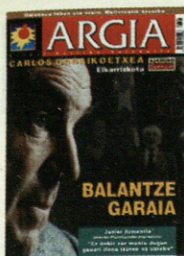
- **Euskal literaturaren osasunaren erradiografia: joerak, generoak, hizkuntzaren erakargarritasuna...**
- **Eta euskarazko literaturaren irakurlearen soslaia: Nor da euskal irakurlea?**

Mahaikideak:

- Iñaki Zubeldia
- Jorge Gimenez
- Oier Guillan

Abenduaren 1eko ARGIArekin

Argazkia: Alberto Elósegui
Diseinua: Garbiñe Ubeda

■ Oscar Goñi: "2003 hasieran hauteskundeei buruzko batzar berezia dugu" 9

■ Kosovoko berri txarrak gaez banatzen zizkigun e-postaria 12

■ Ekipamenduko ondasunen sektorea likidatzear 14

■ Zea Mays: "Kontzertuetan sarri sentimenduak ez dira agertzen" 40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Oscar Goñi.	
Xabier Letona	9

MUNDUA

Kosovoko berri txarrak gaez banatzen zizkigun e-postaria. Pello Zubiria	12
---	----

EKONOMIA

Ekipamenduko ondasunen sektorea likidatzear.	
Daniel Udalaiz	14

EUSKARA

Bogak bakarrik ikasten lagunduko digu.	
Xabier Telletxea	18

GIZARTEA

Elefante, akrobata eta trapezisten familia.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	20
Elkarrizketa: Javier Armentia.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	24

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	30
Galeusca: Izan ala ez izan.	
Mikel Asurmendi	33
Elkarrizketa: Zea Mays. Jon Gurrutxaga	40
Orain Dela 30 Urte. Pilar Iparragirre	43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Baleren Bakaikoa	8
Kultura: Pantxoa Etchegoin	32
Azkena: Tere Irastortza	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

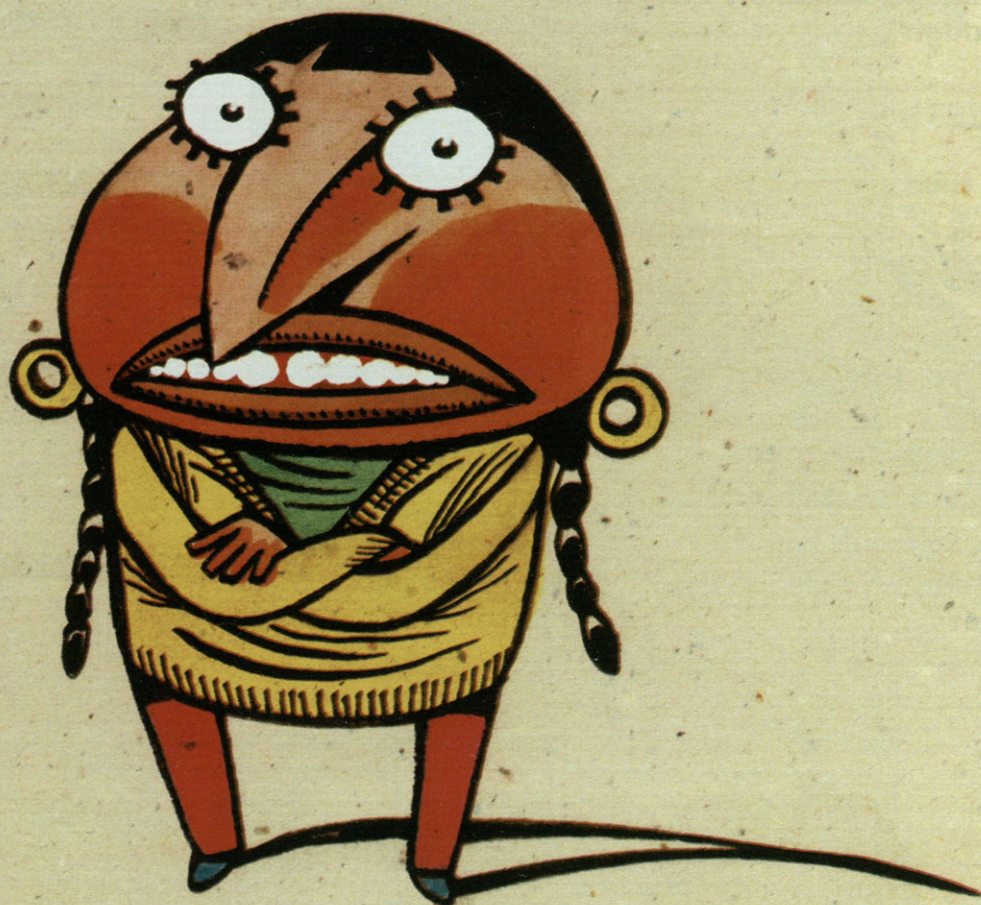

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

ILEGALA
NI!??

COLON
AMERIKETAN
BEZAIN!

SKE

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarte.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

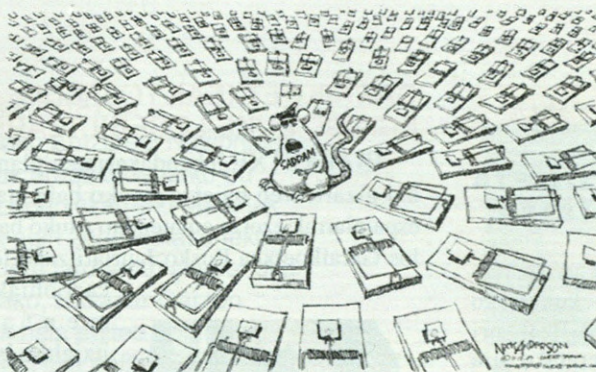
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herria	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

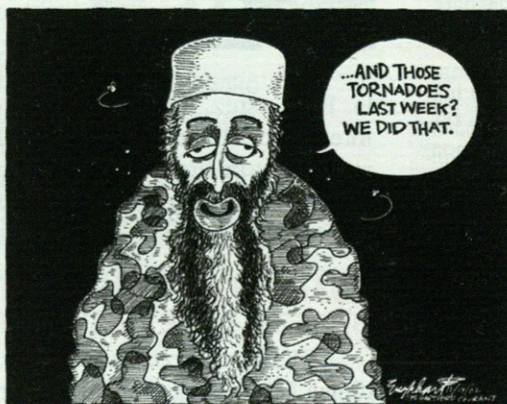

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

■ Anderson, AEBetako "The Louisville Courier Journal" egunkarian

■ Englehart, AEBetako "The Harford Courant" egunkarian

- Lehengo asteko tornado horiek? Gu izan ginen.

Hiruko Txikia

EZKUTA

Eta uka. Ertzainen komisaldegietan ez omen da inor torturatzen. Josu Jon Imazen adierazpenen arabera, tortura salatu dutenek gezurra diote. Haluzinazioak, torturatuak izan omen direnen asmazioak besterik ez dira. Jaurlaritza desakreditatzeko kanpaina bati dagokion maltzurkeria omen. Baina ertzainen eskue-tatik pasa diren batzuk ezagututa, nik ez dut zalantza izpirik: egia diote. Ez dira asmatzen ari. Torturatuak izan dira nahiz eta agintearen beroan hazitako Josu Jonek ezkutatu eta ukatu bere ogibideari zor. Ezagutzen ez dudana Lorenzo Espinosari irakurri diot "Gara"n artikulua gogor bat, zeinean EAJri bozka eman zioten guztiak

konplizeak egiten ditu. Inguru hurbilean ditut berak aipatzen dituen 600.000 horietarik dozena bat edo. Ezker abertzalearen jardunaz asper-asper eginda EAJrengan konfiantza urriz, baina halere Ibarretxeri bozka eman ziotenak. Eta irudipena daukat, horietako erdiak damutu ere egin direla. Halere, Lorenzok bere haserre horien aurka xuritu nahi izate hori, kalean jolastu nahi eta eguraldi txarrarena bere amari egozten dion haurarenaren parekoa iruditu zait, UPVtik kaleratutako irakasleek, berea, beren kideei egotziko baliete bezala. Etsaiak, arerioak, kideak, lagunak ez ezagutzearen ondorioa ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

LANGABEZIA ETA PREKARIETATEA

Urtea amaitzen ari den heinean, egoera ekonomiko errealerak hurbiltzen ari gara. Urrun geratuko dira hazkunde ekonomiko handiago baten aurreikuspena, inflazio txikiagoarena, enplegu sorkuntza handiago eta kalitate handiagoarena eta 2002an langabezia gutxituko zenarena.

Errealitatea daukagun hau da: BPGren hazkunde txikiagoa, inflazio handiagoa, enplegu sorkuntza txikiagoa eta prekarioagoa, eta langabezi gehiago, hori berretsi dute azken datu estatistikoeak.

Langabezi tasa Hego Euskal Herrian urteko hirugarren hiruilekoan %8,85ean kokatu zen, 109.800 pertsona langaberekin. Aurreko hiruilekoan baino 7.400 pertsona gehiago beraz.

Nabarmentzekoa da Nafarroan, orain arte ia erabateko enplegua izan duen euskal lurraldean, hazi dela gehien langabezia, %6,39ko langabezi tasarekin eta kaltetutako 16.300 pertsonarekin.

Hegoaldeko lau herrialdeetarik langabezi tasa txikiena duena Nafarroa den arren, bertan hazi da gehien aurreko urteko hiruileko bera-rekin alderatuz gero: %61,57.

Eta sortzen den enplegua egunetik egunera prekarioagoa da.

Gobernuen lehenasunezko helburu izan behar luke kalitatezko enplegua sortzeko politika ekonomikoak ezartzea ●

◆ DANIEL UDALAITZ

GARAIOETXEAK ITXIALDIA EGINGO LUKE LEGEBILTZARREAN

IBARRETXE lehendakariaren planak euskal gizartearen baietza jasoko balu eta Estatu espainiarrak ezetza ematen jarraituko balu, Carlos Garaikoetxea Eusko Jaurlaritzako lehenda-

MIKEL SAIZ

kari ohiak parlamentariaren itxialdia bultzatuko luke Eusko Legebiltzarrean, Sobiet Batasunetik banatzeko prozesuan Lituaniar Langsbergisek egin zuen bezala.

Bere ustez, honek gatazka politikoaren internazionalizazioa ekarriko luke. ARGIA-ren zenbaki honekin batera banatutako LARRUNen egiten zaion elkarrizketa luzean aitortzen du honakoa Garaikoetxeak.

UDALBILTZAREN BATZAR BEREZIA URTE HASIERAN

EZKER abertzaleko hautetsiak biltzen dituen Udalbiltzak ezohiko batzarra egingo du urte hasieran maiatzeko udal eta foru hauteskundearen aurrean izango duten jarreraz erabakitzeko. Azken bi urteetan urteko batzarra abenduan edo urtarrilean egin dute hautetsi hauek, baina aurtengoan azaroaren 23ra aurreratu dute urte hasieran aipatutako batzarra egitearren. EAJ eta EAKo hautetsiak biltzen dituen Udalbiltzak, bestalde, 53.500 euroko dirulaguntza eman die Euskal Kultur Elkargoa (30.000 euro), Sortzen-Ikasbatuaz (21.500) eta Orreaga (2.500) elkarteari.

IRUÑEKO GAZTELUKO PLAZAN GOIZEKO ORDU BIETAN LANEAN

EZAGUNA da agintariek nola azkartzen dituzten eraikuntza lanak hauteskunde batzuk

JOSEBA OLALDE

gerturatzen direnean, alkatetza baten kasuan are gehiago eraikitzen ari dena hiriko plaza nagusia denean. Iruñeko Gazteluko Plazaren azpian egiten ari diren aparkalekuaren eraikuntza abiada bizian doa. Esate baterako, hilaren 9ko 0:30 orduetan lanean ari ziren eta hilaren 13an 0:2'30etan ere lanean jarraitzen zuten. Eraikuntza lanen eremu juridikoan, Nafarroako Auzitegi Nagusiak aparkaleku proiektuaren esleipena gaizki eginda dagoela ebatsi du, lehiaketaren emaitzak argitara eman zirelako baina horiek ez zirelako argudiatu.

IBARRETXEK HIRIBURUETAKO TXANDA BUKATU DU

EAE-KO hiriburueta bere planaren aurkezpen txanda bukatu du jada Ibarretxe lehen-

B A H E A

- Txomin Aurrekoetxea EAJko legebiltzarkideak iragarri duenez, Europako legebiltzarkide desberdinek gose greba bat egingo dute NBEn Saharako herriaren alde. Ekimena urtaririlaren 31 baino lehenxeago egingo da, NBEko segurtasun kontseiluak egun horretan aztertuko baitu berriz Mendebaldeko Saharako auzia.
- PPko Carlos Iturgaizek Patxi Lopez PSE-EEko idazkari nagusiari: "Zer arrazoi dira gaur egun euskal sozialismoaren baitan gero eta jende gehiagok Elorzaren tesiak defenda

E T R O A

dakariak Donostiako aurkezpenarekin eta esparru politikoan oinarrituta planarekiko sostengua bere horretan dagoela esan liteke. Planaren erronka nagusietakoa ezker abertzaleko sektoreak bereganatzea da eta horretarako oraindik denbora badagoela uste dute EAJ, EA eta EBk.

ABERTZALEEN BATASUNA

ABERTZALEEN Batasunak azaroaren 17an egindako urteko bileran hautatu zuen zuzendaritza berria. Honakoak dira Abertzaleen Batasunaren zuzendaritzako kide berriak: Panpi Dirassar, Filipe Goietxe, Ande Sainte-Marie, Leonie Agergarai, Jakes Bortairu, Mertxe Colina, Peio Etxeberrri, Peio Etxeberrri-Aintxart, Tiotte Etxebeste, Richard Irazusta, Beatrice Peyrucq, Sandrine Reder eta Maialen Torre.

ditzan, honek Ibarretxe eta EAJren planteamendu subiranozaleekin bat egiten duenean, nazionalismoaren alternatiba bultzatu behar dela diotenekin baino”.

• Miguel Buen Lacambra, Gipuzkoako PSE-EEko idazkariorde nagusiak ‘El Mundo’n: Estatutuak elkarbizitza politiko eta sozialerako markoa ekarri zuen. Hor dago gakoa, euskal herritarren arteko elkar bizitzan. Testuinguru horretan du zentzua Emilio Guevara PSE-EEko zerrenda batzuetan joatea. Guevara Jauna, eskerrik asko zure konprometuzagatik”.

TRAGIKOMEDIA

Espainiako Entzutegi Nazionaleko fiskaltzak erabaki beharko du Eusko Legebiltzarreko Mahaiak deliturik egin zuen Batasuneko taldea bere jardueran suspenditu ez zuelako, Baltasar Garzon epaileak hala egitea agindu zuenean. Hala balitz, Sozialista Abertzaleak taldea desagitearen alde bozkatu zuten EAJ, EA eta Ezker Batuko mahaikideak auziperatuak izan daitezke epaile baten agindua ez bete izanagatik. Enrique Molina fiskalaren erabakiak, halaber, berdin balioko du Gipuzkoa eta Bizkaiko Batzar Nagusietako mahaietarako. Sarritan bezala, Enrique Villar gobernu ordezkariak borobildu du egoera Atutxa eta Ibarretxe auziperatuak ikustea gustuko lukeela azpimarratuz.

Batzarrean aipatutakoen artean deigarria izan da Euskal Herrirako proposatu den burujabetza asimetrikoaren kontzeptua. Hau da, zazpi herrialdeek burujabetzarantz egin behar dutela, baina bakoitzak bere molde eta erritmotan egin behar duela.

ABOKATUAK ESPETXE ZAINTZA BAKARRAREN AURKA

ESPAINIAKO espetxeetan presoek zerbitzua doan ematen dieten txandako abokatuek arbuia egin dute Madrilgo Gobernuak espetxe zaintzarako epaitegi zentral bat sortzeko agertu duen asmoaz. 21 abokatu kolegioetatik etorritako abokatuek Donostian 7, 8 eta 9an egindako kongresuan ateratako ondorioetako bat da aipatutakoa.

■ J. Urrutikoetxea.

IZPIAK

Josu Urrutikoetxea Sozialista Abertzaleetako parlamentaria Espainiako epailean aurrean aurkeztu ez izanak era guztietako zurrumurru eta albisteak eragin ditu. Jone Goirizelaia halakoren batean aurkeztuko dela aditzera eman zuen.

Juan Cruz Alli CDNk idazkari nagusiak ‘Diario de Noticias’ en egindako elkarrietzeta batean jakinarazi duenez, Jose Maria Aznar PPko buruzagiaren Nafarroako konfiantzazko benetako pertsona Jaime Ignacio del Burgo da: “Miguel Sanz baino askoz gehiago”.

J.M.G.M 51 urteko herritarrek salaketa jarri zuen epaitegietan irailaren 14an Bilbon Gora Euskal Herria lelopean izandako manifestazioan Ertzaintzak jaurtitako gomazko pilota baten ondorioz barrabiletako bat galdu duelako. Maria Jose Galindo epaileak, besteak beste, gertakizunak Entzutegi Nazionalaren esku jarri ditu, salatzailea egun hartan manifestazioan egotean terrorismo apologiarik egon daitekeen azter dadin.

Blas Piñar ultraeskuindar espainiarrak Frente Español alderdi urriar sortuko du datorren urtarrilaren 24an. Fuerza Nueva eta Falangen alderdien batuketaren ondorio da.

Erasoak euskal ekonomiari

Begi bistakoa da Ibarretxeren proiektuak hautsak asko harrotu dituela. Ez dakit ondorio hori aurreikusten zuten lehendakariaren aholkulari politikoek, baina helburu hori lortzea nahi bazuten, pozik egotekoak dira. Jakin dugunez, emaitzak ez dira espero epe laburrean, baizik eztabaida piztea da lehenengo urratsa, jendea kontzientziatzea eta epe ertain batean estatutu berri bat negoziatzea, Errepublikara garaietan egin zen antzera. Gainera, kontutuan izan behar da, ez dela berdina oposizioko alderdi batek honelako planteamendu bat kaleratzea edo gobernuak egitea, alderdi agintariak legitimitate gorena baitu sistema demokratiko batean.

Eztabaida kaleratu da eta Madrilek burutu nahi duen "gera ekonomikoa" ren mamua era azaldu zaigu. Izan ere, Mikel Buesa katedradunak "El Coste de la No-España" izenburua duen artikulua irakurtzeko parada izan dugu, non EAEren ekonomia lur jota geratuko baita independentzia lortzen denean. Beraz, garbi geratu da artikulua horren hipotesiaren arabera, EAE (edo Hego Euskal Herria) eta Espainiako gobernuaren arteko akordio baketsurik ez dela inoiz izango hemengo estatua aldatzerakoan. Hori lehenengo ondorioa.

GERO, bat besteren atzetik hipotesi faltsuak erabiltzen ditu, zein baino zein irrealago, eta "demostratzen" digu hemengo errenta izugarri eroriko litzatekeela Espainiatik bananduz

gero. Baina, Buesa katedradunak ez digu ezer esaten Francoren garaian Estatuak Hego Euskal Herritik, batik bat Bizkaia eta Gipuzkoatik, eramaten zuen dirutzaz. Francoren politika horren ondorioz, izugarritzko defizitak sortu ziren azpiegiturretan Bilboko Merkatal Ganbarak azaldu zigun bezala diktadorea hil ondoren. Buesa jaunak ere ez digu ezer azaltzen gaur egun Kupoaren bidez gobernu zentralari ordaintzen diogun diru-kopurua: izan ere, administrazio zentralak gordetzen dituen eskuduntzak oparoki finantzatzen ditugu, horien artean Espainiaren batasuna bermatzen duen armada (Konstituzioaren 8. artikulua famatua) edo elkartasun funtsa non

dirua ipintzen dugun eta ez jaso, edo Gizarte Asegurantzak EAEen duen soberakina, zeina gobernu zentralak kudeatzen duen. Beraz, Ibarretxek aipatu ere egiten ez duen euskal estatu independente horrek nahiko baliabide publiko izango luke bere gastu propioak estaltzeko, baita gaur egun dugun gastu-maila gehitzeko ere.

BUESA katedradunaren hipotesiek beronek nahi dituen helburuetara garamatzate. Baina edonork demostratzen dezake justu alderantzizkoa. Hala ere, kezkatuta

nago euskal ekonomilariak ez diotelako erantzun. Non daude, beraz, Jaurilaritzarentzat ekonomia-ikerketak egiten dituzten euskal unibertsitateetako katedradun, irakasle edo ikerlariak. Une egokia da eztabaida ekonomikoa irekitzeko, sakontzeko eta ekarpenak ezagutzeko. Isiltasuna susmagarria dateke.

Buesa katedradunaren kritika hor dago, baina teoria mailan geratzen da eta ez da hain kezagarria. Kezagarria dena Madrilek ezkutuan daraman gerra ekonomikoa da. Hor daude, alde batetik, egun hauek Kontzertu Ekonomikoari eginiko helegiteak. Bestetik, Bizkaiko oligarkia historikoak sortu eta gero garatu zituen banku erraldoien (BB eta BV) deserritzea nabarmena da, nahiz egoitza sozialak hemen jarraitzen duen. Antzeko zerbait gerta daiteke Iberdrolarekin, Gamesa, eta beste askorekin. Beraz, estatuak bitarteko guztiak erabiliko ditu, horien

artean ekonomikoa noski. Euskal Herriko agintariak enpresa horiek ordezkatzeko estrategia eratu beharko dute, horretarako baliabideak baldin badaude bederen.

Bestalde, aipatu politika hau ez du gobernuak bakarrik burutzen, estatu-politika moduan dago diseinatua, eta PSOEek jarraitu egiten dio Estatu alderdi hegemonikoari. Euskal Herrian, aldiz, ez dago nazio-politikarik eta alderdi bakoitzak, hegemonikoa izan ala ez, berea egiten du eta honela ezin zaio aurre egin estatu-politikari. Beraz, EAEen oinarrituta, nazio-politika bateratua diseinatu behar da, okerrera egin nahi ez bada, Nafarroan bezala ●

ALBERTO ELOSEGI

Baleren Bakaikoa
EHUko ekonomiako katedraduna

"Buesa katedradunaren hipotesiek beronek nahi dituen helburuetara garamatzate. Baina edonork demostratzen dezake justu alderantzizkoa. Hala ere, kezkatuta nago euskal ekonomilariak ez diotelako erantzun"

O S K A R G O Ñ I

Udalbiltzaren zati baten bozeramailea da 30 urteko beratar hau. 1999ko ekainaz geroztik Batasuneko zinegotzia da Beran. Datorren 23an Batzar Nagusia dute, abenduan Nazioarteko Konferentzia eta urte hasieran hauteskundeei buruzko batzar berezia. Abiada agerikoa da.

“2003 HASIERAN HAUTESKUNDEEI BURUZKO BATZAR BEREZIA DUGU”

Datorren larunbat honetan, azaroaren 23an, zuen Udalbiltzaren Batzar Nagusia egingo duzue. Besteak beste bukatzen ari den ikasturtearen balorazioa egingo duzue.

Balantze gazi-gozoa izan daiteke. Gazien artean Udalbiltzaren sorreratik jarritako helburuak betetzeko izandako zailtasunak daude. Udalbiltzaren baitan ari den Udalbiderekin modu formal eta ez formalean harremanak egiten saiatu gara, baina oraingoz ez dago elkarlanerako gogorik. Gure muga pertsonalak era badira hor, Udalbiltzako kideok herrietako hautetsiak garelako eta herriko gure ohiko lanez gain Euskal Herri mailakoak egin beharra gainkarga handia delako. Nahi eta ezin bat sortzen da hor.

Gozoen artean eskubideen inguruan egin dugun lana eta hausnarke-ta. Azken finean, eta gure erreferentzialtasun politikoa mugatua izanik ere, Euskal Herriko Eskubideen Kartarekin eskubideen gaia eztabaidda politikora ekartzea lortu dugu. Bakearen alorrean ere ahalegin handia egin dugu, eta horren fruituetako bat izan da “Euskal Herriaren demokrazia eta bakeranzko bidean” agiria. Herri kohesio lanean ere ahalegin handia egin dugu eta horren erakusle dira landutako proiektu zehatzak, esate baterako, Zuberoarekin egindakoa. Honek argi erakusten du herritarren borondateak bilduz Euskal Herrian alor desberdinei buruzko garapen proiektuak landu daitezkeela.

Horrez gain, hor dira alor desberdinetan egindako lanak, guk zuzenki diruz lagundutako proiektuak. Hauen bidez,

■ “Elkarriketak izateko 50 ate baino gehiago jo ditugu eta ate asko ireki ere ez da egin”.

batez ere Euskal Herria egingarria dela irudikatzen dugu, gure ahalmen ekonomikoa oso mugatua delako eta hautatutako proiektuek oso zehatzak izan behar dutelako.

■ Florentzian izan zinen neoliberalismoaren globalizazioaren aurkako mugimendu zabalean. Zer leku dute multzo zabal horretan estaturik gabeko herriek?

Badira herrien eskubideak aldarrikatzeko guneak, eta gu horretara goaz nagusiki, gure eskubideen aldarrikapena egitera eta Euskal Herriaren ahotsa

entzunaraztera, gune horietatik gaurkoz behintzat ondorioak eta koordinazio lanetara iristea aski zaila baita. Ongi onartzen gaituzte. Porto Alegren ere izan ginen eta autodeterminazio eskubidea jorratu genuen, ez gatazkak konpontzeko tresna eraginkor gisa bakarrik, herrien berezko eskubide den aldetik ere bai. Geneban, Nazio Batuen Erakundean, pertsona bat dugu lanean eta herri indigenen batzordean buru belarri aritu zen iaz, besteak beste, globalizazio neoliberalak herri indigenetan duen eragina aztertzen.

■ Euskal Herriaren Eskubideen Karta egin duzue. Zertarako balioko du?

Batetik, autodeterminazio prozesuan sakontzeko eta, bestetik, Euskal Herriaren orubea egiteko. Udalbiltzatik autodeterminazio prozesua bultzatu behar dugu eta eskubide hori era dinamiko batean ulertuz gero, lehenbizi autoafirmazio fase bat dugu, eta hor kokatzen da adibidez, naziotasun aitormenaren ekimena. Bigarren fase bat litzateke autodefinizioarena. Hemen batzuek zalantzan jartzen dute Euskal Herria zer den eta, beraz, hor definitze lan bat egin beharra dago. Eta hirugarrena litzateke, demokrazian biziko den herri baten orubea finkatu beharra alorrez alor. Hori da gizarte eragile desberdinekin egin duguna eta Batzar Nagusian onartu duguna. Itxura juridikoa duen agiri gisako bat da, eta atzean atalka eta gizarte eragileekin landutako beste testu batzuk dira.

■ Nork bermatu behar du karta hori eta nola, kontuan hartuz gure herrian dagoen zatiketa administratiboa?

Hori da 2003. urterako eskubideen

■ Gazteluko Plazan dago Iruñeko Udalbiltzaren egoitza eta han egin genuen elkarrizketa. Argazkian argi ikusten dira aparkalekuaren eraikuntza lanak. Arrasto arkeologiko guztiak aspaldi suntsitu ondoren, bigarren solairua eraikitzen ari dira jada plazaren alde batean. Egun batzuetan goizeko ordu bietan ere lanean ari dira langileak.

atalean izango dugun zeregin nagusieta-koa, eta sortu beharko ditugu tresna berriak eskubide horiek bermatzeko. Adibidez, eskubideen inguruko behatoki bat sortuko dugu, eskubideen urratzeen bilketa lan bat egiteko. Arlokako zeregin-ean, eskubide zehatzen bermean zentra-tuko gara. Adibide praktiko batekin ikus dezakegu: Eskubideen Kartak esaten badu euskarazko irakaskuntza doan izan-go dela eta Sartagudan horretarako zail-tasunak badituzte, ikusi beharko da hori nola egikaritzen den, elkartasun sareak antolatuz edo beste edozein eratan.

■ Beraz, lan sinbolikoa nagusiki.

Gu bagoazela irudikatu nahi dugu, filosofiaren iparra argi uztea, jakin bada-kigulako Udalbiltzak gaurkoz ezin ditue-la eskubide guztiak bermatu. Lan hori norbaitek egitea beharrezkoa da.

■ Euskal nortasunaren garapenareki-ko zailtasun juridiko-politiko ugari dago Euskal Herriko zenbait lurralde-

tan. Baina arazoa ez da bakarrik juri-diko-politikoa, herritarren borondatea ere zailtasun da askotan, bereziki Nafarroan eta Iparraldean.

Bai, hala da, baina guk martxan jarri nahi dugun filosofia elkartasunarena da. Hau da, Martzillan euskaraz ikasteko dagoen arazoa edo nire herriko ikastola ilegala izatearena, ez dadila gure arazoa bakarrik izan, baizik eta Beasaingo eus-kaltzalearena ere bai. Hori da kohesio

□ **“Elkartasunaren filo-sofia nahi dugu; hau da, Martzillan euskaraz ikasteko dagoen arazoa haien arazoa bai, baina Beasaingo euskaltzalea-rena ere izan dadila”**

lana egitea.

■ Eskubideen bermatzea dela eta, bakea eta demokraziari buruz egin duzuen agiri horretan estatuen eskubi-de urraketa buruz hitz egiten duzue. Bat baino gehiago harrituko da, esate baterako, ETaren indarkeriaren esku-bide urraketa buruz ez hitz egin iza-naz.

Guk espreski eragotzi dugu errudu-nak bilatzen dituen azterketa eta irtenbi-deetan zentratu gara guztiz. Historikoki argi ikusi da errudunen bilatzeak ez gai-tuela inora eramaten. Eskubide urraketa dela eta, gatazkari buruz hitz egiten da eta honek dituen bortxazko ondorio guz-tiez. Ez dugu aipamen zehatzik egiten, ez alde batekoak ez bestekoak. Azken finean, eta asko laburtuz, bi puntu nagusi azpimarratzen dira: eduki aldetik autode-terminazio eskubidea eta metodologia aldetik elkarrizketa. Elkarriren konferen-tzian argi ikusi den bezala, esate batera-

ko, Euskal Herrian diren zenbait aktorek ez dute hitz egiteko borondaterik ere. Guk ere 50 ate baino gehiago jo ditugu eta ate asko ireki ere ez da egin.

■ **Quebec, Irlanda, Letonia, Katalunia, Eskoia... herri askotako ordezkariak izango dira abenduko Nazioarteko Konferentzian, instituzionalak, gizarte mailakoak, nolakoak dira ordezkariak?**

Denetik dago, baina batez ere gizarte mailakoak, alderdiak, elkarteak... batez ere une honetan askapen prozesuak bizi dituzten herrietako ordezkariak ekarri nahi izan ditugu. Gobernu mailako ordezkariak ekartzea oso zaila da, eta ez etorriko ez lirakeelako, estatuek egiten duten aurkako diplomazia lanagatik baizik. Bi norabideko elkar trukatea izango da, batetik guk besteengandik ikasteko eta, bestetik, guk egiten duguna besteek ere erakusteko.

■ **Euskal diaspora ere bertan egongo da. Azken boladan egon dira ahalegin garrantzitsuak diasporatik gatazkaren konponbidean laguntzeko. Nola egin dezake gehiago diasporak konponbide horretan laguntzeko.**

Era asko egon daiteke. Idahoko Legebiltzarreko adierazpenak argi utzi zuen bultzatu beharreko bide bat zein den.

■ **Abertzaleen zatiketak eragozten al du diasporatik gehiago egitea?**

Horrek diasporan baino askoz eragin handiagoa dauka etxean. Euskal Herriko egoera oso lerrotatua dago alderdien inguruan eta herritarrek, borondate onenarekin, horiek markatutako bidean ari dira. Horrek asko eragozten du herri mailako elkarlana. Hori kanpoan askoz gutxiago nabaritzen da. Kanpoan ez dago lurraldetasunari buruzko eztabaidarik,

errealitate horretatik kanpo daude, dirulaguntzak, errepideak, edota egunerokotasuneko beste alor askotan hemengo beharrik ez dute, eta horregatik, besteak beste, ez dute arazo hori, Euskal Herria dena da, autodeterminazio eskubidea dagokio eta kito. Hori da ikuspegi nagusia diasporan.

■ **Frantziako Gobernuaren dezentralizazio prozesu bat bideratzen ari da. Ikusmira handia dago, horren inguruan Iparraldean. Iparraldeari euskal nortasuna ezagutzeko aukerarik egon al daiteke hor?**

□ **“Gu bagoazela irudikatu nahi dugu, filosofiarren iparra argi uztea, jakin badakigulako Udalbiltzak gaurkoz ezin dituela eskubide guztiak bermatu”**

Herriaren onurarako zirikitu guztiak baliatu behar dira eta euskal herritarrok nahiko esperientzia dugu zeregin horretan, milaka fronte dugu irekita eta hor ere egin beharko da ahalegina. Zenbait aldarrikapenetan aurrera doaz Iparraldean -departamendua, euskara...- baina, aldi berean, hango jendea nahiko etsita ikusten dut Frantziako administrazioaren jarreraren inguruan. Estatu frantziarrentzat oinarritzkoak diren gauzetan ez da inolako aldaketarik egon azken 50 urteetan. Ni nahiko ezkorra naiz.

■ **Oso modu orokorrean, zer uste duzu Ibarretxeren planari buruz?**

Ibarretxe jaunak eremu bat kudeatzen du eta eremu horretarako onuragarriak izan daitezkeen bideak bilatzen ditu. Alde horretatik guztiz logikoa iruditzen zait. Baina bere erkidego autonomoaren kudeaketan onurak bilatu nahi izatetik gatazka politikoaren muinari heltzera sekulako jauzia dago, eta ezin da gauza bat bestearen trukean saldu. Ez dezagun, mesedez, irtenbide faltsurik bilatu. Gatazka politikoaren irtenbidea ezin da soilik mendealdetik planteatu. Errespetu osoz, baina bera ez da nire lehendakaria eta berak egiten duenak ez dit zuzenean eragiten, nahiz eta zeharka bai, eta asko gainera.

■ **Maiatzean udal eta foru hauteskundeak izango dira. Egungo Udalbiltzarren legimititatea 1999ko hauteskundeetatik dator. Zer gertatuko da Udalbiltzarekin maiatzeko hauteskunde ondoan?**

Euskal Herriaren ordezkariak politikoa bermatu behar da eta, beraz, argi dugu Udalbiltzak lanean jarraituko duela. Udalbiltzak, bere txikitasunean, ez du Euskal Herri osoa ordezkatzeko, baina ordezkapen horren muina bagara, eta Estatuak hori ere eragotzi nahi du. Zilegitasuna aipatu duzu galderan, eta hori da datozen hauteskundeetan neurtu beharko dena, ea noraino izango diren hauteskundeak zilegi herritarren aukera politikoak bermatu ahal izateko. Hori dago ikusgai. Horren arabera Udalbiltzak bere erabakiak hartuko ditu. Datorren urte hasieran gai horri buruz hitz egiteko Batzar Nagusi bat deituko da eta bertan hartuko ditugu hartu beharreko erabaki nagusiak. 2003. urtea trantsizio urtea izango da Udalbiltzarentzat.

◆ XABIER LETONA

www.kaixo.com

JUGOSLAVIA OHIA

Slobodan Milosevic Jugoslaviako lehendakari ohia Hagako epaiketan zigortzeko, frogen artean garrantzia berezi bat izango dute Kosovoko emakume honek urte betean munduko lau haizeetara barreiatutako posta elektronikoei. Serbiarrek Kosovon 1998 eta 1999an egindako demasien lekukotasun latzak izan dira eta liburu batean bildu berri dituzte.

KOSOVOKO BERRI TXARRAK GAUEZ BANATZEN ZIZKIGUN E-POSTARIA

■ Argazki handian, manifestari albaniarrek polizia serbiarren erasoaren aurrean elkarrengana bilduta Pristinan. Goiko txikian, soldaduek errepresalian hildakoen gorpuak. Behekoan, Ahmeti bere lagun batekin, emozionatuta.

Sevdije Ahmeti du izena, 57 urte ditu eta Europan oihartzuna izan duen liburuia plazaratu du: "Journal d'une femme du Kosovo (février 1998-mars 1999)" (Kosovoko emakume baten egunkaria). Charlotte Valadek eman du liburuaren eta egilearen historia hunkigarriaren berri "Transfert" aldizkarian.

Ahmetik, izan ere, serbiarrek Kosovoko albaniarren kontrako garbiketa etnikoa hedatzen zuten egunetan, erresistentziako ekintza eraginkorra burutu zuen: egunean zehar lortzen zituen informazioak posta elektronikoz buletin batean

bildu eta munduan zehar ezagutuak zituen pertsonen (1.300 helbidetara) banatzen zizkien gauero.

Buletin horiek osatzen dute NATOK serbiarrei erasotzeko erabakia hartu zuten eguna arteko gertakizun beldurgarrien kronika garrantzitsua. Kontakizun horiek aipatu titulua daraman liburuan argitaratu ditu berrikitan Parisen Gosearen kontrako eta Garapenaren aldeko Batzorde Katolikoak (CCFD).

ISOLAMENDUA HAUTSI NAHI.

1989a arte unibertsitateko biblioteca nazionalan ari zen lanean Sevdije

Ahmeti, baina urte horretan kanporatu egin zuten, Milosevicek garbiketa etnikoa mamitzen joateko martxan jarri zituen neurrietako baten poderioz. Gizarte mugimenduetan hasi zen militatzen eta albaniarrez idatzitako aldizkari bakarretako batean, "Kosovaria"n, idazten ere bai.

Horrela harrapatu zuen gerraren hasierak 1998an. Ez zen armak hartzen hasiko... Baina berak aurrez pentsatu baino arrisku handiagoetan sartu bai. Lehen mezua 1998ko martxoaren 6an bidali zien bere 1.300 hartzaileei. "Gerra dago Kosovon. Baina dena 1989an hasi

zen. Sinestezina da denbora honetan guztian guk inolako laguntzarik lortu ez izana (... Ipuinean bezala 'otsoa dator' esaka ari ginela uste zuten. Pazientzia galdu dugu eta konfiantza ere bai. Esker anitz gerra ekiditeko ezer egin ez edo gerra lehertu dadin ahalegin guztia egin dutenei".

Azken mezua 1999ko martxoaren 25ean bidali zuen Ahmetik, NATOK Pristina hiriburua bonbakatu zuen biharamunean. Urte bete horretan, Kosovon jazotako erreketak, atxilotze eta hilketak kontatu zituen bere posta elektronikoe-tan, biktimen zerrenda eta guzti, gertatzen ari zen triskantzaren lekukotasun zehatzak.

Azken kronika igorri eta biharamunean telefono haria moztu zioten emaku-

□ Kosovon jazotako erreketak, atxilotze eta hilketak kontatzen zituen gauero bere posta elektronikoe-tan, biktimen zerrenda eta guzti

meari, eta martxoaren 28ko gauean gizon ezezagunak azaldu ziren ate joka, jo eta bertan hilko zutela oihuka. Ihes egin behar izan zuen.

Ahizpa baten etxean ezkutaturik zegoela, maiatzaren 4an azaldu zitzaizkion lau gizon mozturatu. Etxean ziren guztiak (ahizpa, senarra eta koinatua) bi orduz jipoitu eta torturatu ondoan, bederatiak arteko epea eman zieten alde egiteko. Eta garrantzizkoagoa zena: bere ordenagailua eraman zuten. "Ongi zekiten -dio Ahmetik- zeren bila zebiltzan. Biktimak arriskuan ez jartzeko ordura arte plazaratu gabe nituen agiriak, argazkirik onenak". Horietako asko betikotz galdurik dira.

HARREMAN UGARIKO EMAKUMEA. Informazioa eskuratzeko, iturri sare zabal baten jabe izan da urte horietan Sevdije Ahmeti. Milosevicen politikagatik 1989an unibertsitatetik kanporatu zutenean, Giza eskubideen eta Askatasunaren aldeko Pristinako Batzordean (KPMDN) hasi zen parte hartzen. Eta 1993an Vjosa Dobruna mediku lagunarekin beste elkarte bat sortu zuen,

Emakume eta Haurren Babeserako Zentroa. Honek Italiako GKE baten laguntza handia zuen, baita Bruselan den Osasunerako Mundu Erakundearena ere.

Harreman horiei esker bidaia ugari egin ahal izan zuen Ahmetik, eta kontaktu berriak egin. "Joan-etorri horietan guztietan ezagutuz joan nintzen pertsonalitateen helbide elektronikoak bildu nituen pixkanaka, eta laster 1.300eko kopurua osatu nuen". Gerra lehertutakoa, guztiak jasoko zuten bere eguneroko kronika-buletina.

Kronikak bidaltzen hastearekin, Europako Segurtasun eta Elkarlan Erakundeak (OSCE) bi ordenadore eta argazki kamera digitala utzi zizkion. Eta tresna horiek lagun, Nazio Batuen Erakundeak eta batik bat Errefuxiatuen Aldeko komisarioak Kosovora egiten zituzten bidaietan laguntzaile gisa joaten zen. Mugarik Gabeko Medikuek eta Save The Children GKEak antolatzen zituzten konboiekin ere joaten ziren, Ahmeti eta bere laguna Vjosa medikua. Eta hala kurritu zuen Kosovo osoa, serbiarren desmasien lekukotasunak, elkarrizketak eta argazkiak bilduz.

Bidaietatik etxeratutakoan, Pristinan, gauean hasten zen bere egunkaria idazten, senarra eta haurrak ohera bidalita. 7 eta 15 orri arteko kontakizunak. "Nire helburua, informazio gordina idaztea zen, ez ikuspegi eta ez analisisirik gabe. Horregatik, nire kronikak berez mintzo dira: egunak, bilakaera politikoak, sutu dituzten eskualdeak, biktimen kontakizunak, manifestaldi bakezaleak...".

Europar egindako kontaktu horiek izan ziren serbiarren mehatxuen kontrako garrantzia ere. "Kronika bat bidaltzen ez nuenean, nire lagunak (kazetariak, ikasleak, diplomatikoak, frantses, italiar edo belgiarrak) hasten ziren bazterrak astintzen".

INTERNET, "MIRARIA". Hala definitu dio sarearen garrantzia Ahmetik kazetariari. 1995ean izan zuen tresna honen lehen albistea, nazioarteko bilkura batean aurkeztu ziotenean NBEen babesean sortu berria zen Women Watch web gunea. Garai hartan Kosovo guztian ez zegoen web gunean nabigatzeko operatzaile komertzialik, soilik sare militante bat (Zana.pr) eskualdeko hogeitaz ordendore lotzen zituen.

1992an Association for Progressive

Communication erakundek Jugoslaviarako antolatutako Zamir sarearen partaide zen: erakunde horrek kazetari independentei eta bakearen aldeko erakundeei sare paraleloak antolatzen zizkien. Hori zen egoera 1995an. Baina 1998an gerra lehertu zenean, jadanik hemen ere Internet gorputz hartua zen, eta hari eskerrak hedatu zituen bere egunkariak Ahmetik.

Gerra bukatuta, 2000ko udan, Milosevic epaitu behar zuen nazioarteko epaitegiko jeeza Sevdije Ahmetiren bila joan zen Pristinara: ordenagailuko informazio baliotsu asko ohostua izan arren, Internet bidez zabaldutako lekukotasunak baliagarri izan zitzaizkion bere lanerako Epaitegiari.

Baina bera ez da Hagan azaldu, epaiketan. "Orain biktimek behar dute mintzatu. Nik nire lana egin nuen". Hark Pristinan segitzen du, Emakume eta Haurren Babeserako Zentroan batetik, eta bestetik emakume eta neskontzako doako Internet gune bat mantentzen. "Zail egiten zaigu Kosovotik ateratzea. Eta enbaxadarak ez daukagu. Internetekin, emakume eta neskak ere klik batekin munduko edozein herrialde eta gunetan daude, bestela eskuratuko ezingo lituzketen dokumentuak ikusten".

◆ PELLO ZUBIRIA

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

■ Soldadu serbiarra, "zigor operazio" famatuen garaletan.

M E C A P E Ñ A - B A B C O C K W I L C O X

Euskal Herrian ekipamenduko ondasunen sektorea arriskuan dago. Mecapeña enpresa itxiko den iragarpena egin dute dagoeneko eta Babcock Borsig multinazional alemanaren menpean dagoen garai bateko Babcock Wilcox ere agonian da.

EKIPAMENDUKO ONDASUNEN SEKTOREA LIKIDATZEAR

ARGAZKI PRESS

■ Langileak mobilizatzen ari dira, etorkizun bermerik ez dagoela ikusita.

Euskal Herriko ekipamenduko ondasunen sektorea, inork azken orduan erremediatzen ez badu, likidazioan dago. Horrek ondorio soziala ekarriko du, ez bakarrik enpresa afektatuetan, baina baita enpresa laguntzaileetan ere, enpresa handi enplegu ekarleetatik bizi baitira. Horrela, Euskal Herriko ekipamenduko ondasunen sektorea, funtsean, Bizkaian kokatutako bi enpresa handitan dago oinarritua: bata Mecánica de la Peña (Mecapeña), Urdu-lizen kokatua, eta bestea garai bateko BW, orain multinazional aleman baten eskuetan (Babcock Borsig), eta Trapagaranen kokatua, Ezkerraldean. Bi enpresak orain baino askoz enplegu gehiago izan dute beren historia luzean, baina krisiek, pixkana, enplegua kendu egin dute. Lehengo BW hirurogeita hamarreko hamarkadan zuzeneko 5.000 enplegu inguru izatera iritsi bazen ere, gaur egun

600 bat baizik ez ditu. Bestetik, Mecapeña ere zuzeneko 1.000 enplegu inguru izatera iritsi zen, baina, gaur egun, darman agonia progresiboaren ondorioz, 300 besterik ez du. Bi enpresen trakzio-efektua oso garrantzitsua izan da, eta oro-

■ Beheraldia oraingoz dramatikoa ez bada ere, hainbat azpisektoretan eskabideen gutxitzea hasi da arriskutsu izaten

bat balio izan dute inguruko enpresa laguntzaile askotan enplegua mantentzeko, milaka lanpostu batzuekin.

Bada, Mecapeña kasik likidazioan dagoen bitartean, BBren egoera ez da askoz hobea, haren agoniak aurrera segi-

tzen baitu eta ez baitaio errekuaratzeko tankerarik ikusten. Izan ere, badirudi Traparango enpresa ez dela ageri multinazional alemanak dituen helburuen artean. Horregatik guztiagatik, bi enpresetako pertsonalak mobilizatzen aritu dira, eta egiten jarraitzen dute. Mecapeñaok behin betiko likidazioaren eta dagozkien neurri sozialen zain dauden bitartean, BBkoak presionatzen ari dira, ikusteko ea irtenbiderik aurki daitekeen enpresaren ixtea gertatu aurretik.

Bi enpresak, beren historian zehar, oso egoera bitxiak igaro izan dituzte, ordainketak eteteko prozesuengatik, eta kaltetuak ere izan dira zenbait kudeatzailerengatik, irregularitateak egiteaz eta korrupzioaz akusatutak izan baitira. Hala ere, inoiz ez dira depuratu ustez zegozkien erantzukizunak, nahiz eta zenbait epaitegitan badiren kasuan kasuko salaketak. Bi enpresak, gainera, fondo publikoetatik onuratu diren multinazionalen eskuetatik pasatu dira.

MECAPEÑA BEHIN BETIKO LIKIDAZIORANTZ. Urteetan hainbat krisi eta langile borroka igaro eta gero, Mecapeña behin betiko likidatzeko prozesuan da. Uztailean bertan, Urduizko pertsonal guztiari deuseztatu zizkioten kontratuak. Aurreko urteetan enplegua kenduz joan eta gero, gaur egun, 300 lagun dira Mecapeñaren likidazio horrek afektatuak. Negoziatzeko prozesuaren barruan ezarritakoaren arabera, pertsonal global horretatik, 150 langileri 55 urtetik gorakoentzako erretiro aurreratuko plan bereziak aplikatuko zaizkie, eta gainera, beste 144 langilek, ingurune industrialeko enpresetan berrenplegatzeke planetan parte hartuko dute. Krisia

jasandako beste enpresa batzuetako antzeko prozesuetan, berrenplegatzeak oso arazotsuak izan dira beti. Horregatik, Mecapeñako langileek ongi lotu beharko dituzte hari mutur guztiak, baldin gero bertan behera utziak bukatu nahi ez badute, krisian izandako beste enpresa batzuetan gertatu den moduan.

Lan Ministerioak hitzeman du zeroan jarriko duela langabeziako prestazio sozialen kontadorea, zeren langile gehienek agortuak baitzituzten, azken urteotan etengabe nozitu izan dituzten erregulazio espedienteen kausaz. Kalte ordaina 45 egunena izango da lan egindako urte bakoitzeko. Gatazka honen konponbidean, Bizkaiko administrazio forala, EAEkoa eta Espainiakoa ari dira parte hartzen, modu ezberdinetan bada ere.

BB ETORKIZUNEN BERMERIK GABE.

Babcock Borsig ekipamenduko ondasunen enpresa, Trapagaranen kokatua, pribatizatua eta fondo publikoekin saneatua izan eta gero, izen bereko multinazional alemanaren eskutik dago orain, eta hark ere eten zituen ordainketak Alemanian (ikus irailaren 8ko ARGIA). Zenbait astetatik hona, euskal planta horretako langileak mobilizazioak egiten ari dira, etorkizunerako bermerik ez dagoela ikusita.

Multinazional alemanak, bere hogeita hamar sozietateetan ordainketen etendura saihesteko, sozietate berri bat sortu du, eta, itxura guztien arabera, badirudi Trapagarango planta ez dela sartzen haren planetan. Sozietate berri horren izena Babcock

□ Mecapeñako langileek ongi lotu beharko dituzte hari mutur guztiak, baldin gero bertan behera utziak bukatu nahi ez badute

ageri baita. Sindikatuen arteko zatiketa bortitz baten erdian (ESK eta LAB alde batetik, eta CCOO, ELA eta UGT beste-

tik), gero eta zurrumurru gehiago dabil-tza euskal enpresaren etorkizunari buruz. Zenbaitek diotenez, sozietate aleman berria Trapagarango plantaren kargu egin dadin ari dira saiatzen, baina beldur

dira multinazional alemana ez ote dabilen luzamendutan, azkenean Galindoko pertsonalean murrizketa handiagoa lortze aldera. Langileak

presionatzen ari dira, BB pribatizatze planak iazko urrian sinatu ziren bezalaxe eraman daitezen aurrera. Plan haien ara-

■ BW 5.000 enplegu izatera iritsi zen arren, gaur 600 bat baino ez ditu.

MONIKA DEL VALLE

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure @rtean

euskaraz!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

■ Espainiako Estatuko sektorean ere aktibitatea urrituz doa

Ekipamenduko ondasunen sektoreko krisiak ez dio Euskal Herriari bakarrik erasaten, nahiz eta, egiazki, larritasun handiagoa duen hemen. Espainiako Estatuan, ekipamenduko ondasunen sektore osoan saltatu dira alarmak, 2001eko urtealdiko datuen ondorioz eta 2002. urte honetako lehen sei hilekoan izandakoak jakin ondoren. Espainiako ekipamenduko ondasunen sektoreko patronala, Sercobe, kezka erakusten hasia da, zeren sektorean gero eta handiagoa baita aktibitatearen beherakada, eta alertatzera ere iritsi da ezen, egoera ez bada nabarmen aldatzen, enpresak ixteko arriskua dagoela.

Hala, 2001. urtean, ekipamenduko ondasunen sektore honen aktibitatea -euskal enpresena ere hor sartzen dako- nabarmen urritu zen aurreko urteetakoaren aldean. 1986tik

1990era bitartean, fakturazioa urtero %10eko erritmoan haziz joan zen. 1991tik 1994ra bitartean, beste krisialdi bat gertatu zen, eta sektorearen aktibitateak jaitiera garrantzitsua izan zuen, %4rainokoa. Azkenik, 1995etik aurrera eta 2000 arte, aktibitatearen areagotze oso garrantzitsu bat gertatu zen, halako punturaino non fakturazioak, %16rainoko gehikuntza izan baitzuen 1995ean eta %10etik gora mantendu baitzen 2000. urtea arte. Urte hartan, hazkundea %12koa izan zen eta fakturazioa 29.355 milioi eurokoa. Azkenean, 2001. urtean, hazkundearen erritmo horrek bira nabarmena egin zuen, eta fakturazioa 30.948 milioi eurotan gelditu zen; hau da, %5,5 bakarrik hazi zen aurreko urtearen aldean.

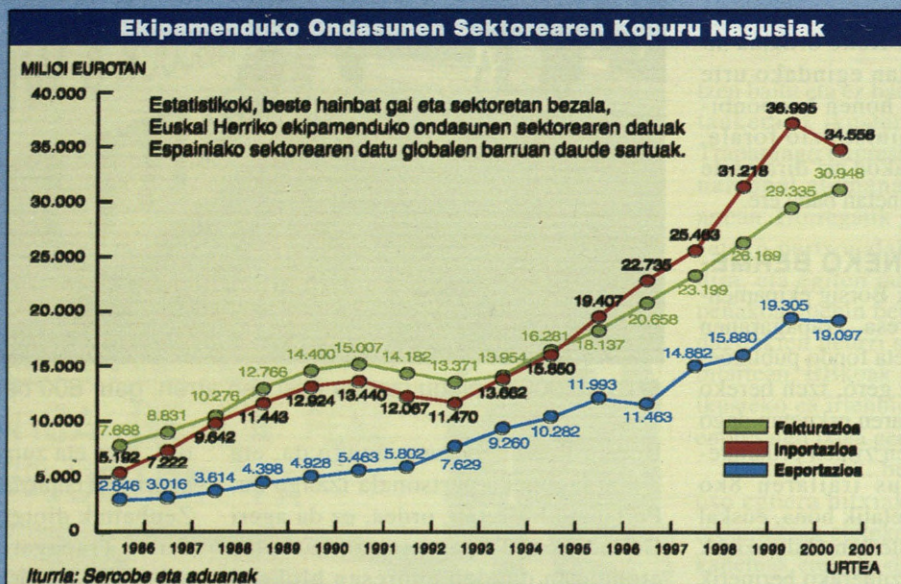
Ekipamenduko ondasunen industria osoan aktibitatearen erritmoak daraman beheraldia oraingoz dramatikotzat jo ez badaiteke ere, zenbait azpisektoretan (elektronikan, janarien industriarako ekipamenduetan eta manufakturako beste

industria batzuetarako makina erremintetan) eskabideen gutxitzea hasia da arriskutsu izaten. Aktibitateak gainbehera jarraitzen badu, gerta liteke enpresak ixtea, patronalak dioenez. Horrela esplikatu du Francisco Francés Sercobeko presidentek: "Gauza frogatua da gaitasun horiek ez direla erreku-peratzen eta behin betiko galtzen direla, zeren, produkzioa justifikatzeko demanda berraktibatzen bada ere, ikusia baitugu lehenagoko krisietan nola lekualdatzen diren heldutasun

eta lan kostu gutxiagoko beste herrialde batzuetara...".

Eta krisiak ez dio Euskal Herriari bakarrik edota Espainiari edo Frantziari bakarrik erasaten, baita Europari ere. Hala, ekipamenduko ondasunen sektoreko ordezkariak, 2002. urte honetarako egindako aurreikuspenetan, Europako herrialdeetako

aktibitatean beste atzerakada bat izango dela zartzen dute. Lau estatu handietatik (Alemania, Italia, Erresuma Batua eta Frantzia), Italiak bakarrik espero du aurtien hazkunde positiboak izatea, eta gogorarazi behar da Frantzia eta Alemania direla, ordena horretan, Espainiako Estatuko ekipamenduko ondasunen bezero nagusiak. Bi estatuen artean, Espainiako Estatuak atzerrira egiten dituen salmenten %27 jasotzen dituzte. Beraz, haien egoerak eta demandak influentzia nabaria du sektore honetako esportazioen gainean, fakturazio totalaren %60tik gorako bolumena saltzen baitu atzerrira. Ikuspuntu horretatik, aurreikuspena ezin da batere optimista izan. Izan ere, atzeraldian jarraitzeko joera seinalatzen dute 2001. urtean zehar ekipamenduetan izandako inbestimenduen ibilbideak eta 2002. urteko lehen parteko datuek, eta horrek arras konprometitzen du aurreikuspen ofizial positiboa iritsi ahal izatea ●

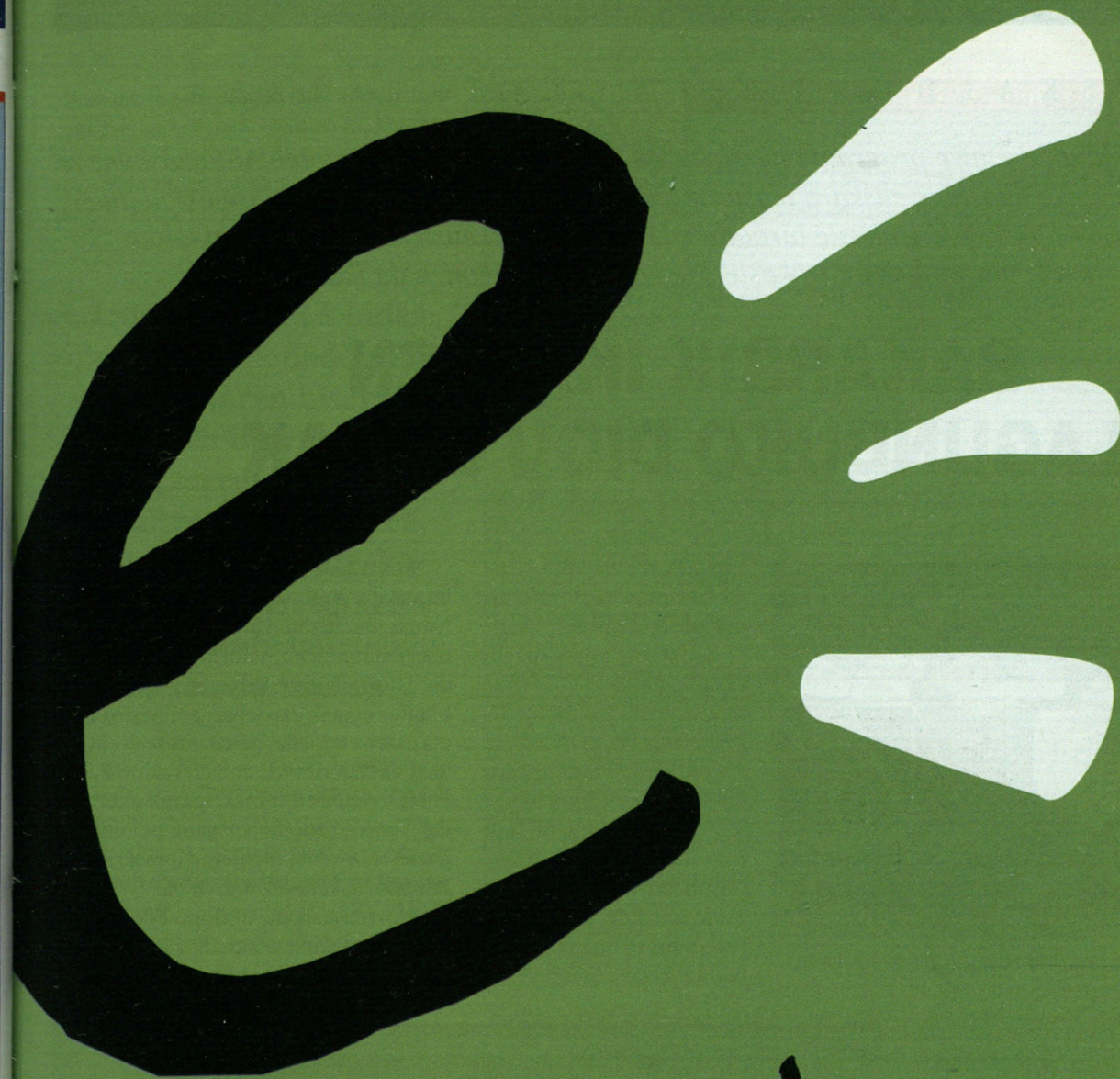
bera, oraingo enplegua mantendu egingo litzateke, lehenbiziko bost urteetan bederen.

Egoera honen erantzukizun larri bat Espainiako Gobernuak du, zeren, Partizipazio Industrialen Sozietate Estatalaren bitartez (SEPI), pribatizatu egin baitzuen

BW, fondo publikoekin saneatu ondoren, eta BB multinazional alemanari saldu baitzion. Hark, ordea, hasieran hartu zituen konpromisoetatik lokabetu egin nahi du orain. Hala, ez dira errespetatzen ari BW pribatizatze bidea eman zuen plan industrialia; ez dute eskabiderik lor-

tzen, eta galtzen ari dira planean aurreikusiak zeuden lan batzuk. Enpresako komiteko zenbait iturri sindikalek, gainera, ziurtatzen dute multinazional alemanak Bizkaitik beste planta batzuetara eramana duela lana ●

◆ DANIEL UDALAITZ

euskararen
egutia
abendvak3

02

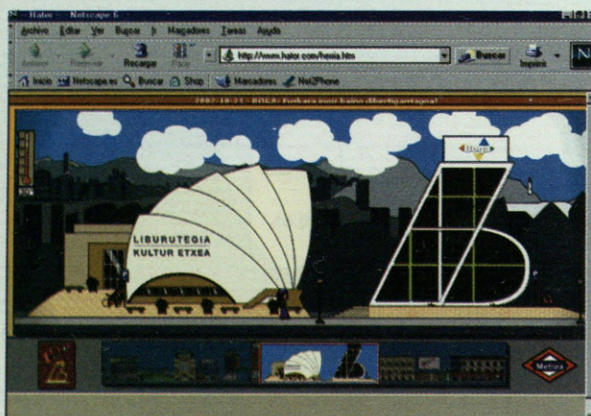
Bizkaia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación Foral
de Bizkaia

Euskalduntze eta alfabetatze programa berria sortu du Aurten Bai Fundazioak. Autoikaskuntza metodo honen bidez, ikasleak euskara ikasteko aukera izango du Internetarako konexioa duen edozein ordenagailutan. Irakasle birtuala edukitzeaz gain, euskaltegi, barnetegi edota akademiaren bateko irakasleekin kontaktuan egonen da ikaslea.

BAKARRIK IKASTEN LAGUNDUKO DIGU BOGAK

■ Hator gunera jo behar da txatean parte hartzeko.

Aurten Bai Fundazioak euskara sarean ikasteko sistema multi-mediatiko eta interaktiboa prestatu du: Boga. Metodo berritzaile hau erabiltzeko beharrezko materialak Boga CD-ROMa, ordenagailua eta informazioa gestionatu ahal izateko Internetarako konexioa dira. CD-ROM hori matrikula egitean ematen zaio ikasleari. Aplikazioa instalatu ondoren, ikaslea ikastaroan sartu eta irakaslearekin harremanetan jartzen da, bai mezuen bidez eta baita ahots-txataren bidez ere. Erabiltzailea Internetara konektatuta egon behar da memento oro, irakasleak ikaslearen jarraipena egin dezan. Irakasle hauek Zornotzako Barnetegiko, Uribarri

euskaltegi eta Web Activa Idiomas akademiako irakasleak dira.

Guztira bost maila eskaintzen dira: Oinarrizkoa, Erdikoa I, Erdikoa II, Aurreratua eta EGA. Maila bakoitzak 300 ordu inguru ditu. Prezioari dagokionez, 120 euroko kostua du hiru hilabeteko matrikulak. Ordutegi malgutasuna eskaintzen da, hots, ikasleak nahi duen erritmoan burutu ditzake eskolak.

Maila bakoitza hamabost estraktutan banatuta dago, eta estraktu bakoitza hamar unitatetan. Unitate hauetan lotura bat mantentzeko, istorio bat kontatzen da. Istoriok horiek Director programaren bitartez eginak daudenez, animazioa dute eta eszena horietan gertatzen dena entzun ahal da. Istoriotxoa entzun ondoren, hor entzun denaren transkripzioa agertzen da. Transkripzio honez gain, polonieraz, gaztelaraz edota ingelera transkripzioa ikusteko aukera eskaintzen da.

Horren ostean, dialogo edo eszena horretan hizkuntza aldetik zerbait berria agertu bada, irakasle birtuala agertzen da,

■ Elkarreraginean aritzeko

Autoikaskuntza sistema berri honen erabilpena irailan hasi bazen ere, bi urtetako prozesu luzea izan du Boga metodoak. Hala ere, sistema honek badu bere aitzindaria: Hezinet. Programa hau Aurten Bai Fundazioak garatu zuen 1997an, eta hurrengo urtean jarri zuen martxan Zornotzan kudeatzen duen barnetegian. Sistema honen bidez, ikasleak ordenadoreko programaren bitartez lan egiten du eta tutore batek

zeregin horretan laguntzen du. Gainera, mintzamina lantzeko aholkulariaren bitartez beste ikaskide batzuekin biltzen da ikaslea. Metodo honek oraindik martxan diharduen arren, autoikaskuntza sistema honek dituen informazio hutsune horiek betetzeko asmoz sortu da Boga. Hau da, Boga sistema Hezinet osatua da. Bestalde, badira euskara ikasteko beste metodo multi-mediatiko batzuk, baina ez ordea interaktiboak ●

Euskara sailaren babeslea:

*"Lan eta bizi euskaraz
eta... hortara goaz!"*

azalpen berri hauek argitu ditzan. Azalpen magistrala egin beharrean, galderen bitartez azaltzen du batik bat, hausnarketa bultzatu xedez. Izan ere, ama hizkuntzaren ezagutzak bigarren hizkuntzaren hartze prozesuan laguntzen duela esan ohi da, eta teoria honi jarraitzen diote hausnarketok. Berauen helburua bi mota-

takoa da: bigarren hizkuntza horren diferentziak antzematea, eta ama hizkuntzan ere hausnarketa bat egitea, ikusi ahal izateko zein aldaketa dauden, alegia, non dauden eta nora doazen.

Jarraian, erakutsitakoa lantzeko ari-

□ Sistema honen bidez, ikasleak ordenadoreko programaren bitartez lan egiten du eta tutore batek zeregin horretan laguntzen du. Gainera, mintzamina lantzeko aholkulariaren bitartez beste ikaskide batzuekin biltzen da ikaslea

keta batzuk daude. Kapitulu horren eszenak ikusi eta ariketak egin ostean, test bat burutu behar du ikasleak. Bertan, orain arte ikasitakoa ulertu duen erakutsiko du eta berau menperatu beharko du hurrengo unitatera pasa ahal izateko. Testa menperatu ezean, sistemak errepasatzeko saio bat sortzen du.

Prozesu honetan guztian zehar ikasleak irakaslearekin komunikatzeko aukera du mezuen bidez. Halaber, mezu hauen bitartez irakaslearekin Hator web guneko (www.hator.com) Boga ataleko txat gunean aritzeko hitzordua zehazteko aukera izango du. Orobat, irakaslea telefono bidez ere kontaktuan mantentzen da ikaslearekin, zalantzak argitu edota ikaslearen garapenaz mintzatzeko.

Mintzamen aldetik, Aurten Bai Fundazioak Madrileko enpresa bat azpikontratatu du ahozko txatak egin ahal izateko. Zerbitzu hau ordea aparte ordaindu beharrekoa da. Horretarako mikrofonoa eta bozgorailuak dira beharrezko materialak. Bertan, ikasleek irakasleekin edota beste ikasle batzuekin hitz egiteko aukera izango dute. Era berean, astero ikasitakoa praktikan jartzeko saioak programatu dira maila bereko ikasleentzat. Bestalde, hizkuntzaz hobeto jabetzeko, ikasleek Zornotzako barnetegira, Urbarri euskaltegira eta Bilboko Web Activa Idiomas akademiara klaseetara joateko aukera dute.

◆ XABIER TELLETXEA

Arturoren kaiera

HERRI TELEBISTA ALDUDEN

1997an abiatutako Aldudarrak bideo elkarteak telebista katea martxan jarri du. Azaroaren 16an ekin zioten emisioei eta abenduaren amaiera arte jarraituko dute. Asteazkenera hiru oronez erreportajeak, mahai-inguruak... emitituko dituzte.

Horrez gain, elkarteak otsailaz geroztik grabatutako bideoak, agenda eta egunkarietako titularrak emango dituzte. Mementoz dena euskaraz egiteko asmoa dute, baina gaia eztabaidatzen ari dira, herritar batzuek ulertzen ez dutelako. Entsegu honen ondoren behin betiko telebista jarri nahi dute abian.

GASTEIZKO EUSKARA PLANAREN ZIRRIBORROA

Gasteizko Udalak Euskara Planaren azken zirriborroa aurkeztu du. Horren arabera, unitate elebidunak sortuko lituzke hizkuntza eskakizuna lanpostuetako %80an egiaztatuta duten zerbitzuetan eta horrek praktikan sail gutxiri eragingo lioke: Hezkuntzari eta agian Kulturari. Udalak urte amaierarako onartu nahi du Plana.

EUSKARA SUSTATZEKO PARTIDA BEHERA

Eusko Jaurlaritzak 2003rako aurkeztutako aurrekontuen aurreproiektuaren arabera, euskara sustatzeko programak aurtengoa baino 18,7 milioi euro gutxiago izango ditu. Jaitziera handiena irakaskuntza sistema euskalduntzeko diru kopuruak izango du; izan ere, 17,4 milioi euro gutxiago izango ditu aurtengoa aldean. Aurrekontu orokorra, aldiz, %4,3 igo da.

■ Jaurlaritzaren agerraldia.

ERABILERAN ERAGITEKO JARDUNALDIA

Datorren abenduaren 20an, euskararen erabileran nola eragin hausnartzeko hiru mahai-inguru izango dira UEUren egoitza nagusian, Eibarren, SEI elkartearen eskutik. Besteak beste, Eguzki Urteagak, Rosa Ramosek, Mikel Arregik eta Inaxio Agirrek hartuko dute parte jardunaldiotan.

Urrea

■ Usurbilgo Noaua kultur elkarteak duela hilabete batzuk paratu zuen bere orrialdea sarean: www.noaua.com. Bertan elkartearen argitaratzen duen "Noaua" aldizkariaren aleak kontsulta daitezke, baita herriko kultur ekitaldien, historiaren eta zerbitzuen berri jaso ere.

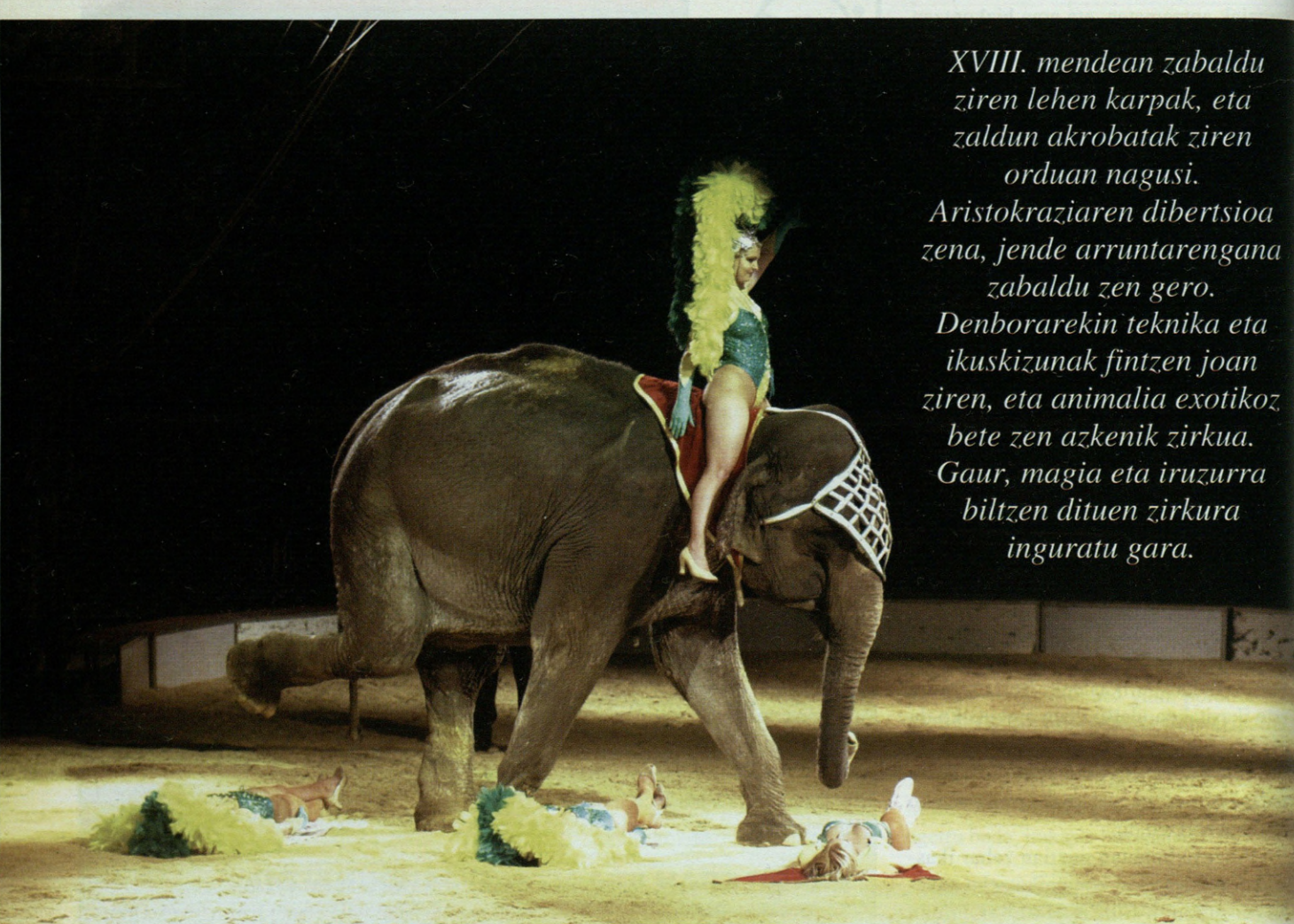

I k a t z a

■ Arraunari buruzko informazio bila genbiltzala, Gipuzkoako Arraun Federazioaren web gunearekin (www.fgremo.com) egin dugu topo. Bertan eduki interesgarriak daude: euskal klubetako loturak, federazioaren historia, anekdotak... Guztiak ordea gaztelania hutsean daude.

XVIII. mendean zabaldu
ziren lehen karpak, eta
zaldun akrobatak ziren
orduan nagusi.
Aristokraziaren dibertsioa
zena, jende arruntarengana
zabaldu zen gero.
Denborarekin teknika eta
ikuskitzenak fintzen joan
ziren, eta animalia exotikoz
bete zen azkenik zirkua.
Gaur, magia eta iruzurra
biltzen dituen zirkura
inguratu gara.

ELEFANTE, AKROBATA ETA TRAPEZISTEN FAMILIA

Pizti usaina da zirkua gertu dela salatzen diguna. Umetako ilusioa, magia zapuzteko beldurrez hurreratu gara karpara. Eta Donostian orain bi aste egon den "Circo Americano" honetan behintzat, animalia asko eta abildade gutxi ikusi dugu. Jirafa paseatzera atera eta kito! konponduta dute saio bat. Baina merezi izan du, zirkuko giza abereak ikusteagatik bakarrik. Azala eta eskuak zailduta dauzkate, baina bere arrokek lentejuelen distira erakusten dute oraindik.

Saltzen artistak dira. Aurkezlearen-gandik hasita, azentuak nabarmenduz

ALBERTO ELOSEGI

hiru segundoro infartu batek emateko moduan hitz egiten digu. Krokodilo batek ez duela behar beste indarrik, ez dela oldarkorra? Bada, besoetan hartu, eta hezitzailea bera mugitzen da batera

eta bestera, krokodiloak astinduko balu bezala. Bukaeran, "Voilà"! Magia ikuskitzen harrigarrienaz jabetu gara. Esku hutsik sartu diren umeak banderatzoz, palomitaz eta beste hamaika tramankuluz beteta atera direla, alegia.

ARRISKUAREN ERTZEAN

Tarrapata da zirkuan oilo ipurdia jartzen diguna. Elefante baldarrak neskariak hauskorrena zapalduko duelako, edo aitzo jaurtitzaileak behar baino gehiagotan huts egiteko beldur garelako estutzen zaigu bihotza. Eta benetan une larriak ere bizitzen dira zirkuan. Lehoi hezitzailea,

"Gladiator" izen artistikoz (aurreko saioan indio buruzagia izan dena eta hurrengoan "Faraioia") hor atera da bere hiru "katutxoekin". Harro hasi da, baina gero eta gehiago astintzen du zartailua. Tigre batek ahoa gehiegi zabaltzen dio, aukeran. Gladiadorea kaiolaren kontra-kontra jartzen da, naturaltasun osoz. Bitartean, aurkezle hitzontziak "Gladiator"en nagusitasuna zabaltzen du lau haizeetara, baina kaiola zabaltzean hezitzailea da lehendabizi ateratzen dena, korrika txikian. "Batman"ek ere ederra lasaitasuna eman diguna trapeziotik jaitsi denean! Ez egin dituen txirtxilkeri konplexuengatik, berrogeita hamar urteko gizon lodikote bat sumatu daitekeelako pijama beltz estu horren barruan. Kulunkatzen pasatu du denbora gehiena, jendea urduritzeraino. Gure aurreko umeek malezia osoz eta txaloz lagunduta buila egiten zioten: "Hegan egin! hegan egin!". Aise bota du bere burua atzerantz agureak, belaunen atzealdearekin gorputza eutsiz. Baina igotzeko a ze lanak! Herniak jota zirudien!

Bala gizona bai. Hori bai benetako ikuskizuna. Henry Muñoz azkarra emanaldi osoan zehar ikusi dugu kanoira joan-etorrian, makinariaren orratz denak errebisatzen. Bere ordua iritsi denean, airbag ikaragarri bat zabaldu dute pistan. Henry kanoira sartu da, eta sekulako dantabateko hotsaz, ziztuan atera da pista erdira. 200 kilometro orduko abiadan joaten omen da. Ez dela txantxetako kontua aitortzen du: "Airbagera erortzeko heriotz jauzi erdia egiten dut. Goizegi biratuz gero, hankak hausten ditut. Beranduegi eginez gero, lepoa".

Erromantikoentzat heriotza borobila

Miguel Mari Mendizabal. Zirkuko apaiza

"Zirkua gaitz guztien karpa gisa erakusten dute"

Vatikanoak egin du Europa eta Hego Amerikako zirkuetako apaizen koordinatzaile. Horrez gain, pailazo txartela dauka, eta kazetaria ere bada.

■ Nolakoa da zirkuko apaiz baten eguneroko lana?

Alde batetik bestera ibiltzen naiz, zirkuarekin batera. Zirkuko jendearekin bizi naiz, eurekin egiten dut barre eta negar. Ez naiz apaiza, euren laguna baizik. Eta sarri, apaiz lanak ez ezik, abokatuarena egitea ere tokatzen zait. Izan ere, zirkua marjinatuta dago. Ez da gizartean ageri, eta komunikabideetan ateratzen dute, nean, gaitz guztien karpa gisara erakusten dute.

■ Nolakoa da zirkuko bizitza?

Zirkuko jendea oso xumea da. Familiaren zentzu handia dute, oso elkartuta bizi dira, klanean. Partaide bakoitza bere zereginean espezializatzen da, eta gurasoengandik seme-alabetara transmititzen da ofizioa.

■ Zirkuko jendea ezkontzea ez da lan erraza izango...

Ez, gehienetan jakin ezazu non inskribitu zituzten jaio zirenean! Munduko hiritarrak dira, ez dute aberri jakinik, eta gehienak jaiotzean zirkua tokatu zen herri hartantxe daude inskribituta. Baina hortik eta hemen, beti lortzen dut paperen berri

edukitzea. Gertatu izan zait, ezkon gaia egunean bertan lehendabizi bataiatu eta jarraian ezkontzea!

■ Kontatu iezaguzu kasu bitxiren bat edo.

Marjinazioarekin lotuta, sekulako saltsa jarri dut orain dela gutxi Txilen. Telesail bat grabatzen hasi ziren, "Montinitarren Zirkua" izenekoa. Zirkukoek kontratua sinatu zutenean diruari bakarrik begiratu zioten, noski. Baina atalak grabatzen hasitean, konturatu ziren eman nahi zuten irudiaz. Zirkua zen bigamiaren etxea, intzestuarena, droga, alkoholismoarena...

Sindikaturtik deitu zidaten, eta telesailkoekin egin genuen bileran ikaragarriak esan nizkien. Diru arazoa al zen galdetu zidaten, eta duintasuna zela arazo erantzun nien. Egunkarira ere gutun gogor xamar bat bidali nuen, eta beldurtuta geratu ziren. Ez dakit zer usteko zuten, apaizok meza eta ebanjelioa bakarrik esaten dakigula, ala!

■ Zirkuan ezkontutakoak berehala dibortziatzeko fama dute...

Hori zirku barruan eta kanpoan ere gertatzen da. Baina ez dut uste horrela denik. Baten batek alde egingo zidan, bai, baina nik bikote asko eta asko ezkondu ditut, eta oraindik irauten dute ●

Gasteiz	Donostia Tolosa Bergara	Donostia	Irún	Baiona	Bilbo	Iruñea
arriaga			bertso-hop		urretxindorra	xalbador
		ramos			herriak	
	bilintx			mattin		xalem

www.megadenda.com

Zure aukera musika eta liburutan

Quo vadis zirku... ?

Negua iristearekin batera, gure inguruko ikuskizunen eskaintza asko ugaritzen da. Jai arratsalde euritsuak nolabait pasatu behar eta, guraso askok eramaten dituzte euren umeak gure herrietan antolatzen diren ekintzetara, besteen artean, zirkura. Azken aukera hau, zoritxarrez, nahikoa astuna da gure poltsikoarentzako, eta batzutan ez du espero genuen etekinik ekartzen.

Zirkua benetan maite dugunontzat ez da erraza arte mota hau defendatzea, herriz herri dabilen eskaintza eskasa ikusita. 60ko hamarkadako erduei jarraitzen diete, gehiago dute "feria" itxura "ikuskizun osoa" rena baino. Gainera gaur egun zirkuari "are zailagoa!" egiteaz gain, gehiago ere eskatzen zaio. Alegia, entretenitu eta aldi berean ilusioak eta sentsazioak transmititzea, eta jendearekin konektatzea. Modu honetara gaudituko du edozein ikuskizun eszenikoa ikusentzuteko medioek zuzeneko ikuskizunei egiten dieten konpetentzia.

Kalitateko zirkua egon badago. Baina bilatu egin behar da, eta askotan gure muga txikietatik kanpo, gainera. Eredu ezberdinetakoak daude, esaterako, XIX. mendeko zirkua berreskuratzen saiatzen dena, karpa edo "chapiteau"aren kanpoko zein barruko itxura zainduz. Antzinako zirkuko gurdiak erabiltzen dituzte, kafetegia tresna zaharrez eta garai bateko izarren argazkiz janzten dute... Gisa horretakoak dira Roncalli zirkua alemaniarra, Kataluniako Raluy zirkua, edo jada ez dabilen Madrilgo Arte Zirkua.

Beste zirku mota bat zuzenean garatu da zirku tradizioaletik. Ikuskizuna hobetu dute baliabide tekniko aurreratuekin, eritmoa bizitu dute eta eszena zuzendaria gehitu diote lan taldeari. Horrela lortu dute numeroen

Ramon Irizar, "Elvi"
Sabeliztuna

artean koherentzia eta zentzu bat lortzea. Horrelakoak dira Suitzako Knie zirkua, Arlette Gruss zirkua, edo orain eskaintzen ari den Cirque d'hiver de Paris muntaia.

Estatu Batuetako eredu nagusia Ringlin Bros da, eta nire ikuspuntutik, planteamendu horrek ez du balio gure pentsamoldearentzako. Ikusteko hainbeste gai eskaintzen dira pistan edo pistan, ez baitigu uzten saio bakoitza preziatzen.

Eta nola ez! Zirkuaren iraultza ekarri duen Le Cirque du Soleil! Entrenimenduen multinazionala da. Ikuskizunak banatuta ditu planeta osoan, hasi Las Vegasetik, eta Europaraino, Bilbotik pasatuta, noski... zirkua, antzerkia, dantza eta musikaren nahasketa perfektua da. Askok maite dute eta beste askok kritikatzeko (neronek, besteren artean. Tristura sortzen baitit), baina aitortu behar zaio ikuskizun osoa dela, ia perfektua. Modan dago! Gaur egun zirku batek beste gertakizun internazionalen maila berean edo gorago egotea lortzea, bada zerbait! Eta behingoagatik, ez da umeentzat bakarrik. Zirkua ez baita umeentzat bakarrik!

Bukatzeke, komunikabideetan kritika espezializatu bat edukitzea, ezinbesteko baldintza da irizpideak kontrastatzeko eta publikoari bere aukeraketan laguntzeko ●

BIZITZAREN ESKOLA. Herri batetik bestera ibiltzea egun ez da ikasteko arazo. Zirkuek Espainiako Hezkuntza Ministerioarekin hitzartuta dutenez, sei ume baino gehiago bizi diren zirkuek bere maisua dute. Zirkua arduratzen da irakaslea mantentzeaz, baita ikasgela izango den karabana txukuntzeaz ere. Irakaslea zirkuari bizi da, eta umeek egunero dituzte eskola orduak. Sei ume osatzen ez direnetan, postaz egiten dute ikasturtea. Hala ere, zirkuari egunero ikasiko dute bizitzaren berri eskolan baino gehiago. Oinez dakitenerako hasten dira batzuk bizikletan eta besteak trapezioan jolasean. Guk txakurrak bezalaxe, eurek errinozerontek dituzte etxeko animaliatxo. Denborarekin aukeratu dute unibertsitatera joan edo zirkuari gelditu. Baina kasta, behintzat, ziurtatuta dute.

DATOZEN IKUSKIZUNAK. Euskal Herrian ere bada zirkuko artistarik. Azaro bukaeran, Gari, Montxo eta Jose Lontxo pailazoak Cornellara (Bartzelona) joateko gonbidatu dituzte, mundu mailako pailazoen topaketara. Eta Otsailean, berri, Cirque du Soleil ikuskizuna etorriko da Bilbora. Poltsikoak negar egiten badu ere, barruak joateko eskatzen du ●

◆ IXIAR/ESTITXU EIZAGIRRE

da, toreroa zezen plazan eta zirkuko artista pista erdian hiltzea. Bai, plaza bete jende, eta txalo zaparrada ari badu. Baina aulkia

erdi hutsik daudenetan, horrela, edozein egunetan, alegia, egunero, bi aldiz bizitza arriskuan jartzeak apenas duen xarmarik.

ARGIA

Artelan eksklusibo hau

Durangon opari

harpidedunentzat

*JoxAnton Artzeren
Txoria txori olerkia eta
Jose Luis Zumetaren
margo lana*

Txoria txori

*Hegoak ebaki banizkio
nerea izango zen,
ez zuen aldegingo.*

*Baina honela
ez zen gehiago txoria izango
etanik... txoria nuen maite.*

Jose Luis Zumeta

305x400 mm.ko tanto gardenezko 260 gramoko paperean inprimatua

Harpidedunek, **Durangon oparia** jasotzeko txartela datorren asteko alean eskuratuko duzue

“Ez dakit zer mania dugun gauari iluna izaten ez uzteko”

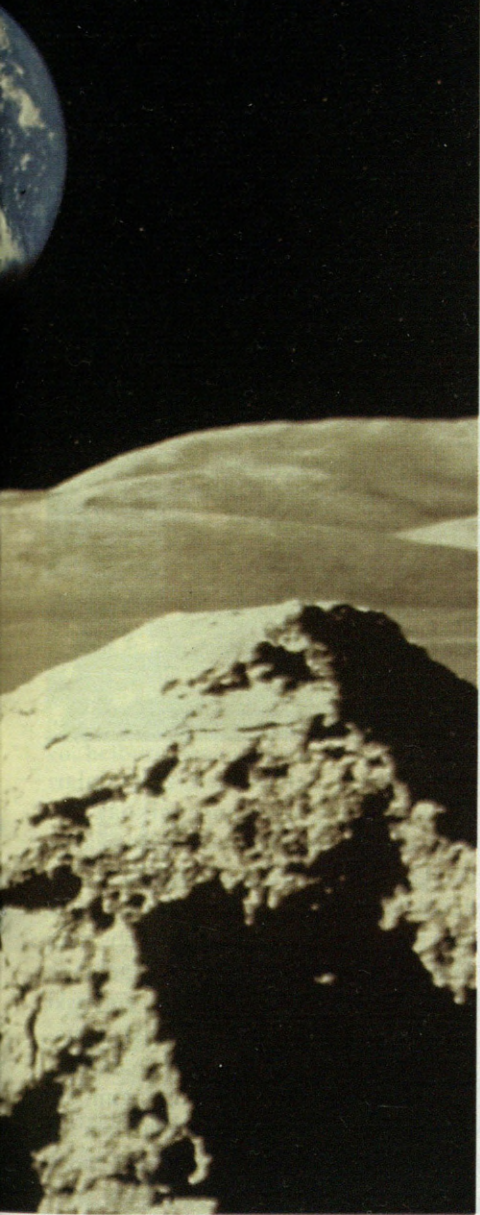
P E R F I L A

Iruñeko Planetarioan “latako izarrak” erakusten dizkigu. Etxeko besaulkia mendira atera eta zeruko telekomandoa eskutan balu bezala sentitzen da Javier planetarioko bobedan. Urtean 40.000 eskola umek hartzen du parte “Izar Eskola” programa berezian. Asteburutan familiak eta jubilatutak asko. Unibertsoari buruzko galderarik zailenak modu sinplean nola esplikatu da Javierren kezka, zientziaren ezagutza herritarrei zabaltzea baitu lanbide.

Testuak: Estitxu eta Ixiar Eizagirre Argazkiak: Alberto Elozegi

Astronomo jakitsuak egonagatik, gure gizarteko jende arruntak zer ezagutza du astronomiaz?

Oso urria. Baina zientzia eta teknologiaz dugun ezagutzarekin alderatuta, astronomia da zorterik gehien duenetariko bat, agian zeruak hainbeste erakartzen gaituelako. Gizakiaren berezko jakinminagatik erakartzen gaitu astronomiak. Nor garen, nora goazen eta nondik gatozen galderak, izan litezke Siniestro Total

musika taldearen abesti bat edo Elizak kontatzen duena. Galdera horiek dimentsio unibertsala dute, eta planetario hone-tan saiitzen gara gure erantzuna ematen.

Baina astronomia ez da oso ezaguna ere. Lehenago jendeak zerura begirata askoz ere izar gehiago ezagutzen zituen. Orain iluntzen duenean argia pizten dugu eta ez dugu zerua ikusten. Ezagutza kosmiko hori galtzen joan da, eta planetario honen helburuetako bat da galdu den eza-gutza hori errekuarpea. Aldiz, badugu komunikabideen bitartez datorren ezagu-tza zuzena ere. Egunkarietan ia egunero espazioko zientziak albiste bihurtzen dira. Horregatik, dugun ezagutza oso arraroa da. Gauza batzuei buruz badaki-gu, eta aldiz, sinpleenak diren kontuez ez dakigu tutik ere. Baina hori, naturako edozein gaietan gertatzen da. Jendea oso

sentsibilizatuta dago ekologiaren arazo handiekin, baina galdetu edonori ea zein zuhaitz mota den bere etxe ondokoa, eta ez du asmatuko.

■ Garai bateko zibilizazioek, nola interpretatzen zuten zeru hau bera?

Mundu guztiak zerura begiratu izan du, eta harrituta gelditu da. Antzina hain kultura ezberdinetan (txinatarrean, india-rean, kultura amerikarretan...) astrono-mia sortu zenean, bi gauzetatik sortu zen. Lehenik txundiduratik, errepikatu egiten diren ziklo horiekin zerua ikustea harri-garria baita. Eta bestetik, egutegia egite-ko beharretik. Zeruak egutegia eta erlo-jua eskaini dizkigu orain gutxira arte. Kultura guztietan existitzen du denbora zeruan idatzita zegoeneko sentsazioak, sarritan mitologietan islatu dena. Alegia, zerua dela Jainkoen lekua, perfekzioare-na, erritmo konstanteak dituen lekua,

CURRICULUM

- **Jaio:** Gasteizen, 1962. urtean.
- **Astrofisikoa eta Iruñeko Planetarioko Zuzendaria.**
- Pentsamendu Kritikoaren Garapenerako Erakunde-ko zuzendari izan da hamar urtean.
- “El Escéptico” aldizkariaren erredakzio kontseiluko kidea da.
- **Kolaborazioak:** Komunikabide ezberdinetan kola-boratzten du. Prentsan (“El Correo”, “Diario de Noticias”), aldizkarietan (“Quo”, “El Escéptico”) eta irratian (Radio Euska-di, Radio Nacional de España).

Lurrean gertatzen diren gauzen erritmo inperfektuarekin kontrastea.

■ Zer da argi kutsadura?

Naturarekin egiten ari garen astakeria handietako bat gehiago da. Gaueko zeruaren alde mobilizatzen ari dira kolekti-bo ekologistak. Espezie asko daude gaueko habitatekoak direnak, lehen hirie-tan oso ondo bizi zirenak (tximeleta, hegazti, karraskariak...) eta orain bizi ezin dutenak argi kolpeka bota ditugula-ko.

“Badirudi politikoei ez zaiela interesatzen jendeak zientziaz jakitea, ezagutza zientifikoa oinarrian kritikoa delako”

Ez dakit zer mania dugun gauari iluna izaten ez uzteko! Gaua argitzearen tenta-zioa politikoena denean 200 watteko farolak jarri beharrean 2.000koak jartzen dira. Gainera azken urteetan politikoen moda berria da eraikuntza publikoak argizatzea. Ikusi dadila eliza, udaletxea, jauregia... Hollywooden itxura har deza-la! Behin goizeko ordubatak jota ez dute zertan eraikin horiek argituta egon, turis-moa egiteko beste ordu batzuk daude-eta! Egitan gastu energetiko zentzuga-bea da. Hirian argitu behar dena lurra da, alegia jendea dabilen tokia. Bestetik, errepideetan ere behar baino argi gehiago sartzeko joera nagusitu da. Bada, ikerke-tek ez dute sekula frogatu errepideetan argi gehiago sartuta gauez istripuak gutxitzen direnik. Beste behin aberasten ari direnak elektrikak eta bonbillak dira!

Unescok iaz gaueko zerua izendatu zuen zaindu eta babestu beharreko onda-re. Irtenbidea ez da hain zaila. Energia erabili dezagun hiriak modu eraginkorra-goan argizatzeko. Hortaz, dirua eta ener-gia aurrezteaz gain, zerua ikustea lortuko dugu. Ulertzen ez dudana da, hau dena nolatan ez den udal arautegi guztietan jasotzen.

■ Gizarte hau “analfabeto zientifi-koa” omen da. Zergatik?

Mundu honen analisia egiterakoan, denok bat gatoz zientzia eta teknologiak duen garrantziaz, munduarengan duen eraginagatik, onerako eta txarrerako. Paradoxikoa da, oraindik zientzia ikusten dugula zientzialari batzuek bakarrik egi-

“Munduan gosea dagoen artean ikerketa espazialek ez omen dute zentzurik; bada, lehenik eten beharrekoak ikerketa militarrek dira”

B E R T S O A

Doinua: Habanera

**Gizakia ahaleginez
heldu da espaziora,
mundua eraldatu du,
ez munduaren gustora.
Teknika aurreratzeko
egin du hainbat aproba,
beti "lortu dugu" hitzak
ekartzen ditu ahora.
Azkar mugitu daiteke,
hegan joan zeruan gora,
baietz dio, baina dena
bere mende al dago ba?
Nahiz eta beldurra dien
noizbait konturatuko da,
bere gainetik daudela
iluna eta denbora.**

Aitor Mendiluze

ten duten zerbaitek balitz bezala, eta hori egiteko agintzen dietenak politiko batzuek bakarrik direla, edo enpresen jabeak. Hori erabat bidegabekoa da; giza-kiarentzat hain garrantzitsuak diren ekin-tza horien kontrolak demokratizatuta egon behar du. Kontrol horretan benetan herriak hartu behar du parte. Baina ezin dezakegu parte hartu, zientziaz ezer ez dakigulako.

Zelula amen istorioa bizitzen ari gara orain; beto espainiarra ez du sortu gobernatzen gaituzten politikoen jarrerak, Opus Deiko jendeak baizik, eta muturreko katolikoek. Aurreiritzi erlijiosoei lotzen ari gara, eta eztabaida etikoak beste toki batetik joan behar luke: ikerketa hauek gaixotasunei konponbidea aurkitzeko bakarrik erabiltzea, esaterako.

Azkenean, gizartea gertatzen ari denaz jakin gabe gelditzen da, eta badi-rudi politikoei ere ez zaiela gehiegi intere-satzen jendeak jakin dezan, agian ezagu-tza zientifikoa eta teknologikoa oinarri-oinarrian kritikoak direlako. Oinarrian kritikoak direla diot, zeren zientzialari-ekin sinetsi izan balute bere aurrekoek esaten ziotena, sekula ez lirateke garatuko ez argindarra, ez makinak eta ez Internet.

Eskolari irakasten digutena ez da aski munduari aurre egiteko. Nik ikasketak egin nituenean, ez zidaten zelula amez hitz egin, ez ozonoaz eta ezta berokuntza globalaz ere. Gerora jaio diren terminoak dira, eta aldarrikatu behar duguna "alfa-

betizazioa" da. Dela eskolan, dela komu-nikabideen bidez, dela instantzia publi-koetan... gai hauei buruzko informazioa eman diezagutela, erabakiak guk geuk hartu ahal izateko.

■ **Zientzialari-ekin enpresentzat ere lan egiten dute. Interesatzen zaie gizar-teak iritzi kritiko bat izatea?**

Pixkanaka bai, edo behintzat egoerak horretara daramatza. Izan ere, gaurko arazo handiena da nori sinetsi erabaki-

tzea. Ezer ez dakidanean, zientzialari batek esaten badit transgenikoak oso onak direla, eta gero beste zientzialari batek oso txarrak direla, nori sinetsi ez dakidala geldituko naiz. Orduan aztertu egin beharko dugu non dauden datu zien-tifikoak, frogak. Hiritar denek gehiago exijituko bagenu froga aldetik, ziur aski eztabaida hauek norabait helduko lirate-ke. Bereizi ditzagun iritziak eta datuak, eta kalitate irizpideak jar ditzagun, eta ikusi zergatik esaten duen batzuk hau eta besteak hura. Horrela funtzionatzen ez denean, kaosik absurduenera iristen gara.

Esaterako, behi eroen gaian. Abel-tzaintzako arazoa eta arazo sanitario bat zena, arazo nazionaleko kategoriara igo zen, eta diru publikoko diru piloa inberti-tu zen errausketa-tokiak egiteko, trata-menduetarako...Gastu hori dena, askoz errazago arrazionalizatu zitekeen. Baina bat-batean denok histeriko jarri ginen, eta horixe aprobetxatu zuten batzuk eta besteek haragiaren prezioa igotzeko, oraingoa kalitate hobeagokoa zela esa-naz.

■ **Askok kritikatzan du ikerketa espa-zialetan dirua botatzen dela, munduko desoreka ekonomikoa konpontzen inbertitu beharrean.**

Nik esperantza apurrik banu, ikerketa espazialetan gastatzen den dirua benetan erabiliko litzatekeela tuberkulosia edo malariaren aurkako txertoak erosten, ziur nago ez legokeela zientzialaririk horren

alde sinatuko ez lukeenik. Saramagok, Nobel saria eman ziotenean, halaxe esan zuen: "munduan gosea dagoen artean zertarako joan espaziora". Esaldi ona da, baina alda dezakegu zentzu gehiago duen beste batengatik: "zertarako gastatu zentimo bat ere ikerketa militarrean, munduan jendea goseak akabatzen duenean". Gainera ikerketa militarra biztanleria kontrolatzeko dago pentsatua. Ikerketa espaziala ez, oinarritzko zientzia da. Oinarritzko zientziek ikerketa aurrekontu bat izan behar dute. Espainiako Estatuko errealitatea penagarria da horretan. Europar zientzian gutxien inbertitzen duena bera da (Greziarekin batera).

■ Zein da ikerketaren eta ideologiaren arteko oreka?

Zer lortu nahi dugun gizartearentzat, horixe da galdera. Niretzat, ongizatea gero eta gehiago banatzea, edo giza eskubideen lorpenetan aurrera egitea, esaterako, helburu desiragarriak dira. Eta zien-

tziak (medikuntzak, kasu) oso paper garrantzitsua jokatzen du bizimoduaren hobekuntzan, eta eskubideen berdintasuna lortzerakoan. Zientzia erreminta klabea da. Baina kontuz, helburuok segun eta zein ideologiarekin erabili lortuko dira edo ez. Neoliberalismo eta globalizazioarekin lortzen dira helburuok? Jakina ezetz. Justu kontrako egoerara iristen ari gara, aberastasun eta pobreziairen arteko aldea gero eta handiagoa da, eta giza eskubideak desagertzen ari dira.

Konpromiso soziala derrigorrezkoa da. Ez genukeen onartu behar bonba atomikorik egotea, edo Lehen Mundu

Gerran arma kimikoak erabiltzea, edo orain arma biologikoetara iristea. Konpromiso sozial "ezkertiarak" giza lan hori babestu behar du. Busti egin behar da! Baina busti, gizarte osoak busti behar du, ez zientzialariek bakarrik; zientzialariak ere gizarteko partaide bat gehiago baitira, eta ez aparte dagoen talde bat.

■ Zer da pseudozientzia?

Izenak berak dioenez, zientzia faltsua da. Zientziaren antza du, baina ez da zientzia egiazki. Betitik egon izan dira mitologiak, magiak, engainatzaileak, baina azken urteetan zientziaz moztortzen dira.

BIZITZAREN PASARTEA

Orain urte batzuk, Langraiz Okako kartzelara joan nintzen preso sozialei hitzaldi bat ematera. Zeruari buruzko diapositibak jarri nituen, eguzki sistemari buruzkoak... Presoen artean

marokoar bat zegoen, musulmana. Kontatu nuen nola unibertsoa orain 15.000 milioi urte sortu zen, gure galaxia mugitu egiten dela, eguzkiaren sorrera... Hitzaldian adi-adi egon zen musulmana, eta bukatutakoan etorri zitzaidan, esanez "ikustekoa da nola uzten zaren engainatzen! Nik Corana irakurtzen dut, eta badakit nola sortu zen mundua!". Benetan ezinezkoa egin zitzaidan gizon hura konbentzitzea. Marokoarrak nik berriz ere hitzaldia emateko eskatu zuen, sekulako algarak egin zituelako, txisteak iruditzen zitzaizkion nire azalpenekin.

Kontu honetan bitxiene da, orain NASAk, aeronautikan aditua den bati eskatu diola esan dezan Apolo ilargira iritsi zela, ez zela muntaia izan. Izan ere, orain pare bat urte telebistako dokumental batek dudak jarri zuen guztia, Hollywooden grabatu zutela esanaz. Jakina, jendea hori ere sinesten hasten da. Pentsa, muntaia izan balitz, zenbat jendek aritu behar lukeen 1969tik gaur arte gezurretan, asko hil egingo zituzten... garestiago eta zailago irtengo litzaieke gezur hori mantentzea, ilargira joatea baino! Batzutan uste dugu kritiko eta eszeptikoak garela gauzekiko, baina ezin dugu denarekiko hala izan, ezin garelako dena ezagutzera iritsi. Eta alderantziz, batzutan kritikoak gara izan behar ez dugunarekiko.

Esaterako, betidanik egon izan dira petrikiloak. Gainera, medikuntza naturala pixkanaka txertatzen joan da medikuntza formalean, beti ere funtzionatzen bazuen. Beraz, ezagutza horiek existitzen dira. Eta zientziaren bidez formalizatzen direnean erabilgarriagoak bihurtzen dira.

Baina era berean, engainua saltzen duen asko dago. Zergatik den hain erraza engainua saltzea? Kontua da batzutan gauzak sinetsi egin nahi ditugula modu kritikoan jarri gabe. Baita ere egia da, batzutan oso ezkututik saltzen zaizkigula gauzak. Zu farmaziara zoaz eta homeopatiako pilulak saltzen dizkizutenean, pentsatzen duzu hori farmazian saltzen

“Plater hegalarien kasu guztiak irudipen hutsa direla frogatuko balitz ere mitoak jarraitu egingo luke, gustatu egiten zaigulako sinestea”

sun eta tratamenduen sorrerari buruzko kontsiderazio oker batetik. Gainera, gizakiaren gaixotasunez ideia magiko bat dute, zerikusirik ez duena gizakiari buruz dakigunarekin. Honen aurrean, nire jarra

ra ikertzea da. Egin ditzagun frogak, homeopatiatik zerbait erabilgarrikerik atera dezakegun jakiteko. Gertatzen dena da frogak horiek egiten direla, eta ez direla gauza baliagarriak aurkitu. Ados nago medizina horiek denak aztertzearekin, eta frogen bidez benetan baliagarria duten zati hori hartzearekin. Metodo zientifikoa alde horretatik onartzen dut beste guztien gai

netik, zati erabilgarria eta engainuzkoa bereizi ditzakeen erreminta ona eskaintzen duen metodoa delako.

■ **OHE edo Objektu Hegalari Ezezagunak, zer dira?**

OHEak errealki folklore bat dira. Beste garai batzutan iratxoak, amandreak, aingeruak zeuden bezala, orain imajinaziozko izaki horiek plater hegala

“Lehen testigantzan ez zuten ‘plater hegalarien’ formarik, komunikabideen akatsa izan zen hori, baina hala imajinatzen ditugu harrezkero”

ritan datoz. Zergatik? denok ikusi ditugulako plater hegalaria Hollywoodeko filmetan, eta aro espaziala delako. Plater hegalariren mitoa ere, hain justu jaio zen AEBetako Gerra Hotzean, guda espaziala hasten denean, espaziora joateko aukeraz jada hitz egiten denean. Orduan jendeak planteatzen du, ea ez ote diren estralurtar horiek etorriko. Batzuk hor bilatzen dute Mesias, salbazioa. Beste batzuk diote gaiztoak direla, eta esperimentu genetikoak egitera datozela gurekin.

Niretzat OHEen mitoak badu bere interesa, bere ikerketa soziologikoa eta antropologikoa interesgarriak lirateke. Beste ikerketa bat ere egin daiteke paraleluki: ea nola funtzionatzen duen gure pertzeptzioak, ea nola funtzionatzen duen gizakiaren garunak zerbait ikusten duenean, edo zerbait oroitzen duenean.

■ **Zuk ere ikusteko aukera izan zenuen, ezta?**

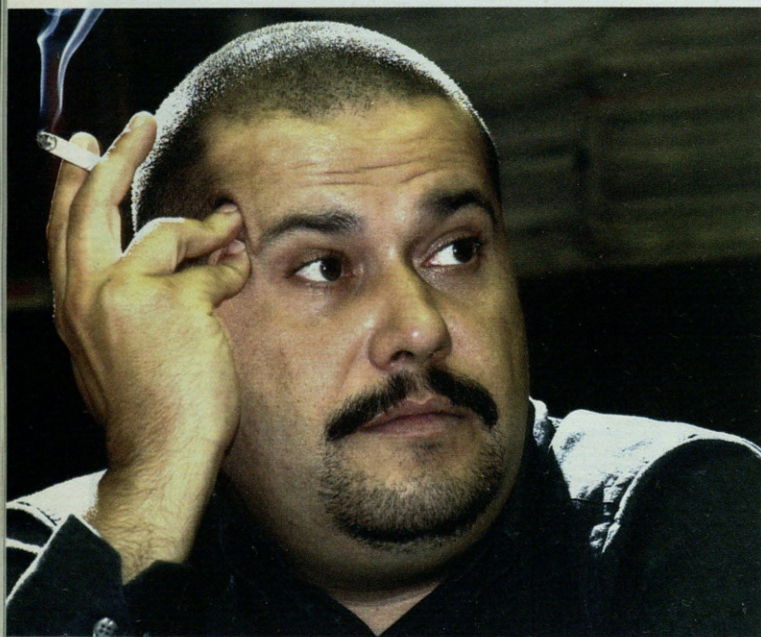
1994an, planetario honetan bertan kongresu bat hastear geunden, Pseudozientziei buruzko Kongresu Nazionala izena zuena. Telefonoz hots egin ziguten, esanaz OHE bat ikusten ari zela jendea, Arabatik omen zetorren, Errioxan ikusia omen zuten jada, eta Lizarran hasi omen ziren ikusten... Planetariora deitu zuten, aireportura ere bai, polizia ere hoska ari zitzaigun... Jarri ginen begira, eta zeruan barna mugitzen ari zen puntu distiratsu nabarmen bat zen. Teleskopioarekin argazki batzuk atera, eta argi ikusten zen globo bat zela. Teknika Espazialeko Institutu Nazionalera deitu nuen, eta halaxe baieztatu zidaten, euren Leongo basetik globo bat jaurti zutela, hemendik pasa eta Huescan erori behar zuena. 3.000 metro-tara zegoen globoa, eguzkiaren argiarekin distira egiten zuen. 200 metroko diametroa zuen, sekulakoa zen, ozono neurketetarako zerabilten. Globoaren kolore bakarra, plastiko fin-finekoa zenez, ia zeharrargia zen, ia zuria, eta beraz bere isla eguzki argiarena zen eta irisazioren batena. Bada jendeak gorria ikusten zuen, beste batzuk berdea. Batzuk eurengana gerturatzen ikusi omen zuten, edo ia auto gainean jarri omen zitzaien beste batzuei. Jendea gezurretan ari al zen? Ez, jendeak uste izan zuen hori dena ikusi egin zuela. Hemen estimulua zer zen oso argi dago, baina bada-kigu asmatu egiten ditugula gauzak, eta ez apropos edo intentzio txarrez gainera.

badute ona izango dela. Eta jendeak jakin behar luke ezetz, badihala gauzak farmazian saltzen direnak eta engainu hutsa direnak.

■ **Zientifikoa ez den guztiak ez du baliorik zuretzat?**

Niretzat metodo zientifikoa mekanismorik eraginkorra da ezagutza objektiboak lortzeko. Egia da zientziak akatsen poderioz aurreratzen duela, eta gaur zientifikoa denarekiko ere kritikoak izan behar dugula. Egia da medikuntza zientifikoak beste medikuntzetatik gauza asko hartu dituela, onuragarriak diren frogatu ondoren.

Baina dudan jartzen dut, hala ere, frogak zientifiko egokirik egin gabe saltzen diren gauza horiek onak direnik. Homeopatiak 200 urte baino gehiago ditu, eta kontzeptuak jaio zen, gaixota-

Portzentaje oso baxuan, badago engainatu nahi izaten duen jendea ere, eta horrek frogatzen du ezin dugula esaten den guztia sinetsi.

■ **Objektu Hegalari Ezezaguntzat hartu diren kasuei azalpena aurkitu zaie?**

OHE kasuen %90ak esplikazio arrunt bat badu, eta gainerakoak, esplikaziorik gabe gelditzen dira. Baina kontuz, ez du esan nahi esplikagaitzak direnik. Normalean esplikaziorik gabe gelditzen dira, ez dugulako daturik, ez dakigulako ea toki horretatik hegazkinik pasa ote zen, edo txori talderik zegoen. Kasu horietan zalantzarekin gelditzen gara, baina pentsa litekeena da, datuen gehiengoa ikusita, kasu horiek ere esplikazio konbentzionalen bat izango dutela.

AEBetan 1947tik 1950era bitartean agertu ziren lehen 10 kasuak eta horrek eragin zuen "plater hegalariez" mintzatea. Guk plater hegalaria entzunda, forma datorkigu burura, plater bat buruz behera jarrita imajinatzen dugu. Bada, plater hegalariaz mintzatu zen lehen lekukoa ez zen OHEaren formaz ari. Hegazkin pilotua zen, eta 9 argi ikusi

zituena, berari jarraika ari omen zirenak. Berak esferikoak zirela deskribatu zuen, baina mugitu egiten ziren, eta mugimendua deskribatzeko konparazio haxe erabili zuen: "plater bat uretara botatzen duzunean bezala mugitzen dira, leun-leun". Ez zen formaz ari, mugitzeko moduaz baizik. Testigantza hori komunikaideek gaizki jaso zuten, eta denek pla-

"Jendeak jakin behar luke badirela gauzak farmazian saltzen direnak eta engainu hutsa direnak"

ter hegalaria bat imajinatu zuten. Kuriosoa da, mitoa, OHEaren forma zabalduena, sorreran ez zela hala. Gizonak esan izan balu beste zerbaiten antza zuela, jendeak ordutik beste forma batekoak imajinatu ko lituzke OHEak. Kasu hura bezala, gainerako lehenengotariko kasuak ere esplikatuak izan dira, eta aldiz mitoak berdin jarraitzen du. Aditu batzuek diote, kasu

guztiak esplikatu balira ere, mitoak jarraitu egingo lukeela, sinesmenaren indarragatik, gustatu egiten zaigulako sinestea, zirraragarria zaigulako.

■ **Ba al dago zientzialari bakar bat, OHEak existitzen dutela ziurtatzen duenik?**

Bai. Baina kontuz: ez dago kasu bakar bat ere, zientifikoki frogatu denik plater hegalaria zenik. 50eko hamarkadaz geroztik, munduan 50 eta 100 milioi OHE kasuz hitz egiten da; kontuak aterata, horrek esan nahi luke ordu erdira plater hegalariren bat ikusten dela munduko lekuren batean. Fenomeno erreala balitz, fisikoa, torlojuren bat hartu ahal izango genukeen honezkero, edo zalantzatik haratagoko ebidentziaren bat ere bai! Eta horixe da falta dena: zalantzatik haratagoko frogaren bat, eta horrek sumatuarazten digu fenomeno horrek berez ez duela existitzen. Plater hegalariek ez dutela existitzen esateak, ez du esan nahi jarrera itxikoa naizenik. Zientzialariok, guk geuk planteatzen dugu beste planetetan bizitza egoteko aukera egon badagoela, hori ez dugu sekula ukatu ●

an
24
azaroaren

BERMEO

Frontoian
17:30etan

Beñat Gaztelurrutia

Etxahun Lekue

Igor Muniategi

Peru Aranburu

Iratxe Ibarra

Arkaitz Estiballes

**bizkaiko
bertsolari
txapelketa
2002**

diagrama Di-DA

finalerako sarrerak BBKren orotarako kutxa zainetan edo 944 310 310 telefonoan

informazio eguneratua
www.bertsozale.com

PRINTZA

BERDIN HAURREK ETA HELDUEK

Mariasun Landak honakoa adierazi zuen "Beterriko Liburu" aldizkarian eginiko elkarrizketan:

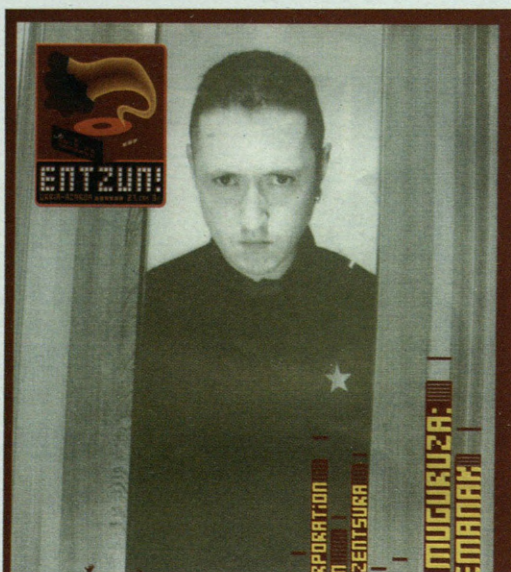
"Zer jasotzen dute hurrek literaturatik edo fikziotik? Misterio bat da zer ulertzen duten, nola ulertzen duten, zer gustatzen zaizen edo zer ez zaizen gustatzen jakitea. Haurrak ere oso mediatizatuta daude, telebista nahiz kanpaina publizitarioen menpe. Ni ikasgeletan hurrekin egon naizenetan, gustuko izan dutena imaginazioa izan dela badakit, imaginaziorik edo abenturarik gabe aspergarria baita haurrentzat literatura. Badaude, hala ere, hori baino haruntzago doazen haurrak eta bigarren irakurketa bat badagoela konturatzen direnak. (...) Haurrentzako gustuko literatura egitea oso erraza da topikoetan erorita. Haurtzaroa literaturarako oso garai garrantzitsua da, orduan irekitzen baitaie literaturaren bidea. Haurrak konturatzen dira liburuak esaten duenak badaukala bere niarekin edo barruko sentimenduekin loturarik. Literaturari zentzua ikusten badiot, gure niari hitz egiten diolako da. (...) Askotan liburu bat irakurri eta ondo pasatzen dugu, bestetan liburu bat irakurri eta barrua ukitzen digu. Literaturak zeregin handia du heziketa munduan, baina ez irakasle askok uste duten bezala, hizkuntza ikasi edo zerbait adierazteko. Bai ordea haur batek bere burua liburuarekin identifikatzeko. Literatura ona baldin bada, berdin irakurtzen dute hurrek eta helduek (...)"

MAISUEN MARRAZKIAK

PICASSO, Dalí, Gris, Miro, Txillida edo Tapiések paperean egin zituzten obrak paratu dituzte Nafarroako Museoa urtarilaren 5a arte. Guztira, 50 obra zintzilikatu dituzte "Maestros españoles del siglo XX. Dibujos" izenburupean. Lan hauek artista ezagun hauek egindako marrazki ezezagunak dira, eta guztiak 1910 eta 1960 bitartean eginak izan ziren.

"ENTZUN!" BERRIA KALEAN

ERAGIN.com taldeak hartu du bere gain "Entzun!" musika aldizkariaren kudeaketa. Aldizkaria berriro egin dute eta bihilabetekari moduan plazaratuko da. Dagoeneko, 27. alea kalean da. Agerkariaren berrikuntzen artean, aipatzekoak dira, atzerriko proiektuen informazioa, formatuaren handitzea eta diseinuaren eraldaketa.

■ "Entzun!" berriaren azala.

BIZKAIKO TXAPELKETA AURRERA

KANPORAKETEN fasea igarota, finalerdiak jokatzen ari dira orain Bizkaiko Bertsola-

ri Txapelketan. Hemezortzi bertsolarik hartzen dute parte fase honetan: kanporaketetan irabazle suertatutako bostak, aurreko Txapelketan finalista izandako zazpiak eta puntuen arabera sailkatutako seiak. Horietatik zortzi igaroko dira Euskalduna Jauregian abenduan jokatuko den finalera.

ZINEBI HAZTEN ARI DA

GERO eta gehiago dira Zinema Dokumental eta Laburraren Bilboko Zinebi jaialdian parte hartzen duten nazioarteko filmak. Eta gero eta handiagoa duen aurrekontua. Bost eszenatoki izango ditu hilaren 25ean hasi eta 30ean amaituko den aurtengo edizioak. Arriaga antzokian Sail Ofizialeko emanaldiak eskainiko dira. Multicines-8 aretoetan, barneko eta kanpoko produkzio-ko hainbat ziklo eskainiko da. Arte Eder museoa emakumeek egindako zinema bilduko duen zikloa antolatu da. Museoa bertan, gainera gizarte gatazkek komunikabideetan duten oihartzuna azaltzen duen zikloa eta Euskal Herriko dokumentalgintzan egiten ari dena islatuko duen beste bat eskainiko dira. Bilborocken azkenik, bideo musikalen ziklo bat ikusi ahal izango da.

SGAE ETA DAMA

ESPAINIAKO 300 zinema zuzendari, gidolari eta errealizadore biltzen dituen DAMA elkarteak ekainaren 28an jarri zion salaketa SGAE Espainiako Autoreen Elkarteari Espainiako Ekonomia Ministerioaren menpe dagoen Konpetentziarako Defentsarako zerbitzuan. Montxo Armendarizek zuzentzen duen DAMAk salatzen zuena zera zen: autore eskubideen kontzeptuan elkarteko kideek jaso beharreko 12 milioi euro bahituak zituela SGAEk. Salaketaren ondorioz, Konpetentziaren defentsarako Zerbitzuak espediente berreslea ireki dio SGAeri.

H I T Z B I T A N

- Josemari Carrerek honakoa zioen "Lau haizetara" aldizkarian euskal antzerkiari buruz: Francorekin urtegiak inauguratzen baziren, orain kultur zentroak inauguratzen dira. (...) Eraikuntzak interesatzen zaizkie agintariei, inaugurazioak, eta ondoren zertarako erabiliko diren ez zaie batere inporta. Agintariek darabiltzaten irizpide bakarrak politikoak dira".
- Felipe Juaristiren ustez, "poesiarik gabe ez du bizitzerik literatura batek. Beti egongo

L A K

AITOR BAYO

AURRERA BEGIRA

Hogeita bost urte betetzearekin batera, aurrera begirako proiektuak azaldu ditu Euskadiko Filmategiak. Bagenekien Donostiako lehengo Gas Lantegiko eraikin zaharberritua izango zela Filmategiko gune berria, seguruaski, 2004n. Orain gainera, jakin dugu proiektu horrek 10 milioi euro beharko dituela, eta horietatik hiru Eusko Jaurlaritzak emango dizkiola; Euskadiko Filmategia Elkarteak Fundazio bihurtuko dela, eta honela esku pribatuetan zeuden funtsak esku publikoetara igaroko direla, zinema ondare hori lege aldetik normalizatzeko; Fundazio horrek datorren urtean ekingo diola bere ibilbideari; eta bien bitartean, beste 20, 30, 40, 60 eta 70eko hamarkadetako sei zinematografia lan garrantzitsu berreskuratu dituela Filmategiak. Eta beraz, aurrera begira jarraitzen duela, atzeko lanak berreskuratuz.

KULTURA APURTZAILEENA

MUSIKA, artea, dantza, zinema eta beste hainbat abangardiako adierazpide bilduko ditu Musica Ex Machina MEM izeneko nazioarteko lehenengo jaialdiak. Bilboko hainbat kultur guneetan egingo den jaialdi hau RMO kultur elkarteak antolatu du Abisal eta Aporamaren laguntzarekin. Musika elektronikoa, elektronika eta ziberkulturarekin zerikusia duten hitzaldiak, arte bisualak... ikusi hal izango dira azaroaren 28an hasi eta abenduaren 27a arte. Prestatutako egitarauak gaur egun kulturaren dauden partehartzaile apurtzaileenak bildu nahi izan ditu.

MEM

■ “La puta inocencia” lanaren irudia.

dira poetak eta poesia irakurleak, eta poesia ez da galduko”. Hitzok “Euskaldunon Egunkaria”n jasotakoak dira.

- Alex de la Iglesia “Uk” aldizkarian zinema lehiaketari buruz: “Ni epaimahaikoa izan naiz lehiaketaren batean, eta oso zaila da filmik onenak irabaztea. (...) Nolabait, gustuko genituen filmen artean kaxkarrenak irabazten zuen. Eta hori ikaragarria iruditzen zitzaidan”.
- Asun Balzola ilustratzaileak “Andra”n zioenez, “argitaletxeek ez dute gure lana errespetatzen. Berdin zaie zure ilustrazioa moztu edo hura beste nonbait argitaratzea baimenik gabe”.

■ “1937” ikuskizuna.

IZENAK

Kukai dantza taldeak eta Tanttakak “1937 (Gogoaren bidezidorretatik)” ikuskizuna estreinatu berri dute. Bertan, Gerra Zibilean erbesteratutako euskal umeen bizipenak taularatu dituzte.

Platero y Tú kideek jakitera eman dutenez, bertan behera geratu da taldea. Hala ere, hilaren 25ean “Hay mucho rock and roll Vol.1” lana plazaratuko dute, non beren lan ezagunak bilduko dituzten. Taldea orain 12 urte sortu zen eta beren zortzi diskoetatik, sei Urrezko Diskoak izan dira.

Francisco Escuderoren ibilbidea omentzeko bere hiru lan bildu ditu BBK Fundazioak disko batean.

Ander Iturriotzek “Boterea gizarte homerikoan” izeneko liburua kaleratu du Utriusque Vasconiae argitaletxearen eskutik. Homero bera eta helendar zibilizazioa ditu ardatz lan honek.

ARGAZKI PRESS

■ Ander Iturriotz.

Kultura Iparraldean: OARA-ren ikerketa (I)

Urriaren hastapen honetan, Joël Brouch, OARA (Office Artistique Région Aquitaine) erakundeko zuzendariordearen ikerketak anitz arrabots egin du, Iparraldeko kultura munduan. Baina, gauza batek bozten nau oroz gainetik: debatea, eztabaida izan da - eta segitzen du- lan horren inguruan. Inoiz ez bezala, botere publikoek onartu dute lan hori zabaldua izan zedin kultura egile guziei eta horrek azpimarratua izatea merezi du. Alabaina, Frantzian, horrelako ikerketak oso sekretuak egoten dira eta ondorioz, erabaki guziak aitzinetik hartuak dira, gizartearekin inolako harremanik ukan gabe. Hemen, zorionez, ez da horrelakorik gertatu eta horrek erakustera ematen du, duela hamar urte Iparraldean abian ezarri ekimen publiko batzuek (Iparraldeko lurralde antolaketa eskema, Garapen kontseilua, Hautetsien kontseilua,...), hautetsien eta gizartearen arteko lan amankomunak lehenetsi dituztela.

Gaur, Joël Brouch-en lan honek norabide batzuk ematen ditu, berak senditu dituenak. Ez da Biblia. Erakunde publikoek ez dute oraino erran zer atxekiko duten norabide horietarik eta zer ez. Gu guziei da orain, erranak erran, Iparraldeko kulturari begira, proposamen horien obratzea, edo berrien egitea.

NOLA abiatu da ikerketa hori? Oinarriztat dauka Euskal Herriko Hitzarmen berezia deitu dokumentua, hau bertzeak bertze Frantziako Estatuak, Pirinio-Atlantikarretako Kontseilu Orokorrak, Akitania-ko Eskualdeak izenpetu zutena 2000. urteko

abenduan. Hitzarmen horretan, badira alor guzietako ekintzak eta diru laguntza proposamenak, 2006. urtea arte banatuak izanen direnak. Horien barnean, kulturaren garapena, oroz gainetik "ikuskizun bizidunen" (dantza, antzerkia, kantua, musika...) bultzatzeko, nola sorkuntzan, hala hedapenean.

Kultura egitasmoen hautatzeko, botere publikoek ikerketa baten egitea onartu zuten, lehenik Iparraldeko kultura gune nagusien egoeraren aztertzeke, eta gero aterabide batzuen proposatzeko, lan amankomun batzuk eramanak izan zitezen, barnealdeko eta kostaldeko egituren artean, artistak, erran gabe doa, erdierdian direlarik.

Lan hori, hitzarmen bereziko erakunde publikoek manatu zioten Bordeleko OARA zentroari, gure erakundea lan baldintzen errazteko arartekolaria izan delarik.

ZER ekarriko dio euskal kulturari? Lehen-lehenik, erran behar da ikerketa hau ez dela euskal kulturaren mugatzen, honek toki garrantzitsua

baldin badu ere Iparraldean.

Nere aldetik, pentsatzen dut Joël Brouch-ek bere lanean gehiago aztertu dituela kulturaren azpiegiturak kultura egileak baino, gehiago ikuskizun handiak herriko kultura ekintzak baino, baina gaingiroki diot proposamen interesgarri zenbait bidean ezarri duela, hala nola barnealdeari buruz, *Scènes de pays* edo herrialdeetako eszenatoki batzuen sortzea, eskualde desberdinetan, eta Euskal Kultur Erakunde, euskal sorkuntzari buruzko ekintzak orain arte baino gehiago sustengatzea, bertzeak bertze ahalbide ekonomikoak gehituz ●

ALBERTO ELOSEGI

Pantxo Etchegoin
EKEko zuzendaria

"Inoiz ez bezala, botere publikoek onartu dute lan hori zabaldua izan zedin kultura egile guziei eta horrek azpimarratua izatea merezi du"

GALEUSCA: IZAN ALA EZ IZAN

Galeusca edo Galeuzca galiziarrek, euskaldunak eta katalan herriak batzen dituen topagune historikoa da. Galeusca Espainiako Errepublikara garaian eratu zen, Galeuzca izenez bere hasieran, garai hartako Eusko Jaurlaritzak Euzkadi idazten baitzuen.

Galeuscak jite eta izaera politiko soilak zuten hasieran. Frankismoaren garaian ekimen debekatua izan zen. Diktaduraren osteko aroan, literaturaren ordezkariak -editoreen Galeusca ere badago- hartu zuten Galeuscaren lekukoa. Alabaina, 1984ra arte ez zen idazleen lehen Galeusca burutu.

Aurtengoa, Mallorcakoa, XIX. Galeusca izan da. Aurten, halaber, katalanek AELCren (Associació d'Escriptors de Llengua Catalana) XXV. urteurrena ospatu dute. Herrialde Katalanetako literatur ordezkariak sendo ari dira; euskaldunak, berriz, literaturaren bidea sendotu beharrean; eta Galiziako ordezkariak bidea zabaldu nahian.

Testuak: Mikel Asurmendi

MIKEL ASURMENDI

■ Santa Maria del Real monasterioaren sarrera nagusia. Idazle katalan, galiziar eta euskaldunak elkarren arteko mugak apurtzeko xedez iritsi ziren unean.

Harrera egunean, azaroaren 7an, ostegunean, gauzak ez ziren partehartzaileek nahi bezala atera. Iberia hegazkin konpainiaren gorabeherak zirela medio -Madrileko ordenagailuen sistema nagusia erre baitzen- Mallorcako Joan Fageda alkatea ezagutu gabe gelditu ziren literaturaren ordezkari gehienak. Berandu oheratu arren, goizean goizik hasi zen "Itzulpena, norbere literatura osatzeko bidea" izenburupeko mahai-ingurua. Tere Irastortzak atera zituen lozorrotik ordezkariak: "Gure historian eskolarik ez da izan, ins-

tituziorik ere ez, herria ez da inoiz aintzartat hartua izan, eta konplexu moduko bat sorrarazi dute gure baitan. Alabaina, beti ari gara zerbait salbatzen. Euskara batua sortu dugu eta literaturaren bideak zabaldu, orain, ordea, ez gaitzatela interpretatzen". Horretarako, ordea, elkarren lanak itzuli beharra aldarrikatu zuen.

Jordi Castellanos Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko irakasleak, berriz, izulpenaren arriskuak azaldu eta ondorio honetara iritsi zen: "Itzulpengintza gure kultura eraikitzeko tresna izan daiteke, baina baita bere suntsipena ekarriko

■ Luísa Villalta, idazle galiziarra

“Galeuscan, ez gabiltza arrakastaren atzetik, porrotik gabeko nazioa baita”

La hogeit hamar urte dira ametsa errepikatzen dela. Urtero, udazken oro, Santu Guztien egunaren inguruan, edota urte zeltaren hasieran, agertu egiten dira gatazkan dabilen gure hiru nazioen joera literario ezkontuak, hots, nazio galegoarenak, euskaldunarenak eta katalanarenak. Estandarteak aieratzen dira, bozeramaileak izendatzen eta segizioak prestatzen, epe laburreko enbaxada ibiltari bakar batean, hizkuntzak eta libertatea bat eta bera diren errepublika deszentralizatu amestuen alde elkar hartzeko. Izan ere, konbidentzia, errespetua eta duintasuna izango badira, horixe da noraezko kondizioa; hizkuntzak eta libertatea bat eta bera izatea, alegia.

Batez besteko hogeit hamar urte horiek kontuan, ia hamarrez behintzat azal nezake hemen neure ikuspegi partikularra, zeren gero publiko egiten den norbere buruaren sail hibridoan mugitzen baita literatura, edota kezka propioen zentroan arrotz baten gisan iltzatzen den arlo kolektiboan. Horregatik, literaturak berak bezalaxe, niri neuri bederen, Galeuscar eman dizkit bestela inola ere jasoko ez nituen ondoko bi gauza hauek: Galeuscari esker ezagutu ditut, gaurko Espainiari buruz, hots, berak ezinbestez izan beharra daukana ignoratzen eta mesprezatzen duelako, ignoratzen duen oro gutxiesten eta zokoratzen duen Espainia honi buruz, bihotzarekin idazten duten buru ekidistanten ugari, eta Galeuscari esker lortu dut haien adiskidetasuna.

Eta, nahikoa leku izango banu, hementxe idatziko nituzke banan-banan ezagutu ditudan pertsona horien guztien izenak; bai, hementxe seinalatuko nituzke, pentsamendu bakarraren industriari, hizkuntza estekatuari, literatura domestikatuen feria sentimentalari edo histamina mediatikoak ezarri “egitate

diferentzialaren” tolerantziatzeko baremari jaramon egin gabe, sorkuntzaren harian bizi diren lagun horien guztien izenak. Galeusca nazioan, ez gabiltza arrakastaren atzetik, zeren porrotik gabeko nazioa baita berez, edota, berdin dena, amets baten zaintza.

Alabaina, ametsa ez da paradisu. Apika, ez du zertan izan, baina, edonola ere, gure zoritxarrerako, izan ez da. Are gutxiago, berri, Galeusca, zein somnambulen esku itsuekin eta bizirik irauteko senaren begi irekiarekin amestu behar baita. Hogeit hamar urte hauetan, gatazkan dabilen gure nazioen bide gurutzatuak ikuspegi aldatuz joan dira; bereiziz eta garaiera ezberdinetan berriro elkarrekin gurutzatuz, zola ezberdinekin eta patu ebentual bereiziekin. Arindu egin da hitzen pisua, eta hutsarte ideologikoak salgai suntsikorrekin eta etengabe berritzekoekin bete dira. Literaturak elikagaien departamentua hartzen zuen lehen; orain, aldiz, oparitako gauzakien saila betetzen du. Gure hiru tradizio ezberdinek ez dute beste erremediorik: landa-turismora igaro behar dute, edota, bestela, hiriko geriatrikoetan eskatu behar dute plaza, sinesten dutelarik, egungo modernitateak, beste abantaila ugariz hornitzeaz gainera, utziko diela zahartzaro luze bezain gozoa bizi izaten, eta, beharbada, zergatik ez?, asmakizunak hainbeste izanik, in vitro ernaketak emango diela irauteko itxaropena, nahiz eta betiere muga batzuen barruan izan.

Beste urte askotan ospatuko ote dugu Galeusca? Ederra izango litzateke ez ospatzeko modua iritsi dugulako agerpen horren beharrik ez izatea, hots, urteko egun guztiak betetzea. Agian gure esku dago, baita gaur egun ere, hala gertatzen ohi baita beste amets askorekin ●

duena ere”. Xulian Maure itzultzaileak, berri, “*Haur eta gazte literaturan itzultzen dena gainontzeko arloetan itzuliko balitz, normalizazio bidean geundekela*” esan zuen.

Mailar Alexandre idazle galiziarrek, berak galizierara itzultitako Harry Potter-en lehen liburua aldatu diotela adierazi zuen galderen txandan, eta globalizazioak kolonianismo kultural berri bat ekarri duela salatu zuen sutuki.

ITZUL HADI, ITZUL EZAZU.

“*Galeusca, itzulpengunea*” gaia eztabaibatu zen segidan. Markos Zapiain kritikaria filosofiaren ikuspuntutik mintzatu zen. Zein da itzulpengintzaren muina?: “*Euskaraz, itzulpengintzaren muina*

joan-etorria da. Itzultzeko joan egin behar da, euskaraz iraun nahi badadugu joan etorriko bidaia egin behar dugu. Joan, ikasi eta itzuli”. Alta, Zapiainek hizkuntza bakoitzak -Heidegger, Nietzsche, Sapi edo Txillardegik esan bezala- bidean aurkituko dugun ikusmolde ezberdin bat eskainiko digula, adierazi zuen.

Carme Arenas itzultzaile katalanak mundu globalizatu batean bizi garela berretsi zuen eta “global” hitza zehaztu: “*Gure nazio, kultura, eta hizkuntz mugak gure nortasuna galduta gabe gaingitu behar ditugu, horretarako baina, guk geuk landu eta garatu behar ditugu osagarri hauek, baina ez kultura globalizatuaren barnean, kultura global edo unibertsalean baizik*”.

Xavier R. Baixeras galiziarrek, katalanetik galizierara itzultitako lanen berri eman zuen: “*Itzultzen dena urria izanda ere, Galizian eskaerarik ez dago*” azpimarratu zuen. Galiziako egoera gainontzeko herrialdeetako baina larriago dela agertu zuen, administrazioa gogorri kritikatu zuen.

INTERNET, MUGAK HAUSTE-KO BIDEA.

“*Mugak hausten, oraingoa eta etorkizuna*” lemapeko ekarpenak entzun genituen segidan Xulio Ricardo Trigo galiziar-katalanaren ahotik: “*Baliteke gure burua engainatzen aritea. Ez dugu gure burua aski ezagutzen, eta hortik hasi beharko genuke lehenik. Zergatik ez egin, Galeusca izeneko web gune*

■ Xavier R. Baxeiras, Markos Zapiain, Victor Gayà eta Carme Arenas.

bat?". Miguel Anxo Fernán Vellok Xulio Trigoren iritzia onartu zuen: "Ezin diegu erru osoa administrazioei bota, idazleok ez dugula estrategia komunik airtortu behar dugu", azpimarratu zuen.

Azkenik, Andolin Eguzkitzak Xabier Mendiguren editorearen txoste-

na irakurri zuen. Gure herrialdean bizi dugun salbuespen egoera moztortua eta etnozidio plana aipatu zuen lehenik. Segidan, ordea, apaltasun eta errealmoko "dutxa hotza" hartzea komeni dela azaldu zuen, baita galdera ugari planteatu ere.

SALBAMENDURAKO BITARTE-

KOA. Jaume Pérez Montaner AELCKo presidenteak, Tere Irastortza EIEko lehendakariak eta Yolanda Castaño Gali-ziako Idazleen Elkarte idazkari nagusiak jardunaldiaren ondorioak bildu zituzten idazki komun batean. Ondorio praktiko bakarra, sare informatikoan harreman gune berria eratzeko konpromisioa izan da. Horretarako, elkarte bakoitzaren aldetik arduradun bana izendatua izan delarik.

Finean eta funtsean, aurtengo Galeusca, iraganaren eta etorkizunaren arteko ekitaldi "zubi" izanaren inpresioa hartu dugu. Etorkizuneko Galeusca berria eta ezberdina izango da edo ez da Galeusca askoz gehiagorik izango. Etorkizuna ekin-tza finkatuen garaia izango da edo Galeusca idazleen arteko harremanak lantzeko topagune soila baino ez da izango. Nahikoa ote?

Ez gara aldaketa garaian bizi baka-rrik, garai aldaketan baizik. Mugarik muga, Galeusca osatzen duten hiru errealitateek horretaz jabetzeko ahal-mena izanez. gero Galeusca biziko da etorkizunean ●

MIKEL ASURMENDI

Donostialdea Oarsoaldea Hernanialdea Kostaldea Tolosaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 FM
FREKUENTZIAN

Donostialdea Oarsoaldea Hernanialdea Kostaldea Tolosaldea

Galeuscak ez luke iraunen hiru lurraldeetako idazleen arteko ezagutza landu eta egin gabe. Idazleen belaunaldi batzuk doaz eta beste batzuk etorri. Euskal idazle gazteek Galeuscaren alde ludikoa hobetsi dute, egun argitan ezezik gaueko ordu txikietan.

GALEUSCAREN ESPIRITU GAUTARRA

MIKEL ASURMENDI

■ Euskal idazleen ordezkartza, gazteena eta "gau-txori" saiatuena izan zen.

Galeusca topaketetan bi izaten dira helburu aipatuenak: literaturaren egoeraz hausnartzea eta idazleak elkar ezagutzea. Bi helburuak betetzea ez da beti samurra izaten, batez ere lehena. Izan ere, Galeusca burutzen den hiri -Mallorca, kasu- erakargarrietara joanez gero, zaila da idazle guztien presentzia hitzaldi guztietan ziurtatzea. Aurtengo Galeuscaren antolatzaileek ederki asmatu dute ordea. Antolamendu ona eta ongi eramana izan dadin dirua behar da lehenbizi, eta horretaz ez dira eskas ibili Balearretako anfitrioiak. Mallorcaren bihotzean dagoen Saratoga hotelean ostatu eman zieten bisitariei, lau izarreko hotelean. Egonaldiko sei otorduetatik bost luxuzko jatetxeetan eskainiak izan ziren. Seigarrena, berriz, Monestir de Cura deritzanean apailatu zuten. Izan ere, aurtun, luxuzko egoitzez gainera monasterioak ere ezagutu dituzte idazleek: Monestir de la Real, Monestir edo Convent de Sant Francesc eta Monestir de Cura.

Idazle gazteenek egitaraua zehatz-mehatz ezagutu nahi zuten eguna hastean -aurreko gauaren ajeak uxatu aldera, nonbait-, ekitaldien eta otorduen lekua eta orduz galdetzen zuten sarri. Erantzuna emango zien ageriko arduradunik ez zegoen ordea. Egitarau osoa burutu ahal izateko autobusa hartu beharra zegoen. Itxuraz arduradunik ez bazen ere, egitaraua parte-hartzaile guztion presentziaz osatzen zen.

□ Jon Iñaki Lasak bermatu zuen Galeuscaren espiritua, bere poemak galiziera eta katalanetik euskarara itzuliz

RAMON LLULLEN ARRASTO-AN. Monasteriotik monasteriora, Ramon Llull (1235-1315) teologo, poeta eta filosofoaren arrastoan ibili ziren idazle gazte sufrituak egun batean. Haren hilobia eta etxea ezagutu zituzten. Lau bat ordu autobusean eman zuten, uhartea alderik alde korrituz. Artean, autobusean zihoan gidari turistiko baten jarduera astunak eta matxistak -harrigarria izanik ere, Katalu-

niako idazleen elkartearen partaide omen zena- idazleen algarak eta kexuak jalgia-razi zituen; algarak eta kexuak giza gene-roen araberakoak izaki, bistan da. Idazleak ere gaineratiko hilkorren enda berekoak direla agerian geratu zen.

Ramon Llull Erdi Aroko pentsamenduaren eta literaturaren funtsezko idazle izan zen, erlijio gizona eta filosofoa. Autobuseko gidari-idazlearen esamesen arabera ordea, ez zion bizitzako plazer debekatuei uko egin. Euskal idazle gazteek ere, teologiaren zama alde batera utzita, poesiaren alde ludikoa hobetsia zuten lehen egunetik beretik eta gaueko filosofiaren arrastoan aritu ziren, nahiz horretarako lo gutxi egitearekin etsi behar izan zuten.

GAUA, POESIA ETA KARAOKEA. Egunean zehar apurtu gabeko mugak, gauean apurtzen dira halabeharrez. Asier Serrano idazle-kantaria eta Jon Iñaki Lasak poeta aitzindariak izan ziren gaueko jolas-jardueretan. Karaokea izan zuten gaueko hitzen tresna. Denon harridurarako Jon Iñaki Lasak Asierren profesionaltasuna ezbaian jarri zuen Javier Gurruchagaren "Viaje con nosotros" kantuen karaokea burutu zutenean. Hala izanik ere, Yolanda Castaño, Galiziako elkartaren idazkari eta poetak apurtu omen zituen muga guztiak. Kantari galiziarrek Sidney O'Connor kantaria plagiatu zuen ingeles bikainean -Bernardo Atxagaren plagioari buruzko teoria

berretsiz- bertan zeuden gaineratiko idazle gazteak -Jon Benito, Fernando Morillo eta Aritz Gorrotxategi- aho zabalik utziz. Yolanda Castaño gaueko musa bihurtu zen idazle gazteentzat. Idazleek gaueko ibilaldiei esker, monasterio batetik bestera eginiko bidaiak ahaztu zituzten eta idazleen arteko mugak egun argiko bideetan ibiltze soilarekin nekez apur daitezkeela baieztatu zuten nonbait.

■ Andolin Eguzkitza, euskal idazlea

“Espainiar nazionalismoaren eraginpeko kulturen autodefentsa sentimendua”

Aurton Mallorcan egin da Galeusca biltzarra. Oker ez banago hau da Balear Uharteetan egiten den bigarrena, antolaketa herrialde katalanei egokitzen zaienean, Kataluniako Printzerria, Valentziar Erresuma, Andorra eta Balear Uharteak izaten baitira antolatzaile hurrenez hurren. Hasi ere Katalunian hasi zen, eta gorabehera desberdinekin aurrera joan da egundaino. Batzuetan hobeto, beste batzuetan pobreago, lantzean behin gora, Lekeition bezala, eta Euskal Herrian beti ere? Eta gure jendearen absentismoari esker? oso behean beste batzuetan. Oker ez banago, bai Bilboko eta bai Miarritzeko biltzarretan, ohikoa eta berezkoa denaren kontra, gehiago ziren kanpotik helduriko 15 galiziarrek eta hamabost katalanak euskaldunak baino.

Batzeko arrazoia nabaria da: espainiar nazionalismoaren eraginpeko kulturen autodefentsa-sentimendua. Bateren batek, beharbada, horretara Espainiar Estatuaren egitura bertsotzen dukegula pentsa dezake, baina guztion buruan, hiru literaturen ordezkarien gustuko, elkartasuna eta elkarrekotasunak balore sendoagoak ziren eta oraino ere badira, gure gainean daukagun estatuarekiko mimetiktasuna baino. Euskaldunon kasuan, eta inongo zalantzarik gerta ez zedin, azkenurreko biltzarra Iparraldean egin genuen: Biarritzen, Beloken eta Itsasun, eta espero daitekeen bezala, sarritan Iparraldeko lankideek hartu dute parte biltzarretan.

Eta eragin praktikoa? Galda dezake norbaitek. Nondik

MIKEL ASURMENDI

begiratu, halakoa izanen da erantzuna. Argitalpenen ikuspegitik ez da Galeusca oso emankorra izan, aspalditxo honetan gero eta handiagoa bada ere hiru literaturen arteko trafikoa. Orain, gainera, nahikoa lotura finkoak hasi dira sortzen funtzio hori bete behar dutenen artean, hau da, argitartzaileen artean.

Baina, zalantzarik bat ere gabe, elkar ezagutzen datza biltzar interesgarri hauen balio nagusia nire ustez.

Biltzar hauei esker denok ezagutu baititugu Galizia eta Katalan herrialdeetako hainbeste idazle on eta irakurgarri, denok egin baitugu modu batez edo bestez loturaren bat urteetan iraun duena eta bateko eta besteko liburuak irakurtzera bultzatu gaitutena. Izan ere, biltzarretan bertan egindako topaketetan, izandako elkarrizketetan, entzundako ideia sustagarrietan dakusat nik Galeuscaren balio behinena, elkarreragin zuzen eta pertsonalean bakarrik gertatzen dena, kopa edo kafe baten inguruan, txangoak egiteko autobusetan, jatetxeetan edo desorduetan, eta ustekabekoetan parte harturiko gehienok kontatzekoak dituzkegunak. Sarritan aipatu dut, baina osteria ere aipatuko dut Susan Sontag iparramerikar saiogileak esandakoa, idazleen arteko biltzarrek helburu bakarra dutela, elkar ezagutzea, elkar entzutea, munduko idazleok garen gizatalde berezian loturak sortzea eta horrekin den-dena eginda dagoela. Eta egia, zer gehiago eska dezakegu? ●

GALEUSCAREN ESPIRITUA BERMATU ZUEN POETA.

Testu literarioen irakurketa Curako Monasterioan hasi zen, eta, berandu egin zelako, jatetxe batean bukatu behar izan zuten idazleek. Damià Pons kultura kontseilaria bertan zegoela, Jon Iñaki Lasak bermatu zuen Galeuscaren espiritua. Bere poemak itzuliak izan zitezten, gaztelaniazko bertsioak igorri zizkien antolatzaileei, euskarazkorik ez ordea. Irakurraildirako kaieran galizieraz eta katalanez agertzen ziren soilik. Poemak haietatik itzuli behar izan zituen euskarara -bide luze eta neketsuan, autobusean zihola- eta modu hartara irakurri. Hori gutxi balitz, Manuel Molins antzerkigilearen testu bat jokatu zuen katalanez, egilearekin berarekin batean. “Tramoia Jainkotarra” izeneko idazlanaren pasarte bat antzeztu zuten biek. Molinsek Mariarena egin zuen eta Lasak Jesusena. Zeruko fartsa bat egilearen esanean ●

MIKEL ASURMENDI

■ Berrogehita hamar idazle inguru bildu dira aurtengo Galeuscan.

Mallorcako Galeuscan Herrialde Katalanen artean Balearrak aitzindari direla ageri geratu da. Uharteetako Gobernuaren sostengua daukate eta beren literatura hizkuntza handietara kanporatzeko programa duin bat. Galeusca ere, politikaren eskutik doa.

POLITIKAREN XARMA ETA DESILUSIOA

MIKEL ASURMENDI

■ Yolanda Castaño, Jaime P. Montaner eta Tere Irastorza, azken ekitaldian.

Poblet herrian burutu zen lehen Galeusca, 1984an. AELC elkar-tea zen eta da Galeuscaren aitzindaria. "Pobleteko manifestua" idatzi zen bertan, baita Galeuscaren oinarriak eta arauak finkatu ere. Manifestuan herrien autodeterminazio eskubidea jaso zen eta erbesteko euskal idazle errepre-saliatuen aldeko atxikimendua. Gaurtik begiratuta, zientzia-fikzioa diruditen aldarrikapenak.

Lehen Galeuscaren hasiera ekitaldia Bartzelonako udaletxean izan zen, Pasqual Maragall alkatea izaki. Azken hone-tan, Joan Fageda PPko alkatea ez zen harrera ekitaldira agertu -horrela iraga-rria bazen ere- eta bere ordezkari batek desenkusatu zuen. Idazleak garaiz iritsi izanagatik ere, ez zuten ezagutuko. Edo-nola ere, Balear Uharteetako Gobernu-a PPren oposizioko gainontzeko alderdiek (PSOE, IU, PSM eta Berdeak) osatuta dagoenez, Mallorcako udalak hotel garestienetako batean eman die ostatu idazleei. Oposizioari oposizioa egiteko modu hagitz eraginkorra nonbait.

Politika oso presente dago Galeuscan. Montserrat Bayá idazleak, Kataluniako

elkartearen arima eta bihotza, honela oroi-tarazi digu iragana: "Ez da 'mugak apurtu' lemapean burutzen dugun lehen Galeusca. Alabaina, teoritik praktikara pasatzeko unean gaude, bestela etorkizun zaila ikus-

ten dut". Iraganeko euskal idazleen arteko liskarrak aipatu dizkigu, joera politiko posibilsten eta apurtzaileen arteko joera kontrajarriak. Anjel Lertxundi eta Joxe Austin Arrieta idazleak suhiltzaile lanetan gogoratzen ditu Montserratek.

GALIZIARRAK ERROMANTIKO-

ENAK. Bazkarietan, lehen platerrearekin batera, bidaiaz mintzatzen da, bigarrenean, literaturaz, eta postretan, politikaz. Katala-nak -egoera onenean daudenak- politikara-ko pragmatismoaren agerle dira. Euskal-dunak, berriz, politikarekiko izan zuten ilusioarekin desengainatuak. Galiziarrek -egoera larrienean daudenak- ez dute horregatik politikarekiko xarma galdu. Idazleen elkartearen hirurogeita hamar idaz-le baino ez dira biltzen, eta Xuntako Fraga Iribarne presidentek ez ditu aintzakotzat hartzen. Alta, gainontzekoak baino grina handiagoz mintzo dira politikaz. Cesáreo Sánchez Rodríguez idazlea Galeuscaren klasiko bat da galiziarren artean. Balear Uharteetako Damià Pons kultura kontsei-lariaren -Mallorcako alderdi sozialista eta

■ 1984ko Galeusca. Anjel Lertxundi eta Pasqual Maragall, alboetan.

■ Xulio Ricardo Trigo, idazle katalana

“Garai berriek aterabide berriak dituzte eskakizun”

Nahiz eta politiko ugari kontrakoa demostratzen gogotik ahalegindu egunik egun, oraingo gizartearen antz handirik gabeko batean jaio zen Galeusca, duela 19 urte. Estatu gabeko literaturak izateak zer laido historiko jasanarazi zizkien ohartarazi nahi zuten idazleek. Ia hogeitaz betetzera helduta, gero eta zailagoa dirudi ekimenaren alderdi politikoak alde batera uztea. Penintsulako hiru herrialdeetako literaturaren egoerak jarreraren bat erakustera behartzen gaitu egunero: laido historikoak ohiko bilakatu dira, eta industria editorialak irakurle militantearen transformazio etengabeari egin behar izan dio aurre, zeinek plazera, entretenimendua edo lilura nahi baititu gaur egun.

Krisi editorialak ezaugarri bereziak ditu hiru eremu horietan. Galizian, kezkatu dabilta irakurle militantea desagertzen ari delako. Euskadin, egoera politikoak maizegi kriminalizatzen ditu hizkuntza eta kultura propioa, halako eran non, antzina ez dela Unai Elorriagari eman zioten sari Nazionalaren kasuan gertatu den moduan, aski baita estatuarekin kontaktu ñimiñoena izatea, egiten den literatura bikaina ezkutatzea jomuga duten jarrera gaitzespenekoak eta erdi-faxistak azaleratzeko. Herri katalanetan, berriz, estabilitate batera iritsi gara, baina sarri egoera horrek berak ixten dizkio ateak ustekabeari.

Proiektzioa da hiru literatura horien arazoak konpontzeko moduetako bat; proiektzio estatala nahiz internazionala. Galeuscak ideien eta proposamenen plataforma gisa funtzionatzen du. Teoria hori, ordea, editorialen eta politikaren arloko gorabeherekin behatzen da. Nahiz eta profesionalak behin eta berriro saiatu, editoreek ez dituzte oso aintzat hartzen itzulpenak, eta elkar ez ezagutzeak zaildu egiten du salmenta. Bestalde, gobernuak ere ez dute aurkitu bakoitzaren literatura promozionatzeko eta laguntzeko formula asebetekorik. Administrazioen konpromiso ausartagoaren beharrean gara. Neurri

batean, idazle galego, euskaldun eta katalanak direlako, hain zuzen, gaztelaniazko literatura hesituari kalitatez eta berrikuntzaz erantzuten dioten bakarrak, zeinek idazle hegoamerikarretara jotzen baitu hasperenka, zerbait mugitzen dela adierazteko. Presazkoa da denon ahaleginak batzea eta guk geuk promozionatzeko formulak aurkitzea. Adibide ona da, eta ongi erreparatu beharko litzaioke, Balearretako gobernuaren ekimenari, zeinek laguntzak ezarri baititu isletako idazleen lanak beste hizkuntzetara itzul-

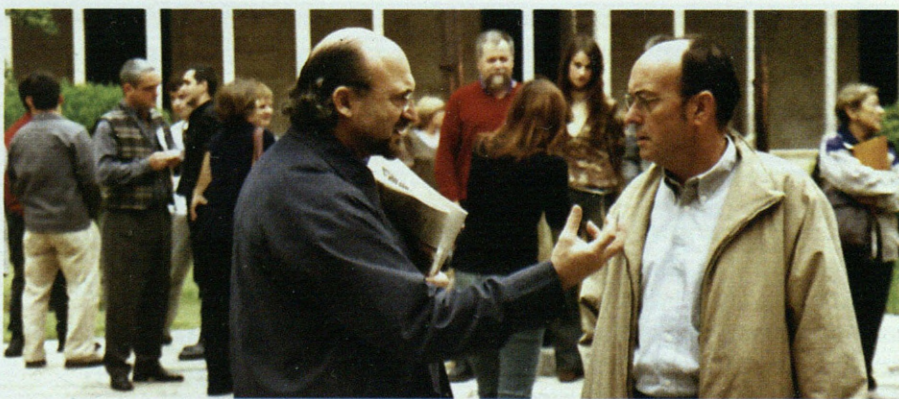
tzeko.

Urtero sortzen den debatea da Galeuscak zer funtzio bete dezakeen. Esan beharra dago ezen, ikasturte editorial bakoitzean, Galeuscako bilerak eta kontaktuak direla hizkuntza horien arteko itzulpenetatik argitara ematen den ehuneko handi baten iturri. Eraitza horri idazleek egun horietan konpartitzen dituzten esperientzia bitalak eta sorkuntzakoak erantsiz gero, esan dezakegu Galeuscak baduela etekina, baina hedabideen arreta eskasa (ez hain nabarmena Galizian eta Euskadin) eta inertzia administratiboa tarteko, nekez eman dezake gehiago.

Bestalde, garai berriek aterabide berriak dituzte eskakizun. Galeuscaren helburuak ez dira trantsizioko herentzia, ez horixe. Oraindik ere balio bera dute hasierako xede haiek, hots, penintsulako hiru literaturek elkarren berri izatea sustatzeak, itzulpenak bultzatzeak eta gobernu zentralak inposatu isiltasunari aurre egiteko adinako debate etengabea sortzeak, baina teknologia berrien bidez aitzinatu beharra daukate hemendik aurrera. Hau da, instituzioen estatu gabeko hizkuntzen aldeko kontzientzia indartzea bezain axolakoa da Galeuscako literatura publizitatzeko moduko Interneteko ataria ezartzea. Esandakoa gauzatzeko, Galeuscak denon parte hartzea behar du: egileena, kritikoa, hedabideena, instituzioena eta abar. Azken batean, behar bezala gutxitan funtzionatzen duen borondate-multzo baten esku hartzea ●

katalanistaren kide- diskurtsoa entzun ondoren honelako balorazioa egin zuen idazle galziarrak: “Galizian independentistatza joko zuten diskurtso hau”.

AELCKo Jaime P. Montaner presindentearentzat diskurtso errealista izan zen. Bere ustez, PPK ekitaldiaren amaierara bere zelatariak bidali zituela jakinda diskurtso pragmatikoa eta errealista burutu zuen Damiá Ponsel, katalanez burutu ere, noski. Euskaldun gehienon ulermenetatik, berriz, ezin jakin independentista, apurtzaile edo posibilista ote zen. Mugak apurtu bitartean behinik behin ●

■ Cesáreo Sánchez Rodríguez eta Xulian Maure idazle galziarrak.

"Harrobian" izeneko lan berria argitaratu berri du Zea Mays taldeak. Hirugarren diskoa kaleratzearekin batera diskoetxez aldatu dute. Lehenengo biak Gor-ek plazaratu zituen; disko berria, ordea, Gaztelupeko Hotsak-en eskutik etorri da.

"KONTZERTUETAN SARRI SENTIMENDUAK EZ DIRA AGERTZEN"

Elkarriketa egiteko prest geundela esan genienean oraindik emanaldien alderik gogorrenetako bat zuten aurretik: instrumentu guztiak jaso eta furgonetan sartzea. Aiora Renteria abeslaria, Iñaki Imaz gitarrajolea, Asier Basabe bateria eta Ruben Gonzalez baxujolea izerdi patsetan bildu genituen grabagailuaren inguruan. Baina adrenalina guztia eszenatoki gainean eman izanaren sentsazio ederrarekin.

■ **Ipuin batean oinarritu duzue disko berria, ezta?**

A. RENTERIA: Nire ustez alderantziz izan da, lehenengo abesti batzuk egin ditugu eta gero abesti horiek bultzatu gaituzte ipuin bat egin eta istorio bat kontatzera. Ez gara abestiak egiten hasi ipuin bat esku artean dugula, alderantziz izan da, lehenengo abestiak egin ditugu eta

gero ipuina sortu dugu.

■ **Ipuina egiteko Kirmen Uribe idazlearen laguntza izan duzue.**

A. RENTERIA: Ipuina guk sortu dugu eta berak konponketak egin ditu. Gu ez gara idazleak, hortaz, berak mol-

□ **"Ereño harrobian izan ginen, generadore bat eraman eta hamasei pistako mahai batekin abestiak grabatu genituen. Oso hippya izan zen, 70eko hamarkadan geundela zirudien"**
IÑAKI IMAZ

daketak egin ditu irakurtzeko errazagoa eta atseginagoa izan dadin. Diskoan bezala, ideiak kapituluka sailkatuta eman genizkion eta berak aldaketak egin ditu, ipuina konpondu egin du.

■ **Zergatik aukeratu zenuten Kirmen Uribe?**

A. RENTERIA: Hori Gaztelupeko Hotsak-eko "Xarra"ren bitartez egin genuen. Berari galdetu genion ea norekin jar gintezkeen harremanetan ipuina boro-biltzeko. Izan ere, guk ez dugu idazlerik pertsonalki ezagutzen. Orduan, ez zitzaigun aproposa iruditzen norbaiti lan hori eskatzea gu ezagutu gabe. Orduan, "Xarra"k berarekin hitz egin eta baiezkoa eman zigun.

■ **Nola bururatu zitzaizuen zuen disko berriaren ardatza ipuin bat izatearen ideia?**

A. RENTERIA: Ez dakit nola otu zitzaigun. Ideia batekin hasi ginen, hasiera batean abestiak egin genituen eta beraien artean lotura bat zegoela konturatu ginen. Orduan, abesti ezberdinekin istorio bat kontatzea otu zitzaigun. Gero ipuin bat eginez osatuago geldituko litzatekeela pentsatu genuen. Ipuina ardatz izateak lagundu egiten du istorioa kontatzerako orduan.

■ **Zer da ipuinean kontatzen dena?**

A. RENTERIA: Tipo baten bizitza kontatzen da, jaiotzen denetik hiltzen deneraino. Bere bizitza nahiko tristea da, arrotz sentitzen da bere gorputzean. Horregatik, arazo pila bat ditu bere bizitzan. Bestalde, ipuinak ez du pertsona horren bizitza soilik kontatu nahi, sentimendu baten bizia ere adieraz dezake. Adibidez, zu gaizki sentitzen zarenean sentimendu horrek hasiera bat dauka, jaiotza bat, gaizki sentitzen zara eta pen-

tsatzen duzu: "Ni lehen ongi nengoen, ondo bizi nintzen, zergatik nago gaizki orain?". Gero arazo horrek aurrera darrai eta etapa batzuk ditu amaitzen den arte. Hori ere adierazi nahi da. Hortaz, norbaiten bizitza edota sentimendu baten hasiera eta amaiera da.

■ Zergatik "Harrobian" titulu?

A. RENTERIA: Ideia *rave* batera joan ginenean otu zitzai-gun, *rave* batean dj-ak izaten dira eta jaia izaten da gauetik goizera arte.

I. IMAZ: Bermeoko jaiak ziren eta *rave* Mundakan izan zen. Goizeko zortziak edo hamarrek ziren *ravera* joan ginenean, harrobi batean ari zen ospatzen. Itxita zegoen harrobia eta soinu ekipo bat zegoen muntatuta dj-ekin. Demasekoa zen. Harrobia oso zabala zen, oso ederra eta gainera egun argiz geunden. Musika topera zegoen, tonoa grisak ziren, itsasoa ikusten zen bertatik, gizakiak haren aurrean oso txikiak garelara iruditzen zitzai-gun. Hori izan zen guztiaren abiapuntua.

A. BASABE: Harrobi batean grabatu genuen.

I. IMAZ: Gernika ondoan dagoen Ereño harrobian izan ginen, sorgailu bat eraman genuen eta hamasei pistako mahai batekin abestiak grabatu genituen. Oso hippya izan zen, 70eko hamarkadan geundela zirudien.

A. RENTERIA: Grabaketa hura ez da diskoan agertzen dena. Gero guztia berriro grabatu genuen. Esperientzia polita izan zen. Toki zabal batean jo gura genuen. Eta sekulakoa da. Harrobi batean

INIGO AZKONA

■ "Artoaren izen zientifikoa da 'Zea Mays' eta sonoritateagatik gustatu zitzaigun", dio Aiorak.

jotzea izugarria da.

R. GONZALEZ: Harrobiaren irudia bideoa egiteko erabili genuen gero.

I. IMAZ: Bai, diskoak zazpi abesti ditu, baina zortzigarren pistan CD ROM pista bat sartu dugu. Gure lagun batekin muntatu dugun bideoklip bat da. Kontzertu ezberdinetako irudiak agertzen dira, baita harrobian jotzen egon ginenekoak eta gurekin nahasten diren marrazki bizidunenak ere.

■ Guztien artean landu al duzue istorioa?

I. IMAZ: Gutxi gorabehera denon artean egin dugu. Egunaren arabera izaten zen, batzuetan batzuek gogor egiten genuen lan, beste batzuetan makalago...

Baina, orokorrean denok landu dugu.

■ Lehenengo bi diskoak Gorrekin argitaratu zenituzten. "Harrobian", berriz, Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak kale-ratu du. Zergatik aldaketa?

I. IMAZ: Gorrek gure bi disko argitaratu zituen, eta jada ez zuen gurekin jarraitzeko gogorik. Salmentak ere ez ziren oso arrakastatsuak... Dena dela, denborarekin Zea Maysen lekua zehazten joan da eta ikusten genuen Gorrekin zerikusi gutxi genuela.

R. GONZALEZ: Bertan zeuden taldeak ere ez ziren gure estiloak, beste batekoak ziren, komertzialagoak edo famatuagoak... Ez geunden oso gustura; izan ere, antolatzen zituzten jaietan, adibidez, jotzen genuen taldeekin zerikusi gutxi genuela ikusten genuen. Orduan, gustuko duzun leku bat bilatu behar duzu.

I. IMAZ: Orain Gaztelupeko Hotsa-kin gaude eta oraindik ezin dugu ezer esan.

R. GONZALEZ: Gure gustuko talde batzuk badaude bertan, Split 77, adibidez.

A. RENTERIA: Duten estiloa ere ezberdina da, eta beraz, gustura gaude. Gorrek guranako konfiantza galdu egin zuen, baita musikalki ere. "Gu trenetik jaisten gara", esan ziguten. Guk "trenak aurrera jarraitzen duela" erantzun genuen eta hementxe gaude.

■ Aurreko diskoetan abestiek egitura zehatzak zituzten eta normalean nahiko luzeak izaten ziren. Lan berrian joera hori albo batera utzi duzue.

A. RENTERIA: Abestiak horrela irten

HONDARRIBIA

Azaroaren 27tik abenduaren 1era, San Pedron.

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

ziren. Beti musika ezberdina entzuten ari zara eta horrek jotzerako orduan eragiten dizu. "Elektrizitatea"n, adibidez, intentsitateekin jokatu genuen. Orain, berriz, beste zerbait egiten dugu. Izan ere, denbora guztian esperimentatzen zaude, gauza berriak egiten...

I. IMAZ: Aurreko lanetako abestien dinamika oso zabala zen. Zati oso lasaiak egiten genituen, eta gero kristoren zarata atera. Orain, berriz, nahiago dugu abestia intentsitate batekin hasi eta ez jaistea amaitu arte. Horrela, lehengo abestiak ditugu intentsitatearekin jokatzeko eta berriak hasieratik amaierara indar berdinarekin jotzeko.

■ Zergatik zazpi abesti?

A. RENTERIA: Horrela irten zelako. Antzeko estiloa zuten zazpi abesti egin genituen eta pentsatu genuen: "Egingo ditugu gehiago?".

I. IMAZ: Bagenituen sei edo zazpi gehiago, baina hauek zerbait zuten amankomunean.

sartzeko gogoia geneukan eta ikusi genuen "Harrobian"en perfektu gelditzen zela.

■ Euskal Herrian emakumezko partaideak dituzten rock taldeak egon badaude, baina gutxi. Zergatik ote?

A. RENTERIA: Emakumea orain ari da jauzi hori egiten eta pixkanaka-pixkanaka gehiago agertzen hasi dira. Orain talde dezente daude emakumezko kideekin. Arraroa da rock talde batean egoitea, normalean pop eta horrelako estilotan agertzen baikara. Dena dela, orain hasi dira rockean ere neskak sartzen.

R. GONZALEZ: Arlo guztietan gertatzen ari da hori. Soinu teknikarien artean ere gero eta emakume gehiago dago.

I. IMAZ: Lehen, aldiz, ez zen horrelako lanetan neskarik ikusten.

■ Eta nola sentitzen zara Aiora hainbeste mutilen artean?

A. RENTERIA: Ondo. Ongi zaintzen naute.

□ **"Gorrek jada ez zuen gurekin jarraitzeko gogorik. (...) Dena dela, denborarekin Zea Maysen lekua zehazten joan da eta ikusten genuen Gorrekin zerikusi gutxi genuela"**
IÑAKI IMAZ

bakoitzak bere estiloa duela.

A. RENTERIA: Eraginen zerrenda eginez gero, oso luzea izango litzateke.

■ Zer diozue Zea Mays izenari buruz?

A. RENTERIA: Artoaren izen zientifikoa da. Sonoritateagatik gustatu zitzaigun. Beste bi izen genituen pentsatuta: El 7º Armario edo Birus Azoka. Baina azkenean Zea Maysekin gelditu ginen.

■ Zer da "El 7º Armario"?

A. RENTERIA: Hasieran egin genuen proiektu bat da. Kontzertuak azterketa baten modukoak zirela ikusi genuelako sortu genuen. Emanaldia zehatz-mehatz atera behar zen, dena oso entseatuta... eta horrela askotan sentimenduak ez ziren agertzen. Orduan, hori lortzeko desfaserako talde bat sortu genuen. Bertsioak egiten ditugu. Ni aril batean letrak ditudala irtezen naiz eszenatokira... Jai baten moduko bat egiten dugu. Era guztietako abestiak jotzen ditugu: Prodigy, Pearl Jam, Red Hot Chilli Peppers... Ondo pasatzeko talde bat da.

I. IMAZ: Partaideak berdinak gara, bakarrik bertsioak egiten ditugula. Planteamendua ezberdina da: Zea Mays serioa da, guztia ongi prestatuta dago, letrak barnekoak dira... El 7º Armario, ordea, desfase bat da. Ez dugu hainbeste entseatzen, alde basati hori ateratzeko bide bat da. Eta hori nabaritu egiten da Zea Maysen kontzertuetan. Asteazkenean zehar erreperitorioa askotan entseatzen duzu eta hori apurtzeko bide bat da El 7º Armario. Beharrezkoa da jotzea. Abestiak gogoratzeke, ordea, nahikoa da erreperitorioa asteazkenean entseatzeko. Bestalde, mailari eusteko ezinbestekoa da egunero zerbait jotzea. Horregatik bertsioak egiten hasi ginen, eta denborarekin moldaketa dezente bildu genituenez, El 7º Armario sortzea bururatu zitzaigun ●

◆ JON GURRUTXAGA

INIGO AZKONA

■ Rubenen ustez, "jendeak musika ezberdin asko entzuten du eta hori bereganatu egiten du. Eta gero igarri egiten da".

■ "AEKantuz" diskorako Mikel Laboaren "Gogo eta gorputzaren zilbor hestea" moldatu zenuten. Disko honetan, berriz, Itoizen "Hilzori II" kantaren bertsioa egin duzue. Apropo-
sa al zen egin duzuen ipuinerako?

A. RENTERIA: Bertsio hori lehenagotik egin genuen. Beste abestiak egin genituenean, diskoan oso ongi geldituko zela konturatu ginen, ipuineko protagonista hilzorian dagoeneko mementoa azaltzeko proposa zelako. Baina abestia aurretik genuen egin, diskoren batean

■ Estilo propioa du Zea Maysek. Zeintzuk dira, ordea, bere eraginak?

A. RENTERIA: Denetarik.

I. IMAZ: 60ko hamarkadako musika, 80koa, 90koa, denetarik.

R. GONZALEZ: Dena dela, Euskal Herrian gauza ezberdinak egiten dituzten talde asko dago, Lisabö, Kashbad, Dut... nabaritzen da haize berriak daudela. Jendeak musika ezberdin asko entzuten du eta hori bereganatu egiten du. Eta gero igarri egiten da musikan. Hori ikusi egiten da, kontzertu guztietan ikusten da

Ale hartako “Nondik jan?” sailean, Jose Alkizak Euskal Herriko esnearen ekoizpenaz eta kontsumoaz zituen kezka azaldu nahi izan zituen.

Eta nondik jan?

Baserritar eta nekazari asko ziren ZERUKO ARGIAren irakurle, eta haiei zuzendutako saila zeukan aldizkariak, Jose Alkizaren ardurapean. “Eta nondik jan?” izenburu borobila zeukan Jose Alkizaren sail horrek, bestenaz “Nekazaritza an eta emen” titulua bazuen ere. Dena den, esanguratsuagoa deritzot “Eta nondik jan?” horri, batik bat 1972ko azararen amaiera hartan esnearen ugaritasuna zela-eta, erabat kezkatu agertzen zelako Jose Alkiza.

■ “Zenbait baserritar, gaur oni eta bihar hari esnea saltzen aritu da, batak baiño besteak erreal bat gehiago pagatzen ziolata. Orain esnea ugaldtu da. Zentralek saldu ezin ala biltzen dute, eta ez batak eta ez besteak ez dio erosi nahi.”

ESNE GEHIEGI

“Badarabilkigu

naiko komeri esnea delata -zion Jose Alkizak-. Euskal Errian aspalditik sortzen da bertan edaten dan baiño esne gehiago, baiña emengo esne-zentralak erraz saltzen zuten Espaiña barruan

sobratzen zitzaigun esnea. Oraindik urtebete izango da, gehinaz ere, esne beigutxiegi zegoelako Espainiako gobernua milloiak gastatzen ari zela dibisetan, kanpotik esne garraio. Bazen orduantxe ere

negarra eta lantua eta baserritarrari esne gehiago atera zezala esan beharra. Gu prezioaz kejatzen giñen, merke zegoelako, ain merke ezin zitekeela esnerik sor. Igo ziguten prezioa eta asi zen esnea ugaltzen. Orain zer da eta sobra dagoe-la, esne-zentralak sekulako mantekilla eta esneauts pillak egiten ari direla, jendeak ez duela lehen ainbat esne edaten, Galizian esnea putzura botatzen ari direla... eta abar”.

Zer zela eta sobratu ote zen esnea? Jose Alkizaren esanetan, "eguraldiak du kulparik gehiena. Bai jauna. Ez arritu. Nekazaritzan eguraldiak zerikusi aundia du. Aurten

Españiako egoalde guztian eta erdi parean ere bai, euria erruz egin du udan eta udazkenean. Beste urtetan udaberria amaitu orduko lehortu egiten zaizkie baz-

■ Politika ez da gauzarik txarrena

Arostegitar Jok, 1972-XI-26

Aurreko izen-buru-titulu ori, Montaron, "Hebdo TC"-ko zuzendariarena duzue. Azaroaren bian argitara emana izan zen. "Politika, Eliza eta Sinismena" Lourdesko Batzar Nagusiaren ondoren, gai aiei buruz, Frantziako Gotzaiek Agiri bat zabaldu dute. Pozgarri izan zaio Agiri ori Montaron jaunari. Frantsesezitat ez ezik guretat egiñikako irakurgaia dirudi. (...) Danbateko ederra, Apaiz utsez-

ko Elizari (Clericalismoari) eman diotena Frantziako Gotzaiek. Aundia, bizi dan Jainko Erriari eman dioten garrantzi eta balioa. Utikan egin diote Gotzaiek klerikalismoari. Gotzaien erantzunkizuna aundia izanik, neurriko gizonak dira Gotzaiek, eta beren naiez, Jainko Erriak politikako arazo pentsakizunetan murgildu bear du eta erri orren erantzunkizun eta konpromisoak jaso (...)

terrak eta beientzat janari eze eta berderik gabe gelditzen dira. Beste gabe, beiak lehorra janez daudelako, askoz esne gutxiago ematen dute eta iparraldetik garraiatzen dan esnearekin osatzen dira ango artzaileak. Aurten uda eta udazkena ere bai, busti joan zaie, ez da larrerik ahitu, eta beiak ematen segitu dute. Ez da izan iparraldetik esnea garraiatu beharrik eta jakiña, Asturias eta Galizia aldean, Andaluziara bialtzen zutena udaberrian bezalatsu esnea sobratu egin zaie”.

JENDEAK ESNE TXARRA NAHI EZ

Horrez gain, jendeak ez zuela lehen hainbat esne edaten, eta haren balizko zergatia azaltzen saiatzen zen Jose Alkiza: “Beti ere udazkena izaten da esnerik gutxien saltzen den bolada, umeak eskolara asten diran garaia. Etxekoandreak nahiko lan izaten du nonbait, seme-alaben eskola liburuak, jantziak eta oiñeta-koak pagatzen, eta jan-edanean zuhurxeago ibili behar. Bestalde udako turistak aldegiñak dira.

Aurten, Orrezaz gaiñera, zenbait esne-zentrali multa bota diotelata, sekulako iskanbilla armatu da periodikoetan. Etxekoandreak esne txarra saltzen dietela jakin dutenean, utzi egin diote erosteari. Espainia guztian %17 jetxi omen da esnearen kontsumoa”.

Baina Jose Alkiza ez zetorren bat jendearen konportaera horrekin: “Nere ustez tiroak oker joan dira, behar ez zan tokira

tira dituzte. Egia da, bai, zenbait esne-zentralek esne txarra saltzen zutela, baiña orrek ez du esan nahi esne ori edateko txarra zanik, gaitz egingo zukeenik, gorputzari kalte egingo ziokeenik, falsifikatua zegoela baizik, esneak berekin euki behar dituen gauza guztiak ez zeduzkala, behar bada ‘garbiegia’ zegoela.

Gaiñera, multa guztiak ez dira izan esne txarra saltzen zutelako. Gradutan edo neurritan iristen ez ziralako ere, izan dira multak. Baiña zeini zergatik eman zitzaion argitzen eta garbitzen iñor gutxi saiatu da. Denak zaku berean sartzearekin nahaspilla areagotu besterik ez da egiten. Bestalde, eta au ere oso gogoan eukitzekoa da, multa oiek zigortzen zituzten oker guztiak ez dira oraingoak, azkeneko lau-bost urteotan zehar egiñak baizik. Orain ordea denak batera azaldu eta zigortu dira. Iskanbilla fran-

■ Erregiñak salgai

Jose Alkiza, 1972-XI-26

Ez ikaratu; erleen erregiñetaz mintza natzaizu. Erleuntzean, erregiñaren arrautzetatik jaiotzen dira gaiñerako ezti-egille guziak. Gizonak erleari ezin pakean utzi, erleak miztoa berea duen arren. Lehen ezta kentzen zion, orain ezti gehiago egin dezan, gizonari probetxu gehiago eman dezaion ‘arraza obetzeko’ sistema sortu

dute. Orretarako erregiñak sortzen dituzte aparte, aukeratu, nahi duten arrarekin kruzatu eta arrautzak egiterakoan saldu. Alemanian eta Italian, Argentinan eta Australian badaude erregiñak salgai. Prezioak erreinu bate-tik bestera alde aundia daukate, baiña Alemanian esate baterako, prest-prest jarria, 25 markotan eros zenezake ●

ko sortu dute, ez dakit erruduna eskarmenta araziko zuten... eta bitartean etxekoandreei esnea edateko bildurra sartu”.

PUTZURA BOTATAKO ESNEA

Eta hori gutxi balitz, Galizia aldean baserritarrak esnea botatzen ari omen ziren, esne zentralek hartu nahi ez zietelako.

“Asteko esan behar da, zentral oiek ez direla baserritarrenak, kooperatibak, dirudun batzuenak baizik, SA-k. Komeni zitzaion arte erosi diete esnea baserritarrei, eta komeni ez zitzaientean, or konpon esanda, utzi dituzte. Orain arte, esnea eskas baitzegoen, arrapazka ibilli dira esnea biltzen, bata besteari bezeroak kentzen. Zenbait baserritar, gaur oni eta bihar hari esnea saltzen aritu da, bata baiño besteak erreal bat gehiago pagatzen ziolata.

Orain esnea ugaldtu da. Zentralek saldu ezin ala biltzen dute, eta ez bata eta ez besteak ez dio erosi nahi. Or gelditu da nekazari gizajoa bere esnea iñori saldu eziñik. Beren amorrua azaltzeko, esnea putzura bota dute.

Eta bitartean zentralak? Zentralak legean dabillean esango du, ez zutela egin segitzera behartzen duen kontratorik eta... arrapa zak”.

Besteen bizkar hartutako eskarmen-tua gauza ona delakoan, honela zioen gizonak ondorio gisa: “Emengo baserritarrari asko pentsarazi beharko liokeen gertakizuna da au. Zer balio du, esnea eskas dagoenean, erreal bi edo peztat gehiago artzeak, urrena ugaltzen denean zeini saldurik ez duela gelditze ezke-ro?” ●

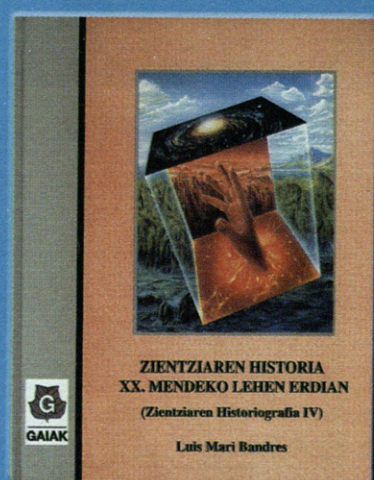
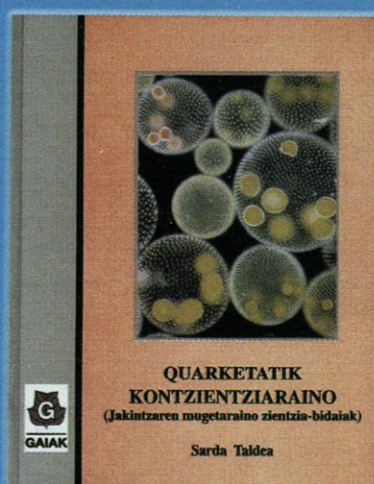
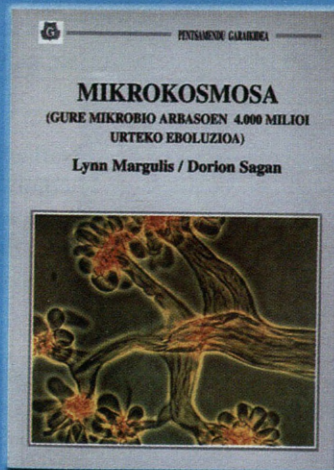
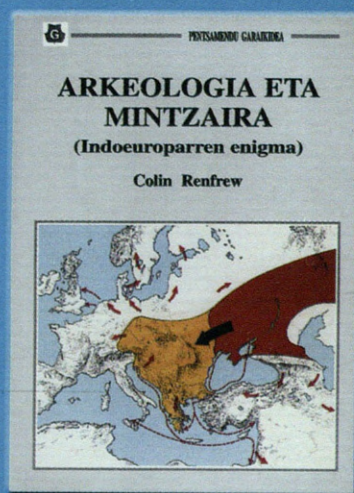
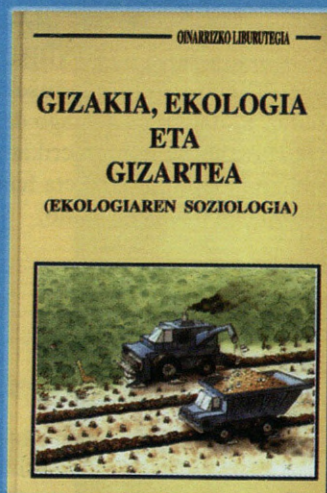
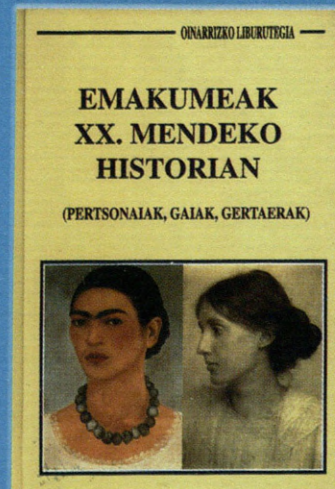
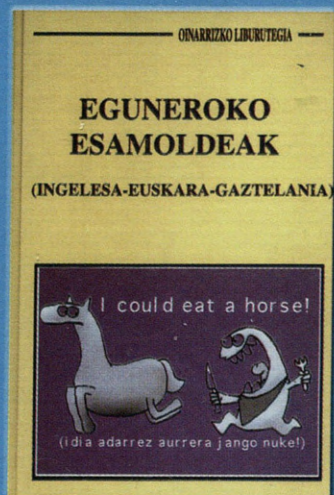
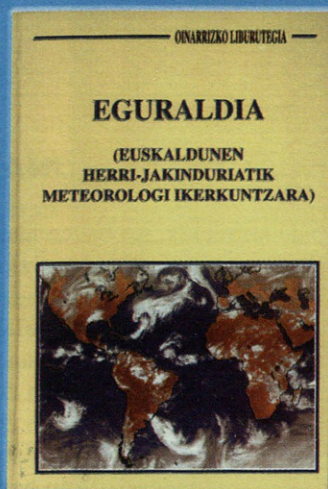
■ Gauzak garestitzen

Irastortza, 1972-XI-26

Zer lasaitua hartu zuten etxekoandreak Irailaren 15eko batzarrean ministroek gauzen garestitzeari neurriak jarriko zizkiotela agindu zutenean! Izan ere etxekoandreak ez dute letra txikia irakurtzeko ohiturarik. Haundiak bakarrik irakurtzen dituzte egunkaria erosten dutenean ere. Hortantxe geldi diteke Irail-leko neurria ere. Lehen ere hainbeste jarri dira, bizitza gehiegi garesti ez dadin! Ahuntzaren gauerdiko eztularen antzekoak gertatu dira. Baina, bai al du gauzen garestitzeak konponketarik? Ez al dago, bada, Gobernuaren

esku? Ez al da honek behatz bat mugitzea aski? Ez, noski. Askok uste baino korapilo bihurriagoa dugu. Gauzak zergatik goruntz jotzen duten ezin erabakirik dabilta ekonomilariak berak ere. Ez dugu uste hortaz ezer garbirik atera ditekeenik. Bizi dugun dirugizartea gazterik, sasoiko eta indartsu dagoelako doaz gauzak gora... Baina patrikak agintzen duen baino agudoago hazten da ekonomi-gizarte hori, lan-sariak baino azkarrago, alegia. Orduan ekonomi-gurdia gurpil bat aurreraka eta bestea atzeraka duela geratzen da (...) ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

*Durangoko azokan
zain gaituzue!!!*

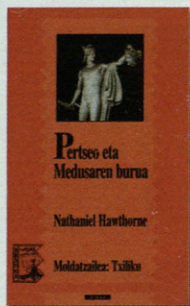
GAIAK

ARGITALDARIA

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

GREZIAKO MITOLOGIAKO KONTAKIZUNAK

**PERTSEO ETA
MEDUSAREN
BURUA**

N. Hawthorne
ELKAR
39 orrialde
6,60 euro

Jesus Mari Olaizola "Txiliku" dugu Elkar argitale-
txeak plazaratu duen "Per-
tseo eta Medusaren burua"
lanaren moldatzailea. Nathaniel
Hawthorne idazle iparramerika-
rrak XIX. mendean izandako
gogoeta bat izan du "Txiliku" k
oinarri moldaketa hau egiteko
orduan. Nathaniel Hawthorne-
ren ustez, gazteentzat oso ego-
kiak izan zitezkeen mito klasi-
koak irarkurgai gisa, behin
moldatu eta egokituz gero. Nat-
haniel Hawthornek ez zuen
mitoen itzulpena proposatzen,
eta "A Wonder Book for Girl
and Boys" liburua egiterakoan
ere aldendu egin zuen bere lana

bide horretatik. Ez zituen idazle
greko eta erromatarren izkri-
buak oinarri hartu eta haien
itzulpen soila egin, horrelako
kontakizunak askatasun handiz
egitekoak zirela pentsatzen zue-
lako, hau da, haien muina zela
garrantzisia eta ez moldatzaile-
aren irudimenak istorio horie-
tan egin zitzakeen aldaketa
xumeak. Beraz, bere erara egin
zituen, eta bere garaira (XIX.
mendera) egokituz. Eta irizpide
berdina jarraitu du "Txiliku" k
ere, "Pertseo eta Medusaren
burua" n datorrena gehiago dela-
rik Hawthorne iparramerikarrak
idatzitakoaren moldaketa haren
idazkiaren itzulpena baino.

▼ Egileari Galdezka

"Mitologia klasikoa ia erabat baztertu egin dugu"

Jesus Mari Olaizola
"Txiliku"

EUSKAL IDAZLEAK GAUR/AITOR BAYO

■ Greziar mitologia ez al dago gaur egun apur bat baztertua?
Hala dirudi. Gaur egun, mesederako ala kalterako, gure institutue-
tan mitologia klasikoaren ezagutza ia erabat baztertu egin dugu,
latinera eta grekora zuzentzen diren ikasketetan ez bada behintzat.
Mitologia hori eta garai batean jasotzen zen hezkuntza humanista
kanpoan gelditzen ari den zerbait da. Garai batean, orain dela
gutxi arte, Mendealdeko hezkuntzaren oinarrietako bat izan zena
erabat baztertu egin dugu, mutur batetik bestera joanaz, gauza
askorekin egiten den bezala.

■ Eta zer dela-eta moldatu duzu zuk liburu hau?

Niri asko gustatzen zait mitologia, eta halako batean Nathaniel
Hawthornek liburu bat aurkitu nuen. Nathaniel Hawthornek
uste zuen gaztetxoentzat oso egokia izan zitekeela mitologia kla-
siko garaiko hizkuntzan egitea. Eta neuk ere horri heldu eta hark
egindako lanaren zati bat hasi nintzen moldatzen. "Pertseo eta
Medusaren burua" hortik sortutakoa da.

■ Piztu al dezake lan honek gaurko gaztetxoaren arreta?

Nik uste dut baietz. Greziako mitologiako kontakizun politeneta-
ko bat da: Pertseo gazte ausartak Polidektes erregearen agindua
bete beharko du, eta Medusa izeneko izaki beldurgarri baten
burua berreskuratu. Ezkontza opari gisa behar duela esan arren,
bestelakoa da errege gaizto horren helburua: Pertseo gaztea hil-
tzea. Irudimenez eta fantasiaz betetako istorio bat da. Heroi bat
dago, ekintza eta abentura asko, gaiztoak erabat gaizto dira, zin-
tzoak ere oso zintzo, eta horrez gain badaude oso laguntzaile bere-
ziak, Merkurio edo Zilarbizi bezalakoak. Bizi-bizia da kontakizu-
na, eta gazteei atsegin gerta dakiekelakoan nago.

L I B U R U A K

**HIZTEGI
JOLASTIA**

Joxan Ormazabal/
Elena Odriozola
ELKAR
40 orrialde
6,65 euro

JOLAS EGINEZ IRAKURTZEN TREBATZEKO

Enkarguzko lan baten emaitza da Joxan Ormazabalek burutu eta Elena Odriozolak marraztutako "Hiztegi jolastia". Oso iaioa dugu Joxan Ormazabal haurrentzako ipuinak, poemak, aho-korapiloak, hitzjokoak eta beste sortzen, eta horregatik eskatu zioten ikasmaterialgintzan aritzen diren irakasle batzuek alfabetoko letra bakoitzari horietakoren bat asmatzeko. Alfabetoa kontuan hartuta gehi euskarak dituen fonema berezi batzuk (ts, tz, tt...), hogeita hamalau ataltxoetan banatu du egileak "Hiztegi jolastia", haurrak jolas eginez irakurtzen treba daitezen burutu duen liburua. Elena Odriozolak, berriz, marrazki jostariz hornitu du hizki bakoitza. Josu Txapartegik hasieran dioen bezala, "*hauxe da hizkien baleta, gure alfabetoa musikaz beteta*".

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK**

Rafa Egiguren
SUSA
58 orrialde
4,21 euro

RAFA EGIGURENEN POETIKA UMORETSUA

Koldo Izagirrek apailatu eta Susa argitaletxeak plazaratu duen "XX. mendeko Poesia Kaierak" bildumaren azken hamaika olerkariren artean, Rafa Egigurenen poesia aurkezterakoan, haren umore ukitua azpimarratzen du Koldo Izagirrek. Abanguardia literario guztiek eduki ohi duten kulturaren ulertze festazalearen partaide izanik, mundua jostailuz betea dagoela ohartarazten digu Rafa Egigurenek, eta hauen bitartez aurreko belaunaldikoen elokuentziaren poesiatik detailearen poesia egin ahal dugu jauzi. Izan ere, eguneroko bizitza eguneroko hitzetan eskaintzen baitigu Rafa Egigurenek, gauza arruntek daukaten ahalmen poetikoaz baliatuz.

**QUEBEC.
NEGOZIATZEKO
BETEBEHAR
KONSTITUZIONALA**

Elkarri
ELKARRI
184 orrialde

ELKARRI, QUEBEC-EKO PROZESUARI BURUZ

Quebec-ek eta Euskal Herriak dituzten ezaugarri komunak zein desberdintasun nabarmenak kontuan harturik, aspalditik zeukan Elkarri lan hau burutu eta argitaratzeko asmoa eta konpromisoa. Interesa duten pertsoneri Quebec-eko auzira zehaztasunez eta era txukunean hurbiltzeko gakoak eskaini nahi zizkien. "Quebec. Negoziatzeko betebeharrak konstituzionala" deitu argitalpena euskaraz, frantsesez eta gazteleraz egin dago, eta bi atal nagusi ditu: Quebec-ek herrialde gisa dituen ezaugarri nagusiak aurkezten dituen, batetik, eta auzi politikoa eta konstituzionala jorratzen dituen, Quebec eta Kanadaren arteko hartu-emanen mugarrien berrikuspenaren bidez, bestetik. Horrez gain, eranskinetan zenbait testu esanguratsu eskaintzen du.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

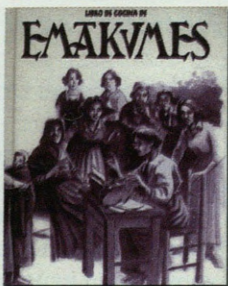
Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

LIBRO DE COCINA DE EMAKUMES

Emakume Abertzale
Batza
E. A. M./ SABINO
ARANA KULTUR
ELKARGOA
93 orrialde
15 euro

EMAKUMEEN SUKALDE LIBURUA

Betiko euskal sukaldaritzak dastatu ahal izateko errezetak aurkituko dituzue Euskal Abertzaletasunaren Museoa eta Sabino Arana Kultur Elkargoak plazaratu duten liburu honetan. Errezetak, Emakume Abertzale Batzak antolatzen zituen ekitaldietako batean jaso ziren, 1932-1933 ikasturterako material didaktiko gisa. Errezeten bilketa egin, makinaz pasa eta berehala argitaratzea zen emakume haien asmoa, baina 1936ko Gerra ankerraren ondorioz ezin izan zuten beren helburua bete. Orain, ordea, guztion eskuragarri ditugu 200dik gora errezeta haiek, hirurogeita sei urte beranduago bada ere. Nola nahi ere, errezeta haiek egiteko orduan, presak alde batera utzi eta gure amonen lapikoak eta jakiak gogoratzea komeni da.

HABLANDO EN PLATA

Ramón Eder
EL HIBRIDO
79 orrialde
8 euro

RAMON EDER-EN ZUHUR HITZAK

Aforismoz osaturik dago Ramón Ederren "Hablando en plata". Poesia eta Agogoetak umore tanta nabariekin nahastuz jaurtikitzen dizkigu bere gezi zuhurak "Axaxas mlö" eta "Lágrimas de cocodrilo" poema liburuen egileak. Adibidez, dio: hainbeste gizarajo egonik munduan, beraien alde egin geneza-keen onena geure buruarekin haien kopurua ez gehitzea litzatekeela. Edota, guk geuk ez ditugun bizioak ez dizkiogula erraz barkatuko inori, baina beti gertatuko zaizkigula errukarri gure bizioak ez dituztenak. Ramon Ederren ustez, denok esaten omen diogu gezurren bat maite dugun pertsonari, eta egia, berriz, ikusi nahi ez dugunari. Eta honetaz ere ohartarazten digu: asko urruntzen bagara tentaldi batetik, hurrengoan erori egingo garela.

SAGASTIBERRI 2002.

URRUZUNO LITERATUR LEHIAKETA

Batzuen artean
EUSKO
JAURLARITZA
191 orrialde
5 euro

URRUZUNO LEHIAKETAKO AZKEN SARIAK

Dagoeneko hamazazpi urte bete dituen irakaskuntza ertaineko Urruzuno literatur lehiaketan 417 lan jaso dituzte 2002. urtean. Eta horietatik sari-
tuak izan diren prosa zein poesiazko lanen egileak hauexek dira: Mikel Urange (Andoain), Kati Olaizola (Zarautz), Estibaliz Lizaso (Tolosa), Goiatz Labandibar (Errearteria), Jon Rementeria (Arratzu), Ander Timoteo (Irun), Antton Alberdi (Elgoibar), Ane Arregi (Arrasate), Jokin Benavides (Zarautz), Maite Mendizabal (Arrasate), Odei Arregi (Azpeitia), Miren Rubio (Hondarribia), Maite Uriarte (Elgoibar), Oihane Jaka (Donostia), Haizea Caminos (Gernika), Oier Zurutuza (Beasain), Goiatz Bilbao (Bilbo), Miren Beramendi (Oiartzun), Leire Jauregi (Oiartzun) eta Olatz Telletxea (Andoain).

D I S K O A

BEREZIENAK

Uga
RUN DOWN MUSIC
20 kanta
16,20 euro

UGA TALDEAREN HOGEI KANTA BEREZIENAK

Uga taldeak dituen hogeikanta onenen bilduma egin du Run Down Musicetik eta disko bikoitz batean eskaini. Horietarik sei Carl Watermarken nahastuak izan dira. CD bakoitzean interaktibo bana gehitu diote, batean Ugaren 6 bideo-klip, zuzenean grabatutako 2 bideo, argazki asko eta ezusteko ugari dau delarik, eta bestean, 6 abesti dituen nahasketa-mahai birtuala. Zeintzuk

diren CDan bildutako 20 kantak? Bada, dirudienez hauexek: "Hau da gaua", "123", "Lehenengo muxua", "Oporrak", "Aurre egin ezazu gogor", "Katrina eta Oliver", "Natura", "Festatan", "Gure mundua", "Zoriontasunaren bideak", "Elementuak", "Ametsa", "Su eman", "Aurkitzeko irrikitan", "Elkar", "Lamia", "Ireki begiak", "Ametsen bidea", "Orain ez zaudela" eta "Uda".

GETXO, azaroak 30**Musika**

Tapia eta Leturiak, Arkaitz Miner bibolin eta mandolin jolearekin eta Txus Aranburu piano eta soinu-jolearekin batera, atera berri duten diskoa aurkeztuko dute Kataluniako Pomada taldearekin emango duten kontzertuan.

Sarrerak 6 euro balio ditu.

22:00

Getxo antzokia

DONOSTIA, azaroak 21-23**Trikitixa Jaialdia**

Nazioarteko trikitixa jaialdia egingo da Donostian eta bertara Euskal Herriko hainbat parte-hartzaileek gain, Kataluniatik, Kolonbiatik eta Italiatik ere beste zenbait talde etorriko dira. Sarrera 15 eurotan dago salgai.

20:00

Kursaaleko auditorioa

HENDAIA, azaroak 23, 24, 30 eta abenduak 1**Txotxongiloak**

Akelarre kultur elkarteak "Txotxongilo egunak" antolatuta ditu. 13. edizio honetan "Salam", "Pinotxo", "Sirenatxoa" eta "Herrialde Urdina" obrak euskaraz ikusteko parada izango da.

Varietes aretoa

LESACA, azaroak 29**Kontzertua**

M-Clanek irailean plazaratu zuen "Defectos personales" disko berriko abestiak eskainiko ditu. Kontzertua amaitutakoan DJ El Geniorekin dantzarako erritmoez gozatzeko aukera ere izango da. Sarrera: 18 euro.

23:00

Zambra aretoa

ELORRIO, azaroak 23**Jazz Blues Jaialdia**

A. Giroux eta J.L. Majhunen blues saioarekin emango zaio amaiera Arriolako XIII. Jazz Blues jaialdiari. Gitarra akustikoa eta bibolin doinuak nahasten dituzte.

23:00

Ateneoa

OIARTZUN, azaroak 23**Musika**

Soziedad Alkoholika taldeak urteak daramatza hardcore eta metalaren arteko agresibitatez beteriko kantuek zabaltzen. Dagoeneko 10 disko plazaratu ditu eta guztiek arrakasta itzela izan dute.

21:00

Pagoa aretoa

AZPEITIA, azaroak 30**Antzerki Topaketak**

Azaroaren 8an hasi ziren topaketan baitan Elena Irureta, Loli Astoreka, Aitzpea Goenaga eta Eli Elizondoren "Hau paraderoa" obra ikusi ahal izango da. Hurrengo egunetan beste hainbat talde interesgarri ere eszenaratuko dituzte euren lanak.

21:30

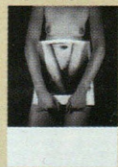
Soreasu antzokia

ERRETERIA, azaroaren 30a arte**Abesti Lehiaketa**

56. Gabon Abesti Sariaketa Probintziala antolatuta da. Bertan izen emateko edota lehiaketaren oinarrien inguruan informazio gehiago eskuratzeko 943521933 telefonora deitu.

GASTEIZ, abenduaren 14a arte**Erakusketa**

"Metamorfosis" izena duen Feliciano López Pastorren lanean aurkeztu diren argazkiek gorputza hurbiletik ikusten uzten dute, ia-ia bere hotza sentiaraziz eta ikuslearengan harridura sorraziz. Arabako Lurralde Historikoaren Agiritegia

IRUÑEA, azaroak 29 arte**Erakusketa**

"Teatro de la memoria" du izena José Luis Camachoren bilduma honek. Estilo minimalista eta kolore bizia duten margolanek, bere aspaldiko arropen zuri beltzean ateratako argazkiek eta 5 grabatuk osatzen dute.

Pintzel galeria

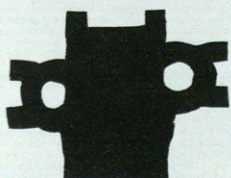

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Muztioa egin berri da orain Euskal Herriko txoko askotan, azukreak ematen dion zapore gozoak batzuren iritziz ardoa baino edari ederragoa bihurtzen du.

GOZOGINTZA

Udazkenero legez fruituen azukreek gozatutako muztioen usaina da nonahi nagusi: ardotarako mahatsarena Araban, Nafarroa Garaia eta Beherean, sagardotarako sagarrena isuri atlantiko osoan eta Hondarribi zuri eta beltza mahatsena Araba iparraldean, Bizkaian eta Gipuzkoan. Muztiox blai dabil bai ardogle jendea.

Dolare mota asko ari da krakatekoka: XVI. mende eta batez ere XIX. eta XX. mendeetako "xarrak" baserrietan, hidrauliko eta pneumatiko modernoek sagardotegi, txakolindegia eta ardotege aurreratuene-

tan. Dolare hauetan jo eta zanpatutako fruituen negarra da muztioa. Muztioa gozoa da, ahasabaia kitzikatzen duten beste ezaugarri asko ere baditu, baina batez ere gozoa da. Gozo honen azukreak emango du gerora ahasabaia baino goraxeagoko ganbara txoratuko duen alkohola.

Gero eta sarriago ikusten da sagar eta mahats muztioa salgai. Edari ederra, askorentzako upategiko estraperloa jasan eta gero izango dena baino askoz hobea. Ea baserritarrak edari osasuntsu hauek ekoizteraino noiz berotzen diren...

◆ **JAKOBA ERREKONDO**
mandio@zerain.com

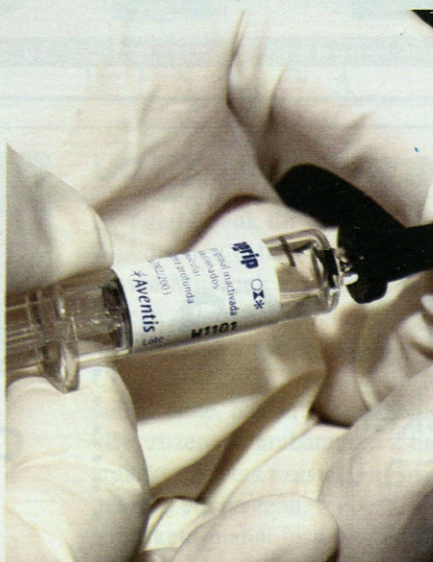
O S A S U N A

Iparraldean 2002an izan diren meningitis kasu mordoa ikusita, prebentzio eta txertaketa kanpainari buruzko informazioa jasotzen duten liburuxka batzuk banatu dira.

TXERTAKETA KANPAINA

Urte honetan berri latzak heldu zaizkigu Iparraldetik, 100.000 biztanleko populazio batentzat 1,7 kasuko proportzioan agertu baitira meningitis kasuak eskualde horretan. Eta detektatutako hamabi kasuetatik 10 Euskal Herrian gertatu dira, bi heriotza eraginez gainera: hamar urteko haur bat eta 72 urteko emakume bat. Egoera ez da normala izan, begi bistakoa denez, eta horregatik adituek neurri epidemiologiko berriak hartzea erabaki dute, betiere prebentzioaren bidetik, Jean Marc Tournenchau Osasun eta Gizarte Arazoetarako zuzendariak iragarri bezala.

Urrian hasita, Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoako etxe guztietan liburuxka batzuk jaso dituzte meningiti-

saren aurkako txertaketa kanpainaren berri emanez. Bertan gaitzaren sintomak agertuko dira eta baita gomendio bezala, inolaz ere ez derrigorrezko neurri bezala, aholkatzen den txertaketa kanpainaren ingurukoak ere: 2 hilabeteko haurtxoetatik hasi eta 25 urte bitarteko herritarrei gomendatzen zaie txertatzea, eta horretarako aski izango dute beren familiako medikuarengana joatearekin. Kanpainak sei zazpi aste iraungo ditu eta Ipar Euskal Herrian, Biarno, Landes eta Hautes Pyrénées departamenduetan egingo da, azterketa epidemiologikoak argi utzi baitu departamendu horientzako C meningitisen artean "lotura mikrobiologikoa" zegoela.

◆ **JABIER AGIRRE**

Patxi Larrion

Baigorri udazkenean

Txango honetan, herri hustu bat ezagutzea dugu xede. Baigorri herria, Lizarra aldean dago. Oteitza eta Lerin lotzen dituen bideak eramanen gaitu Baigorrira. Mendiko bizikletaz edota oinez, urteko edozein sasoiari egiteko aproposa.

■ Ibilbidean barna, Leringo kondearen eraikinaren alboan kokatu eta Jurramendi ikus daiteke aurrez aurre.

Oteitzan, bere herrian, dut zain Evaristo. Hoge urte igaro dira elkar ezagutu genuenetik. Udazkena da, trafiko gutxi Lizarratik Tafallara doan errepidean. Urrutitik ikusi dut Oteitzako laguna, herriaren ondo-ondoan, nire eskuinean, errepidetik ateratzen den kamioaren hasieran.

Bizikleta gaineretik egin dit diosala Evaristok. Hamasei kilometroko ibilbidea dugu egin beharra, Oteitza eta Lerin lotzen dituen bidea mendiko bizikletaz eginen dugu. Aldapa gutxi ibilbidean, Oteitza, "eguterako hiriburua", itsas mailatik 512 metrotara dago, Lerin, berriz, 427ra. Eguraldia lagun, urteko sasoi guztiak dira aproposak txango hau egiteko, bereziki, udazken eta udaberriarako gomendagarria.

Gauzak honela, eskasa, txango laburra irudituko zaizu irakurle, baina ez da bizikleta gainean egun pasa egitea gure asmoa. Ibilbidearen erdian zain dugu Baigorri, herri hustu bat. Duela hoge

Erdi Aroan, eta ondoren ere, artaldeak ziren nagusi Baigorri aldean, egun, eskuinaldean ageri den harrizko siloa duzu artzaintzaren arrasto bakanetakoa. Goldaketek beren lana egin dute.

■ Sarrion lantegiak papera ekoizteko inguruko arteak ez ditu erabili.

■ Baigorri XIV. mendearen hasieran ia 200 biztanle izatera heldu bazen ere, herriaren gainbehera gertatzeaz zen.

urte Baigorriin, elkarrekin lanean arituginen biok, antza denez, ezertarako balio izan ez zuen lana orduko hartan egin genuena.

Oteitzakoak gaurko lehenbiziko gomendio-agindua eman dit.

-Bete ezak kantinplora; Ega ibaia ondoan edukitzeak ez du hornitzea ziurtatzen.

Oteitza gure giblean, Litxarra izeneko alorrean gaude, Hegorantz jo behar dugu, txango osoan ez dugu Hegoa galdu behar. Litxarran, izen bereko kooperatiba ezkerrean, eskuinaldean, hargindegi bat; horiek igarota, lurrezko bidea, alorretan lanean diren nekazariak, haien tramankuluak eta paisaia. Galsoro, esparrago-lan-dareak eta berriki sarturiko mahatsondo-

ak nagusi. Azken hauek etorkizun oparoen dutenak, ondoko Arinzanoko Jaureriak agintzen baitu, eta ez bakarrik Lizarra aldean.

-Ba al dakik norentzat diren mahats horiek?- Evaristok-

-Cintruénigoko piura dute. -Nik-

-Halaxe duk, eta ohi den gisan, frantses bariatateak dituk.

Lizarra-Tafalla errepidetik kilometro eta erdira dugu arazoak sor ditzakeen bidegurutze bakarra, ezkerreko bidea hartu behar dugu. Gainerako gurutzetan, -hegoarena ahaztu gabe-, bide nagusia izanen dugu bidaide. Evaristok abiadura moteldu du.

-Aberingo lurretan gaudek, Migole-tan. Badakik, arterik ez inguruotan.

Artadi bat izan zen zapaltzen dugun eremua. Egun, oraindik bost kilometrotara dugun Baigorriin daude arte multzo bakarrak. Erdi Aroan, eta ondoren ere, artaldeak ziren nagusi Baigorri aldean, egun, eskuinaldean ageri den harrizko siloa duzu artzaintzaren arrasto bakanetakoa. Goldaketek beren lana egin dute.

Lizarra-Tafalla errepidetik kilometro eta erdira dugu arazoak sor ditzakeen bidegurutze bakarra, ezkerreko bidea hartu behar dugu. Gainerako gurutzetan, -hegoarena ahaztu gabe-, bide nagusia izanen dugu bidaide.

PATXI LARRION

■ **Erdi Aroko bigarren eraikin multzoan, eliza izan zenaren bi hormatzar erdi erori daude. Horien giblean berriz, etxeen arrastoak ageri dira.**

Ondoko traktorearen burrunbak biziara du gure abiadura; ibilbideko aldaparik malkartsuena ziztu bizian igo dugu. Aberingo lurak zeharkatuta, Oteitzako eremuetan gaude berriro, Baigorriko eraikin eroriak begi bistan.

-Noizkoak dira goldaketak?

Evaristok irriñoa zabaldu du.

-Nork daki.

-Irakurria dudanez, Altadill geografoa, 1920an, Baigorriko euri-erregimenaren aldaketaz mintzo zen. Goldaketei leporatu zien, ur-jasak urritzearena.

-Baliteke. -Evaristok- Artadia desgertzearen aferan, Oteitzan, Leringoak jotzen dituzte erruduntzat. Horiena garbitu gabe, ene aburuz, sarraskirik handienak guk eginak dituk. Iraultza burgesaren garaian, 1838an, Leringo herria oldartu zen...

-Oldartu! Noren kontra, ordea?

-Leringo kondearen kontra. Lerindarek kondearen arbasoen hilobia txikitu ere egin ziaten; ez dituk urri izanen marmolezko harlauza zatiak gorde dituzten Leringo etxeak.

Kontatu didanez, horixe dugu, egun,

Baigorri, Oteitzako lurretan egotearen arrazoia. Kondeak, Leringoa gertatu ondoren, Oteitzako herritarrekin egin zuen tratua, eta orduz geroztik, hau da, XIX. mendearen bigarren erdian, goldaketak areagotu ziren. Arteak jai zeukan Baigorriin.

Ondoko traktorearen burrunbak biziara du gure abiadura; ibilbideko aldaparik malkartsuena -zerbait esatearren- ziztu bizian igo dugu. Aberingo lurak zeharkatuta, Oteitzako eremuetan gaude berriro, Baigorriko eraikin eroriak begi bistan.

Hamabost minutu ditugu Bentaraino, Baigorriin bereizi daitezkeen hiru eraikin multzoetatik lehendabizikoa. Pasa den mendeko 50eko hamarkadan hustu zen

Baigorri herriaren lehendabiziko notizia, XI. mendekoa da, ohi den gisan, herriak eta eurekin batera herritarrak, ezer ordaindu dutelako sartu ohi dira historian. Baigorri ez da salbuespena izan. XIV. mendearen hasieran ia 200 biztanle izatera heldu zen.

Benta, mekanizazioak ez du barkatzen.

Bentaren ondoko larrean bizikletak utzi eta eskuinaldera jo dugu, hamaika urratsetara bigarren eraikin multzoa dago, Erdi Arokoa. Eliza izan ziren bi hormatzar erdi eroriak, eta horien giblean etxeen arrastoak, duela hogeitau urte, etxe horien indusketan eman genuen denbora gehien.

-Egin beharrekoa agudo! -Errietatsu bota dit Evaristok, eta ondoko bidexka hartu du.

Etxea izan zen egitura baten barnean nago. Aztarna gutxi horietan, etxeen egitura azaleratzea indusketa zuzendarriaren helburu bakarra. Haizeak eta urak lan egin dute azken urteotan. Elizaren patu bera dute eraikinek. Babes gutxi indusketa hartan.

Baigorri herriaren lehendabiziko notizia, XI. mendekoa da, ohi den gisan, herriak eta eurekin batera herritarrak, ezer ordaindu dutelako sartu ohi dira historian. Baigorri ez da salbuespena izan.

■ **Oteitza eta Lerin lotzen dituen bideak eramanen gaitu Baigorriara. Argazkian Oteitzako baserri bat ikus dezakegu.**

■ **Leringo parrokia, XVI. mendean berreraikia.**

XIV. mendearen hasieran ia 200 biztanle izatera heldu zen, mende hartan bukatu zuten eliza. Herriaren gainbehera gertatzen zen.

Hormak utzi, eta hirugarren eraikin multzora abiatu naiz. Ega ibaiaren terraza baten gainean kokatua, eskuinaldean, Baigorriko eraikin zaharrena biltzen du; ustez "tenentearen" dorrea izan zena, XI. mendekoa. Bertan dut Evaristo zain.

-Herri bat izan zena ikusia, ezta?

-Merezi al zuten? Izurri Beltzak bisi-taz ez ziren libratu baigorriarrak. Alta, Monteanoren azken liburua jarraikiz, XVI.aren akaberan Izurriren babestoki genuen lur hau. Kondeak Lizarran moja zuen alaba hona ekarri nahi izan zuen, baina, Lizarrako agintarien ukoa jaso zuen. Izurriteak ez du mailarik bereizten.

Evaristok hausnartu du arrapostua. -Izurriteak ahulenak kolpatzen du bortizkien.

Isilunea ondoren. Bi minutu luze igarota, ezer esatera ausartu naiz.

Pilota-lekua -plaza irekikoa-, zenbait etxe baxu eta XVI. mendeko jauregia, azken hau Leringo kondeak eraikia. Evaristo, eraikinean ez sartzeko gomendatzen duen kartelaren aurrean zerbait murmuratzen ari da.

-Ardietarako ere ez dik balio.

Evaristoren aipua gogora ekarri dit indusketaren garaiko irudi hura, Leringo kondearen eraikina artaldeak biltzeko erabiltzen baitzuen orduko artzainak.

Evaristoren aipua gogora ekarri dit indusketaren garaiko irudi hura, Leringo kondearen eraikina artaldeak biltzeko erabiltzen baitzuen orduko artzainak. Terrazatik ikus daitekeena ez da sobera aldatu azken urteotan.

■ **Oteizako parrokia. Bere dorrea frontoi gisa erabili izan dute herritarrek.**

-Alde hau ez genuen ukitu ere egin.

-Ez zigutean utzi.

Aro moderno-koak dira azken multzo honen gainerako eraikinak.

Terrazatik ikus daitekeena ez da sobera aldatu azken urteotan. Ega ibaia ezpondan behera, Jurramendi aurrez aurre, Urbasako ataria diren Lokiz eta Etxabarriko haitzak Iparrean, eta nola ez, kilometro eskasera, Sarrio lantegia, papera ekoizteko inguruan ditugun arteak erabili ez dituen.

Bentara berriro heldu naizenerako bizikleta gainean zain dut Evaristo.

-Goazemak, ez gaituk txikizioak egiteko jaio.

Ordu eta erdi igaro da Oteizta utzi genuenetik, eta egiteko ditugun bederatzi kilometroak aurrekoak baino lauagoak dira. Isilpean eman dugu Lerinera iristeko geratzen zaigun tartea. Leringo sarre-ran, bisaia aldatu zaio Evaristori, menturaz, bezgauza dabilkio buruan. Berandu baino lehen sabela berdinduko dudala pentsatze hutsak biziagotu du nire mar-txa. Evaristo ez da atzean geratu. Lerinen, eliza ondoko ostatuan bazkaldu dugu, hurrengo txangoaz mintzatu gara. Baigorriren ere, baina udaberriko Baigorriren, apirila hondarreko festa famatuan. Bat-batean, presaka altxatu da mahaitik Evaristo.

-Estellesa hartu behar diat.

-Horren berandu al da?

-Meza eman behar diat.

-Asteguna da baina.

-Funtzioa, funtzioa ●

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

600 BERRIA

Patxi Handi Benitaren tabernara sartu da. Orduan, ukondoa barrari itsatsita zegoen adiskideak honela esan dio:

- Zer dugu Patxi? 600 bat erosi al duk edo?
- Bai, antigoaleko autoen azokan izan nauk eta bat erosi diat. Handik bertatik nator.

Isiltasun instantea eta:

- Aizak. Eta hik nola dakik?
- Nola dakidan? Bizkarrean darimak eta bizkar zakua balitz bezala!
- Kaka zaharra! Berriro ere segurtasun uhala askatzea ahaztu zaidak!

IZEBA

Udako oporrak Euskal Herrian igarotako andaluziar batek honela azaldu omen zion bere lagun bati nola-koak ziren euskaldunak:

- "Mira zi zon raro' que le llaman a la tía 'y ze va!'"

LABURRENAK

- Zein dira Euskal Herriko libururik laburrenak?
- ???

Asteko Lokuzioa

KALBINISTA

Pesta-gogoak, parrandak eta emozio-isuriak
oztopatu nahi dituen tristea

**PELIPE, EKARRAK ZAHATOA, EZ IZAN
KALBINISTA, JOÉ!**

Aguafiestas / Rabat-joie / A drag, spoilsport, killjoy

FRATEX

2A2PIAK
BATMAN

- "Euskaldunen arteko itun iraunkorrak", "Gerra aurreko euskal literatura erotikoaren antologia" eta "Euskarazko zinemagintza: 1999-2002".

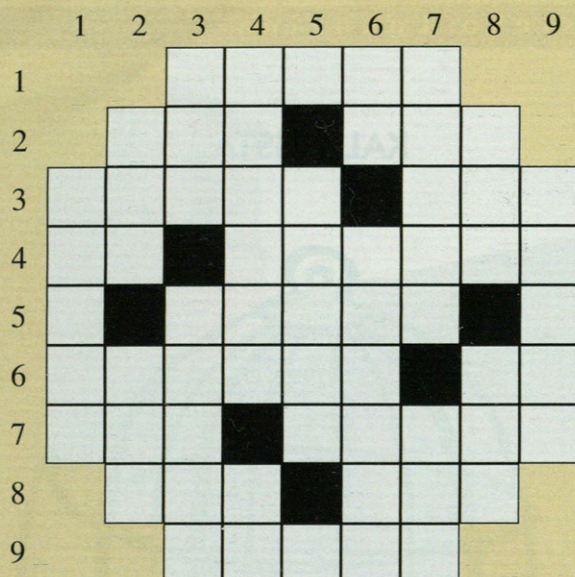
- Eta munduko libururik laburrenak?
- "AEBetako marineen pentsakizunak", "Somaliako sukaldaritza" eta "XX. mendeko Alemaniako umorea-
ren antologia".

APENDIZEA ETA "OHI"A

- Zein da apendizearen eta "ohi" baten arteko antzekotasuna?
- Biek kalte handia egin dizute, baina galtzen dituzunean, zein gutxitarako balio zuten eta beraiek gabe ere zein eroso eta ongi bizi zaitezkeen ohar-tzen zara.

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

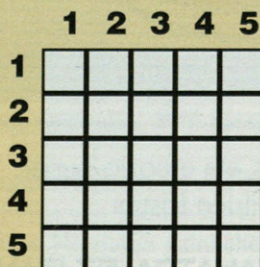
- 1.- Ez estu. 2.- Pinu mota. Bizkaiko ibaia.
3.- Itzuliak, jirak. Du, haiei. 4.- Interjekzioa.
Erretegiak. 5.- Potasioaren sinbolo kimikoa.
Ettxeko aberea. Bokala. 6.- Maindireak, mihiseak.
Musika nota. 7.- Zango atal. Gizon izena.
8.- Nauka. Gironako ibaia. 9.- Txori mota.

GOITIK BEHERA

- 1.- Bizkaiko herria. 2.- Berrogeita hamabi, zenbaki
erromatarren arabera. Ohorezko hitz. 3.- Galdetzaile bat.
Pluralean, luzera neurria. 4.- Euskal Herriko mendialdea.
Bokal errepikatua. 5.- Kontsonantea. Katu ar. Kontsonantea.
6.- Aluminioa. Amaitu. 7.- Nafarroako herria. Harria.
8.- Gipuzkoako herria. Gor. 9.- VI. hilabete.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1. "Peru Abarka" obraren egilea.
2. Zuberoako herria. 3. Gauzka.
4. Ziri. 5. Ez zakarra.

Letra Zopa

A	M	D	A	I	O	R	R	A	M	D	I	Z	A	D	E
D	E	K	B	L	R	A	I	S	O	S	L	U	S	U	N
I	P	A	N	E	O	R	N	E	B	J	O	R	T	S	E
A	S	U	O	D	R	S	E	D	H	A	S	I	R	M	O
I	A	A	M	O	N	D	R	A	O	N	O	A	K	O	S
S	Z	T	G	I	S	I	E	R	E	I	H	P	E	R	E
A	T	D	D	E	Z	D	N	A	O	Z	A	E	R	E	A
B	L	E	O	K	A	N	U	B	R	G	R	I	S	A	L
E	E	L	D	A	B	T	J	S	A	R	P	S	M	L	S
N	B	E	N	A	S	O	H	O	R	I	A	A	I	T	U

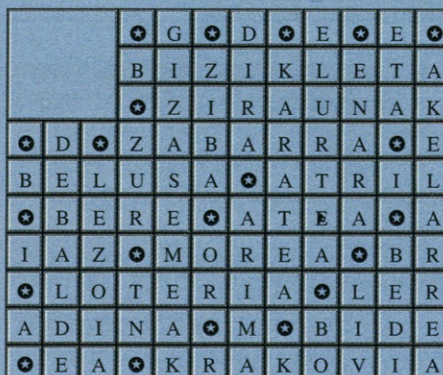
Aurki itzazu
8 koloreen
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

EMERISDNERLODEFR
SATADAERONELAIAM
AIARPRFTTILISMOA
RTIAIOKASALADGIL
LAOMTRTNANIKLANA
ANSZIEADEAODERRI
REPIPSKTMHEOMAGO
ONKDSAERIIDLNZID
NAGORELLTOOIDIEL
OZERUSEADSAOABSA

8ko txikian

1. Likatsua. 2. Lautadak. 3. Balakatu. 4. Bizkarra.
5. Ortazar. 6. Madariak. 7. Lainotsu. 8. Ezusteko.
9. Erokeria. 10. Zorarena. 11. Elizkoia. 12. Muskuilu.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Muino. 2. Dik. Are. 3. Tonak. Ert. 4.
Ok. Nasaia. 5. T. Saiak. L. 6. Azokak. Ko. 7. Lei.
Kalea. 8. Ule. Tea. 9. Arkua.

Goitik behera: 1. Total. 2. Dok. Zeu. 3. Min. Soila. 4.
Ukanak. Er. 5. I. Kaiak. K. 6. Na. Sakatu. 7. Oreak. Lea.
8. Eri. Kea. 9. Taloa.

I	M	O	T	Z
M	O	R	E	A
O	R	A	I	N
T	E	I	L	A
Z	A	N	A	K

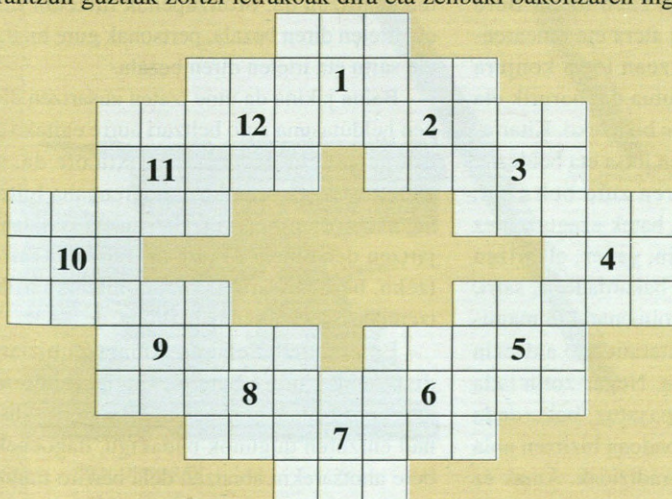
Hitz Gezidunak

	Araudia	▼	Eguna	▼	Idazti	▼	Pl., anima- lia mota	▼	Portu
	Pl., zango atala		Txori mota		Hitz motelka		Lutezioa		
	►		▼		▼		▼		▼
	Argazkiko garraioa	►							
	Mahai jokoa								
Ireki	▼	Amaitu	►	▼			Interjek- zioa	►	
Baleuzka		Ledeako					Emakume izena		
►		▼			Moduak	►	▼		Buru
					Iodoa				
Hegazti beltza	►				Beltzak	►	▼		▼
Bada					Zintzo				
►				▼	Potasioa	►	Junta- gailua	►	
					Ozta		Edari al- koholdun		
Leringo	►				▼		United States	►	
Uda							Musika nota		
►				Oxigenoa	►	Burdinolak	▼		
				5		Bokala			
Oinarrizko edaria	►		Vienarra	►	▼				

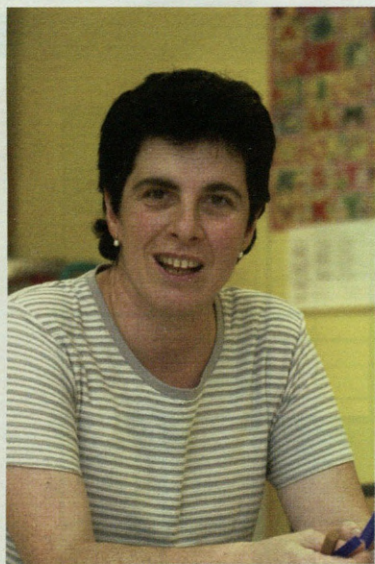
Irudia: garraio mota

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Garratzak
- 2.- Senitartekoak
- 3.- Zumarren multzoa
- 4.- Bilakaera
- 5.- Gertakaria
- 6.- Atondu, prest utzi
- 7.- Pluralean, danbor mota
- 8.- Zaborrak
- 9.- Intsektu mota
- 10.- Zulatua
- 11.- Anizkoitza, era askotakoa
- 12.- Fruitu mota

ALBERTO ELOSEGI

TERE IRASTORTZA

LOA-LOA TTUNTULUN BERDE

Amaia Zubiriaren azken diskoaren aurkezpen jaialdian izan ginen larunbatean. Irteeran, denak, gure txundiduraz aritu ginen, eta denak, Amaiak duen indarraz eta musikari eta konponketen kalitateaz, bai Pascal Gaignek hariekin sortutako arpegioena, bai Aitor Furundarenaren soinuaren espresioaz eta baita Javier Arearen perkusioak eritmoaren ordezkadentziak transmititzeko duen estiloaz isildu gabe aritu ginen.

Baina ez nago musika-kritika egiten ohituta, eta aurreko atala doi-doi luza dezaket. Orduan, jaialdiaren amaieran kantatu zuen Loa-loa eta Haizea taldearekin kantatu zuenari buruz hitz eginez baizik ez nezake jarraitu.

HAIZEAREKIN egin zuen aurreneko folk bertsio hura beste emakume batena zen. Umeari eragiten zion bitartean kantatua, zeren eta nola esan, amak ez baitzuen umea aztoratu nahi. Haurra lo zegoela kantatzen zuen Amaiak, plaza bete jende, umearekin bakarrik geratuz. Seaskako haurra babesteko umearen loa zaindu behar zuen. Haurra, ttunttulun berde hura babestea zen bere egiteko garrantzikoena, inolako babesik gabe bideetan zera-bilen amarentzat.

Loa-loa horrela kantatzen zuen amarentzat zailena esatea zen. Esatea eta aldi berean esana isilik gordetzea. Umeari kantatzerakoan amak bere mina jarri nahi zuen lotan. Bere buruari aitortzeko balorea atera eta umearentzako kontakizun bilakatzean lotsa konjura zezakeen ama askoren hautua da, bururik eta argitasun izpirik galdu gabe bizitzeko. Kitararren akordeek betetzen zuten lotsa eta beldurra. Lotsa eta beldurra ez ziren zulo beltz bat. Lotsa eta beldur hura ama batek ezagutzen ez zituen beste ama askorekin, gauzez, elkartzen zituen jakinduriarena zen, bakardadeari, sarri, sortzen zaion memoria, oroimenarekin mami-tua. Hori da tradizioa. Baitaratu arte aldaezin eta sakratu bihurtzen dena. Negar-zotin isila seaskaren kulunkara konpasatuz, bakardade hartan, gezur handi baten ondoan bizitzen nola jarraitu xuxurlatzen zuen tradizioak. Amak ez zekien nola ikasi zuen kantua... eta agian bere

amak lotan jartzerakoan eman zion heldulekua izan zitekeela igertzen zuen.

Seaskaren kulunka bezala errepikatzen diren hitzak, seaskaren kulunka bezala errepikatzen diren doinuak. Errepikatuz gorde izanak indar-emaile bilakatzen du tradizioa. Norbaitek ulertu ahala izango duenean errepikatuko duen kantua indarrak, memoriaren bidez batzen ditu urrun dabilzanak, ama-alabak, amona-ilobak, adiskideak, maitaleak, herriak.

Baina Loa-loa hori ez da Amaia Zubiriaren larunbatean kantatu zuena. Jaialdiko kantu tradizionalak eta oraingo kantu berriak Amaia Zubiriaren bilakabidea egonkortu dute. Urte askoan berak eta beste kantari askok beren ahotsa emanez, euskal tradizioan loak hartuta zeuden kantuak esnatu ondoren, oraingoan Amaia Zubiriak entzule bakoitzak barruan genuen haurra esnatzea lortu du, bere tradizioa, bere esperientzia eta bere historiaren adierazgarri bihurtu dituen kantuekin.

BESTE emakume bat da Amaia Zubiria, beste emakume batzuk gara bere entzuleak. Ama behar duten ume izaten ausartzen direnen heldutasuna du Amaia diskoko kantu bakoitzak. Egun-argitara esnatu da eta haurrak hizketan bezala egiten du bere ahotsak. Melodiek, akordeek, ez dute errez gogoratu eta errepikatzen folk estilo goxo, entzungarri eta babestu hura. Adi jarri eta adierazi beharretik sortzen dira. Tresna bakoitza sartzen eta irteetan sentitzen da, oroitzapenak hitzetan sartu eta irteetan diren bezala, pertsonak gure bizitzetan sartu eta irteetan diren bezala.

Baina jakina da ume izaten ausartzen direnen heldutasuna zulo beltzari aurre egiteko gai direnena dela. Haurra maxuxta ote da, ala ama-xuxtarra? Ama bere amarengana biltzen laguntzen dion zuxtarra, altzoan eta kolkuan lo jartzen den umea. Amari, umea izaten jarraitzeko, bere umearekin batera hitzak harilkatzen ikasi duela esan nahi diona.

Emakume batena da Amaia Zubiriaren disko hau. Andre batena. Eta Durangorako agortu ez bada bertan salgai egongo den disko hau entzuten dugunok badakigu, dagoeneko, bere ahotsarekin abiatzen dela berriro tradizio eta altxor berritu eta berritzailea ●

“Beste emakume bat da Amaia Zubiria, beste emakume batzuk gara bere entzuleak. Ama behar duten ume izaten ausartzen direnen heldutasuna du Amaia diskoko kantu bakoitzak. Egun-argitara esnatu da eta haurrak hizketan bezala egiten du bere ahotsak”

Euskal Herriko Oritzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Bereziatarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____
KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____
HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____
HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

eitb

euskal **irrat**i telebista